ARGEȘ

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă
■ Anul XXII (LVI) ■ Nr. 10 (484) ■ Octombrie 2022 ■ 5 lei ■

CIPRIAN COSMA

CIPRIAN COSMA

Membru stagiar al U.A.P.R. Baia Mare; absolvent al Universităţii de Nord Baia Mare, Facultatea de Arte Plastice, secţia Pictură; absolvent al Liceului de Arte Plastice Baia Mare.

Expoziţii personale: 2015 „anoTIMPURI" - Teatrul Independent „ARTSCAPE" Baia Mare; 2016 ANOTimpuri II" - „Golden Gallery" din „Gold Plaza" Baia Mare; 2017 „Retrospective rurale" - Muzeul Judeţean, Secţia de Artă Satu Mare; 2018 „Concept" - Galeria de Artă Baia Mare; 2019 „Jocurile minţii" - Galeria de Artă Baia Mare; 2021 „Flori" - Galeria Eleonora, Baia Mare; 2022 „Construcţii ancestrale" - Galeria de Artă Baia Mare, Maramureş.

Expoziţii de grup (selectiv): 2004 **„Puterea tradiţiei – Icoana"** - Muzeul de Artă Baia Mare; 2005 **„Artă şi solidaritate"**- ed. I - Biserica din Hoteni – Maramureş; 2006 **„Artă şi solidaritate"**- ed. a II-a - Biserica din Hoteni – Maramureş; 2007 **„Artă şi Solidaritate" -** Hotel „Mara", Baia Mare; 2008 **„Atelier 25"+1** - „Muzeul Ţării Oaşului" Negreşti, jud. Satu Mare; 2009 **„Învierea"** - Galeria UAPR Baia Mare; 2010 **„Arta şi solidaritate"**- Sala Milenium, Baia Mare; 2011 **"Artă şi Solidaritate Hoteni"** - „Golden Gallery" din „Gold Plaza", Baia Mare; 2012 **"Artă şi Solidaritate Hoteni"** - „Golden Gallery" din „Gold Plaza", Baia Mare; 2015 **E „ABSOLVENŢI" -** Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" Baia Mare; 2018 **„Anuala Artelor 2018" -** Colonia Pictorilor, Baia Mare; 2019 **„Anuala Artelor 2019" -** Colonia Pictorilor, Baia Mare; 2021 **‚Anuala Artelor 2021" -** Colonia Pictorilor, Baia Mare; 2022 **„ZAP" -** Colonia Pictorilor, Baia Mare, Maramureş.

Proiecte: 2018 Prestator de artă şi terapie în proiectul „Down Art" la Asociaţia Langdon Down Transilvania, Satu Mare.

Ciprian Cosma - „CONSTRUCŢII ANCESTRALE"

În ciclul „Construcţii ancestrale" pictorul Ciprian Cosma, elaborează contururi figurative, încastrează forme indecise într-un spaţiu care deşi fuge de figurativ, nu se poate debarasa de „formă", fapt care determină o abordare cromatică pastelată, o simfonie de griuri unde culorile se amestecă înainte de a avea o identitate primară. Griul se autodefineşte ca potenţă complementară şi se plasează singur în propria-i opoziţie. Formele evadează din inconştient în realitate a pânzei ca pe un ecran unde nu se mai pot stăpâni sau identifica drept forme şi realităţi cromatice. Vibrează doar în surdină deschizând o cutie cu miracole scăpată din avatarul de emoţii ascunse în inima artistului. Câte o rafală „etnografică"sparge memoria pânzei într-o încercare disperată de localizare a unei răni sufleteşti reale. Dar „rănile reale"au margini fizice, pe când cele emoţionale, scăpate din inconştient, nu o pot comensura. Ele pot stârni adevărate vârtejuri de trăiri nestăpânite mustind de energie şi informaţie lăuntric codată. Construcţiile plastice „ancestrale"care străpung forma pânzei evadând într-un desen imaginal sunt legate mai degrabă de forma şi culoarea unui costum popular decât de un personaj real. Faţa personajului devine mască iar aceasta alunecă într-o pată diformă care îşi pierde treptat identitatea scufundându-se într-o masă colorată de oglinzi cromatice sonore. Sunetul culorilor e cu atât mai pregnant, cu cât forma e mai abstractă. Muzica culorilor „cizită"de urechea ochiului. Artistul îşi face auzită muzica interioară a sufletului. El este un dirijor, iar pânza o partitură pe care se ţese muzica formelor şi armonia culorilor. Din când în când conturul a două forme colorate „se sărută" formal, ca la fotograf, fără să implice o transformare scenică care este ocupată de sensibile construcţii cromatice organizate în spaţii şi aventuri picturale remarcabile. Personajele sunt mai degrabă ţesute decât pictate dând impresia că s-au format singure pe pânză din însăşi alcătuirea şi urzeala ei. Compoziţii în ritmuri ludice întrerupte de câte o nuanţă fină de auto-umor se împletesc cu portrete impersonale ce se dezlipesc de feţele ovale în care e mai pregnantă fizionomia pălăriei sau a hainelor decât recuzita anatomică.

Pictura lui Ciprian Cosma se caracterizează prin drama fugii de „forma figurativă" şi imposibilitatea despărţirii totale de ea. Artistul practică un figurativ destrămat în straturi formale în propriul exerciţiu de compunere şi descompunere a formei, exerciţiu ce duce spre o autocunoaştere agresivă. Pictorul se identifică cu forma propusă pe care o construieşte ca pe un adversar de temut dar care îl obligă să se recunoască în propriile-i emoţii exprimate plastic. Un limbaj cromatic şi compoziţional care fuge de lumea cuvintelor şi se retrage gestual, în lumea nonverbului ritualic. Se ţes pe aceste pânze, hieroglife necunoscute venite dintr-o lume a irealului, semne care duc totodată spre o perpetuă reîntoarcere la sine şi la o continuă renaştere din propriul finit.

Ciprian Cosma stăpâneşte culoarea şi struneşte compoziţia pe pânzele lui ca şi când ar construi o grădină vie care trebuie înţeleasă şi aprofundată. Personaje leneşe poposesc pe o plajă de griuri sonore, locuind acolo într-o singurătate declarată, ca un ritual programat pentru depăşirea lăuntrică a eului plastic.

Intrarea într-un limbaj nonverbal, nonfigurativ, nu înseamnă ieşirea din „formă" ci doar ieşirea din forma recognoscibilă. Artistul explorează şi caută un limbaj propriu. Ieşirea din formă nu înseamnă ieşirea din vizual, ci ieşirea din *imaginal* şi intrarea în *imaginar*. Fuga de forma recognoscibilă nu înseamnă ieşirea din sens, chiar dacă limbajul tradiţional e compromis.

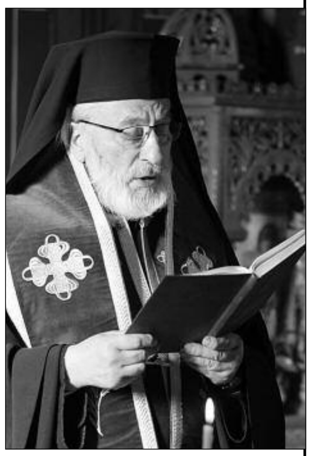
„Construcţiile ancestrale" ale lui Ciprian Cosma sunt incursiuni în spaţiile lăuntrice ale sinelui, ale eului profund, din care nu poate ieşi fără această aventură în străfundurile emoţionale ale sinelui. „Scrierea" lui non-verbală, creează semne şi forme ce se adresează zonei noastre abisale de unde provoacă voit sau ne-voit valuri de trăiri plastice autentice.

IOAN MARCHIŞ

actualitate

Calinic Argeşeanul

Din frumuseţea lumii văzute

Când vom învăţa să avem linişte deplină, gândurile noastre vor putea străbate pe deasupra munţilor, până-n Pleiade şi Orion. Vom simţi briza peste văi şi peste culmile cele înalte, iar atunci vom avea liniştea pleoapei coborâte peste pacea din adâncul inimii.

Tare-i greu să fii om de omenie. Nu ştiu cum, dar mereu suntem ispitiţi să fim altcum. Din prisosul inimii vorbim adesea înţelept. Dar, de cele mai multe ori, se năruie din noi cele mai măiestrite vorbe. Ne trezim că facem gafe. Încercăm să reparăm şi să netezim ca după un uragan devastator.

Mare pacoste pe capul nostru mai este şi cu zvonurile care zboară ca păsările legendare de foc. Cel mai grav lucru este că zvonurile nu sunt verificate câtuşi de puţin şi le luăm drept adevăruri sigure. Ba, mai adăugăm şi noi câte ceva la ele. Se ştie că oamenii zăpăciţi de zvonuri nu mai sunt în stare să judece stările de lucruri şi nici nu le înţeleg.

Când scriu sau mă gândesc la cuvântul bunătate, în faţa ochilor îmi apare o pâine mare, dolofană, aurie, care iese din cuptor. Când omul este ca pâinea caldă, poţi să asemuieşti acel om cu un înger care împarte merindea caldă şi hrănitoare. Când cineva ne supără în multe chipuri, fără măcar să-i pară rău, sau să-şi ceară iertare, să fim buni.

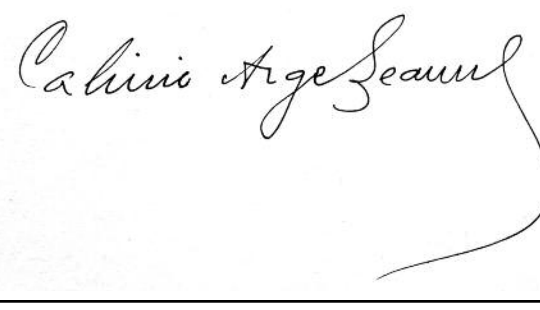
Greu este să rămâi în sfera liniştită a modestiei şi a bunei cuviinţe! De câte ori nu ajungem bătaia de joc a celor înţelepţi, obiect de admiraţie al naivilor, idoli linguşiţi şi robi ai propriilor noastre dorinţe de a fi ridicaţi în slăvi?!...

Cred că nimic pe lume nu-i mai preţios ca mila. Mila faţă de oameni, de animale, de natură. Când auzi de un om milos, ţi se aşază o mare pace în suflet şi nu-ţi mai este teamă de nimic. Parcă totul în jur capătă sens şi lumină. Mai ai curajul să trăieşti o vreme pe pământ.

Întotdeauna, de când mă ştiu, m-am bucurat să întâlnesc şi să lucrez cu oameni deştepţi, chiar dacă uneori, cu înţelepciunea mai aveau încă de lucru. Este de preferat, de obicei, un „descurcăreţ" decât un „târâie-brâu" care stă ca obiect de inventar şi-şi mută „inteligenţa" de pe un scaun pe altul.

Arma inteligentului ipocrit este linguşeala. El împrăştie în jur, cu mână largă, puzderia de laude. Naivul imbecil gustă până la saturaţie debitul lăudabil al şiretului linguşitor. Când un filozof a fost întrebat care e animalul de care ar trebui să se teamă omul, a răspuns: Dintre animalele sălbatice, de calomniator, dintre cele domestice, de linguşitor!

Când brambureala dă năvală peste tot lucrul cătării, să te gândeşti că ai noştri, din veacurile apuse, au ştiut că au un pământ dat de Dumnezeu, că legea, limba, datinile, cugetul, credinţa, virtutea, munca, portul, durerile, bucuriile împărţite cu semenii, trăirea în vecinătate sfântă, sunt semn de recunoaştere, peceţi, temeiuri pentru azi şi pentru mâine.

Gheorghe Grigurcu

„Cochetăria unor neîmpliniri”

■ Cultura apare și ca o nevoie de diluare a unor esențe, de reducere a tăriei lor prin combinări, repetiții, comentarii, citate etc.

■ Scriptor. Poziția delicată, «pe muchie», a unei originalități atrase excesiv de artificiu, deși poate fi ratificată prin organicitatea personalității. Viața însăși nu e, într-o măsură oarecare, o «imitație»?

■ Gândurile tale curente n-au norme, ci doar o respirație aidoma unui trup viu.

■ „La drept vorbind nu mai avem de-a face cu culori, ci cu valori mai abstracte: tonuri, tonalități. Combinarea, asortarea și contrastul tonalităților constituie adevărata problemă a ambianței în materie de culoare. Albastrul se poate asocia cu verdele (toate culorile se pot combina), însă anumite nuanțe de albastru numai cu anumite nuanțe de verde, și atunci avem de-a face nu cu o problemă de albastru sau de verde, ci *de cald sau de rece*. Simultan, culoarea nu mai e un mijloc de a sublinia obiectele și de-a le izola în decor; culorile sunt plaje opuse, tot mai puțin valorificate în calitatea lor sensibilă, adesea disociată de propria lor formă” (Jean Baudrillard).

■ Locul comun: una din fatalitățile acestei lumi.

■ Scriptor. Ficțiunea: produsul unei grații existențiale ce ți se refuză. Te mulțumești cu acest refuz compensat.

■ Senectute. Timpul devine progresiv spațiu. Se fixează în locurile în care te-ai aflat de-a lungul vieții, fie că ai prilejul de-a le revedea, fie că nu le mai revezi niciodată. Timpul spațializat, o mască mortuară a timpului?

■ Senectute. A trăi în fragmente ca în întreguri. A mântui astfel fragmentele.

■ Din producția goliarzilor: „Eu sunt un biet nimic/precum frunza bătută de vânt (...) Ca o luntre plutind în voie fără cârmaci,/ Ca o pasăre rătăcitoare pe căile văzduhului,/ Nici pe mine nu mă ține în loc, nici ancora, nici funia. (...) Fetele frumoase mi-au săgetat pieptul,/ Pe cele pe care nu le pot atinge, le posed cu inima. (...) Vreau să mor într-o tavernă/ Acolo unde vîntul rămâne lângă gura celui ce moare,/ Iar cohortele de îngeri coborî-vor din ceruri cântând:/ Bețivului acestuia să-i fie Domnul milostiv./ Mai lacom de voluptate decât de mântuire veșnică,/ Cu sufletu-mi mort, nu-mi pasă decât de trup. (...) Ce greu e să-ți stăpânești firea!/ Să rămâi curat în duh când vezi pe câte-o drăgălașă./ Cum să urmeze tinerii o lege atât de aspră/ Și să nu le pese de pofta trupului lor.” Se întreabă Jacques Le Goff: „Ar fi oare temerar să recunoaștem în această imoralitate provocatoare, în acest elogiu adus erotismului – și care, la goliarzi, ajunge până la obscenitate – schița unei morale firești, negarea poruncilor Bisericii și a moralei tradiționale? În definitiv, goliardul nu aparține și el marii familii a libertinilor care, dincolo de libertatea moravurilor și a limbajului, țintește libertatea spiritului?”

■ Autonomia visului. Independent de obiectul și de contextul său, în fapt acesta acesta aderă doar la sine. Sublima sa disociere de real. Utopia și ucronia unui vis veritabil.

■ Să reprezinte uitarea un soi de pedeapsă aplicată curiozității noastre insațiabile?

■ A.E.: „Distincția dintre Neant și nimic, colega, precum una dintre cer și o cutie goală”.

■ „A dovedi prea mult înseamnă a nu dovedi nimic” (proverb englez).

■ „Karl Jaspers a scris într-un eseu, în 1922, cuvinte de laudă privind raportul dintre artă și boală în cazul lui Van Gogh. Jaspers identifică în crizele psihice ale pictorului olandez simptomele schizofreniei și nu ale epilepsiei diagnosticate inițial, adică o boală psihică gravă, caracterizată prin dedublarea personalității. Totodată, spre deosebire de epilepsie, schizofrenia nu este incompatibilă cu menținerea acelui sens critic pe care Van Gogh nu încetează să-l manifeste. Scrie Jaspers: «Schizofrenia nu este creativă în sine de fapt, sunt puțini schizofrenici și Hölderlin și Van Gogh. Personalitatea, talentul, există dinaintea bolii, dar nu au aceeași forță. În cazul unor astfel de personalități, schizofrenia este condiția, cauza posibilă care determină dezvăluirea profunzimii lor»” (Enrica Cristino).

■ Starea de spirit a infelicelui amic D.Z. De atâtea ori îmi mărturisește că s-a simțit disprețuit, încât teama de-a fi încă o dată disprețuit o suportă acum mai greu decât disprețul însuși.

■ Vise nocturne curente. Regizorul e anxietatea. Actorul, firește, ești tu. Dar spectatorii? Aici intervine o operație combinatorie a memoriei în sensul că trăsăturile unor cunoștințe apropiate fuzionează, astfel încât se ivește câte o persoană pe care n-o poți numi, cu toate că îți este și ea apropiată. Îi acorzi încredere, vă mișcați împreună dintr-un loc în altul, aveți treburi comune, dar la trezire știi și în egală măsură nu știi cine este. Frânturi de chipuri care se suprapun, ezită, se amestecă, dispar. Parcă ar fi cineva sau altcineva, pentru ca identitatea să i se dizolve într-o caldă familiaritate. Ce se întâmplă? Aș zice o stranie ficțiune a unui real ce nu se-ndură a se părăsi pe sine.

■ „Mergem cu adevărat înainte numai atunci când suntem în stare a merge și înapoi” (dintr-un film).

■ „Eric Heller vorbea despre impresia deprimantă pe care a resimțit-o la un congres de microfizicieni, la care a asistat vara trecută. Acești savanți nu găsesc nici un sens Creației și nici existenței. Viața, după ei, n-ar fi decât un simplu hazard. De unde, după Heller, dorința lor inconștientă de a pune capăt vieții de pe pământ; ei se simt vinovați de a fi ajuns aici, de a fi «demistificat» complet orice Creație și vor să-și ispășească greșeala distrugând lumea prin câteva super-bombe. Dacă nimic n-are sens, mai bine să o sfârșim definitiv” (Mircea Eliade).

■ Senectute. Să te poți recunoaște și e de-ajuns.

■ Primele zile de septembrie. Au început ploile fără sfârșit, în monotonia lor un fel de timiditate a naturii.

■ „Dacă eroarea ar fi suprimată ca prin farmec, adevărul nu ar mai fi adevăr, ci s-ar transforma în dogmă. În același fel, virtutea închisă în mânăstiri somptuoase se hrănește din viciile din preajmă” (Ortega y Gasset).

■ Cochetăria unor neîmpliniri care se prelungesc cum o defensivă față de ele însele. O feminitate a lor?

■ Am constatat nu o dată că autorii mediocri cu *funcții* manifestă față de unul *fără* o lipsă de bunăvoință care, cu cât încearcă uneori a se disimula, cu atât se pronunță cu o sporită insistență. Explicația? Presupuneam că eventuala lor gelozie ar trebui să aibă mai curând ca obiect alte nume cu *funcții* superioare celor deținute de ei. Deoarece existența acestor personaje a ajuns să graviteze nu în jurul producției lor scriptice, ci în jurul *funcțiilor*, criteriul lor principal de afirmare. Șansa de-a câștiga ceva în competiția din câmpul literar ca atare e, în cazul lor, practic inexistentă. Cum de nu-și dau seama? N-avem totuși de-a face cu naivi, ci cu inși crâncen pragmatici, cu un stimul al fariseismului pe care nu l-am putea disprețui...

■ „Morala are vocația eșecului. Nimic nu ar alarma-o mai mult decât reușita” (Hubert Grenier).

■ Ecoul unui dezastru concurând cu sunetul acestuia, nu o dată cu succes.

■ „Un manuscris al lui Albert Einstein a fost vândut la Paris cu 11,6 milioane de euro. E vorba despre un manuscris de 54 de pagini în care fizicianul își pregătește teoria relativității” (*Dilema veche*, 2022).

■ Neîmplinirile cu un contur concret, palpabil, mai ușor de suportat decât cele care se abstractizează, tangente la ceea ce am putea socoti Destin.

■ Durerea în plus a unor dureri care par a diminua, a dispărea cum o supremă disgrație. Nu te mai simți vrednic de tine însuți.

■ „Văzând locul central pe care nenorocirea îl are în credința lor, creștinii ar trebui să presimtă că nenorocirea este, într-un sens, esența însăși a creației. A fi creaturi nu înseamnă în mod necesar a fi sub nenorocire, dar înseamnă în mod necesar a fi expuși nenorocirii. Numai increatul este indestructibil. Dacă ne întrebăm pentru ce îngăduie Dumnezeu nenorocirea, ne putem la fel de bine întreba pentru ce Dumnezeu a creat. Iată într-adevăr o întrebare valabilă. De ce a creat Dumnezeu? Pare atât de evident că Dumnezeu e mai mare decât Dumnezeu împreună cu creația” (Simone Weil).

■ Senectute. Iubiri vechi jucându-se acum cu tine de-a v-ați ascunselea.

■ O rostire seducătoare, o tăcere identic seducătoare.

■ Lucruri care vin la vârste aurorale, aidoma unor păsări din țările calde. Lucruri care pleacă la senectute, aidoma unor păsări care se întorc în țările calde. De câte ori însă nu-ți dai seama nici de momentele sosirii, nici de cele ale plecării lor?

■ „Valoarea pecuniară a Premiului Goncourt este una simbolică: câștigătorul primește foarte modesta sumă de 10 euro. Prestigiul care derivă din această distincție este imens; la fel, și succesul de casă al cărții care e premiată. Astfel, laureatul ediției din 2020, Hervé Le Tellier, a vândut cartea câștigătoare – *Anomalia* – în peste 630.000 de exemplare, romanul scriitorului francez devenind astfel al doilea cel mai bine vândut Goncourt din toate timpurile. Prima poziție e deținută în continuare de Marguerite Durras, cu *Amantul* (1,63 milioane de exemplare vândute!)” (*România literară*, 2022).

■ Scriptor. Individ părelnic stăpânit, politicos, *comme il faut*. Mârlănia de fond îi țâșnește în câte un vers.

■ A.E.: „Cea mai semnificativă cultură pe ogoarele socialismului biruitor a fost duplicitatea, cu o recoltă impresionantă. Consumăm și azi din generoasele sale depozite”.

■ Senectute. Odinioară erai prea adesea alarmat de ceea ce nu poți face. Acum doar plictisit.

■ „Îmi imaginam că «ursuz» e un termen cvasi-onomatopeic: «posac, morocănos ca un urs care mormăie». Dar acest cuvânt familiar și pitoresc al limbii române are o poveste mai complicată decât s-ar crede. La originile lui se află turcescul *ugursuz*, compus din *ugur* («bun augur, noroc, șansă» vezi și «ogur», în româna mai veche) și *suz* (sufix privativ, cu sensul de «fără»). *Ugur* apare deja în *Scrierile uigure* (secolul al X-lea) și în *Compendiul limbilor turce* al lui Mahmud al-Kașgari (secolul al XI-lea). Un sinonim turcesc al lui *ugur* e *baht* (vezi românescul «baftă» sau «baht», în limba romani), de origine persană, cu sensul de «ceea ce e dat, destin, noroc». Vecinii greci s-au molipsit și ei – de *ugur* și de *ugursuz* deopotrivă: *gourlis* înseamnă «de bun augur», iar *goursouzis* – deochi, «care aduce ghinion». Lingvistic, cel puțin, prezența turcă a fost mai degrabă o baftă” (*Dilema veche*, 2022).

■ Vis urcând și coborând aidoma mercurului în termometre.

■ Ironia: ținută elegant-provocatoare a confesiunii.

■ „Până la urmă oricât ar fi, omenește vorbind, mai frumoasă și mai amabilă o tinerețe feminină, care înseamnă pace, armonie, bucurie, aceasta e totuși disperare” (Kierkegaard).

■ Pasionat al verbului cum al unui drog.

■ Dimineață caniculară de iulie. O ceață aurie, conciliere a acesteia cu soarele senzual.

■ „Un model din Brazilia s-a căsătorit cu ea însăși într-o ceremonie oficiată în luna septembrie. Femeia de 33 de ani a spus că s-a săturat să se bazeze pe bărbați și că nici unul nu este suficient de bun pentru ea, așa că nu a avut nici o problemă să meargă singură la altar, îmbrăcată în rochie de mireasă. Totuși, se pare că fericitul mariaj a durat doar 90 de zile, pentru că acum braziliana vrea să divorțeze de ea însăși, fiindcă s-a îndrăgostit de altcineva. O concluzie pentru psihologi – nici măcar relațiile între noi înșine nu mai sunt ceea ce au fost odată: intervin plictiseala, rutina, posibil adulterul” (*Dilema veche*, 2022).

■ Moment negru. Încă nu o capitulare. Doar toate motivele care ar justifica-o.

■ Senectute. Te regăsești atunci când mai ai un fior al așteptării. Oare așa se va întâmpla și dincolo? Ce-ai mai putea aștepta?

■ În producția poetică abundentă a lui X, un imaginar ce pare sărăcăcios deoarece elementele lui se repetă. Dacă ne-am opri doar la un grupaj limitat din textele cu pricina, am impresia că acest imaginar ar putea fi mai convingător.

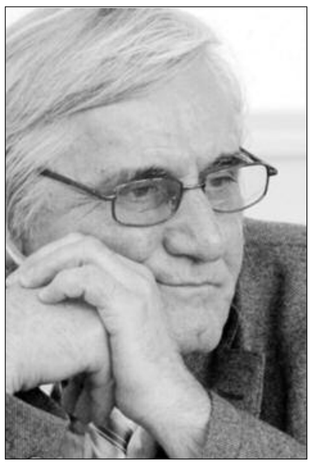
■ „Simbolul nu restrânge, nu explică. Trimite doar dincolo, către un sens aflat încă «dincolo», un sens insesizabil și doar vag presimțit, pe care nici un cuvânt din limba pe care-o vorbim nu-l poate exprima în mod satisfăcător” (Jung).

■ Scriptor. Există poezii „închise”, egotice, care, chiar dacă le admiri, nu-ți oferă nimic în ordinea creației proprii. Și există alte poezii, „deschise”, magnanime, care-ți dau posibilitatea ideală de a le „continua” fără a te robi prin pastișă. Ultimele posedă o sarcină inefabilă de „iubire”, reprezentând un dar *sui generis*.

Am constatat nu o dată că autorii mediocri cu *funcții* manifestă față de unul *fără* o lipsă de bunăvoință care, cu cât încearcă uneori a se disimula, cu atât se pronunță cu o sporită insistență. Explicația? Presupuneam că eventuala lor gelozie ar trebui să aibă mai curând ca obiect alte nume cu *funcții* superioare celor deținute de ei. Deoarece existența acestor personaje a ajuns să graviteze nu în jurul producției lor scriptice, ci în jurul *funcțiilor*, criteriul lor principal de afirmare. Șansa de-a câștiga ceva în competiția din câmpul literar ca atare e, în cazul lor, practic inexistentă.

jurnal

Nicolae Oprea

MIRCEA BÂRSILĂ – 70

Între *Scutul lui Perseu* şi *Viaţa din viaţa mea*

Lirica lui Mircea Bârsilă, profund originală, se întemeiază pe un complex de tendinţe şi motive asimilate organic, prelucrate cu rafinament de un poet care nu lasă să se întrevadă în spatele său cărturarul (sau profesorul universitar).

Poet din ramura optzecistă răsărită în provincii, Mircea Bârsilă s-a născut într-o familie de ţărani înstăriţi din comuna Văgiuleşti a judeţului Gorj, în 19 octombrie 1952. După studii gimnaziale şi liceale în zona natală, a ales în formarea intelectuală spaţiul timişorean mai de aproape, unde a urmat Facultatea de Filologie între anii 1974-1978. Deşi se afirmase în climatul de emulaţie spirituală al cenaclului „Pavel Dan” din Centrul Universitar Timişoara (pe care l-a şi condus în studenţie), debutul editorial i-a fost amânat, în condiţiile absurde ale debuturilor colective din regimul defunct, până la 30 de ani, când publică volumul *Obrazul celălalt al Lunii* din 1982 la Editura Albatros. Ca într-o simetrie a creaţiei, în următoarele trei decenii a publicat doar câteva culegeri de poeme: *Argint galben* (1988), *Scutul lui Perseu* (1993), *O linie aproape neagră* (2000), *Anotimpurile unui cătun* (2003) şi antologia de autor din 2001, *Acordeonul soarelui.* Manifestându-se ca un optzecist atipic, Mircea Bârsilă adoptă linia clasicizantă a lirismului esenţializat prin rafinarea expresiei, redescoperind în mithosul autohton, dar şi în mitologia antică, resorturile intime ale creaţiei poetice. În sensul acesta l-aş considera un neo-parnasian obsedat de ideea perfecţiunii, dar fără a respecta, desigur, normele clasice ale artei pure. Întrucât se dovedeşte un creator original de universuri, un explorator asiduu al fondului arhaic, în ipostaza mitografului şi a liricului expresionist. Nostalgia spaţiului originar se traduce printr-o serie de imagini bucolic pastelate, îngemănate cu viziuni hipnagogice deseori tenebroase. Înclinaţia către elementar se subordonează tendinţei imperioase de a-şi delimita matricea spirituală. Iar percepţia alienării prin ruperea de matcă creează în poezia lui o mare tensiune lirică pe tema eşecului, derivând din negaţie şi disperare lucid controlate, sub semnul unei gândiri poetice armonizatoare.

În primul volum din post-comunism, *Scutul lui Perseu,* se consolidează o poetică a contopirii sacrului cu profanul şi a simbiozei dintre elementele arhaice şi cele moderne. Proiecţia obsesiei thanatice într-un univers liric configurat sub auspiciile lucidităţii e complinită de incursiunile fertile în straturile permeabile ale memoriei. Stimulat de viziuni hipnagogice, poetul valorifică o serie de reprezentări emblematice de substrat rural care exprimă, de fapt, nostalgia spaţiului originar. Ipostaza iniţiatului obsedat de origini este asumată în parametrii expresionismului. Nutrit din trecutul nebulos şi prezentul încărcat de coşmaruri, discursul vizionar, impregnat de onirism, întreţine presentimentul unei catastrofe la nivel cosmic derivată din drama subiectului liric. Dispariţia tragică apare reflectată într-o serie de imagini stilizate, un fel de iconografie a desprinderii spiritului de substanţa pământească. Percepţia alienării prin ruperea de matcă se converteşte, în lirica lui Mircea Bârsilă, în presentimentul ratării sau al încremenirii în proiect. Când nu se recurge la autoironie, conştiinţa eşecului, negaţia şi disperarea sunt temperate printr-un gen de aşteptare fatalistă a „crizei de nervi” ca impuls creator. Controlându-şi „emoţia personală”, poetul apelează adesea la simboluri ezoterice şi la gestica paradigmatică. Formula lapidară, apoi, derivând dintr-o spontaneitate întreţinută laborios conferă relief plastic unor versuri sentenţios-aforistice. Metafora revelatorie de acest gen (cu ecouri din poetica blagiană) acordă pregnanţă universului poetic configurat continuu de la un grupaj la altul. Cărţile următoare confirmă sensul evoluţiei creatoare: *O linie aproape neagră/ Une ligne presque noire*, *Monede cu portretul meu* şi volumul sinoptic *Viaţa din viaţa mea.*

În *Anotimpurile unui cătun* din 2003, poetul explorează zona tradiţional-arhaică a *cătunului*, unde devine posibilă simbioza dintre arhaitate şi modernitate. Cătunul atemporal („datând dintr-o veche domnie”) apare încremenit în tradiţie, aureolat de efigiile străvechimii păgâne. Este o aşezare utopică situată în imaginarul poetic „la egală distanţă de iad şi de rai”, în care eul subiectiv îşi găseşte refugiul, sustrăgându-se civilizaţiei agresiv-dizolvante. În plan metafizic, cătunul figurează perimetrul magic propice desprinderii de contingent şi elanului înălţător. Aici divinitatea coboară aievea printre ţărani, în spirit voiculescian (din *Poeme cu îngeri*), acordând sacralitate locului: „şi unde însuşi Dumnezeu, înfăşurat, la fel ca un ulm, în viţă sălbatică, / este, în aceste nopţi, o prezenţă terestră”. În linie confesivă, se revine obsesiv la universul copilăriei, dar nu unul mirobolant, ci marcat de *semne* rău prevestitoare şi spaime atavice. Timbrul elegiac este exclus însă, fiindcă nostalgia spaţiului-matrice va fi anihilată prin energia raţiunii poetice, controlând sentimentul sau emoţia declanşatoare. De această dată, stările sufleteşti – schimbătoare ca şi anotimpurile care marchează existenţa rurală – nu mai sunt doar echivalenţe ale lumii exterioare, ci se încarcă profund subiectiv de tragism în relaţie directă cu absolutul şi cosmicul. Pe fondul unor viziuni onirice torturante („înspăimântat de repetatul vis în care se face că mă aflu pe patul/ de moarte”), se întreţine sentimentul vremelniciei, sub obsesia morţii. Invocarea psalmică a dumnezeirii conduce spre împăcarea cu sine, sub acolada vârstei biologice raportată la metafizic. Realitatea rurală – din prezentul debusolant al eului poetic sau din amintirea reproductivă – constituie pentru creator fundamentul, punctul de iniţiere a decantării agitatei vieţi interioare, dominată de obscure premoniţii şi frustrări în relaţia cu timpul necruţător. Cu ajutorul stăruitoarelor *amintiri ancestrale* este configurată o lume ce se situează între apolinic şi dionisiac. Un univers tragic în fondul său, pe coordonatele căruia calmul viziunii integratoare atenuează turbulenţa imaginii. În aria interferenţei dintre visul armonizator şi exaltarea dionisiacă, recursul la mit devine consubstanţial. Iar dualismul discursului este învederat prin densitatea referinţelor mitologice.

Cu titlul de autobiografie spirituală, cartea *Monede cu portretul meu* din 2009 este gândită în formula recapitulării poetice, ca un capăt provizoriu de linie al poetului, înaintând cu paşi mari spre vârsta maturităţii depline. Sub atari auspicii, sunt încorporate în materia inedită poezii mai vechi în rescriere actuală (*În fiecare seară, Thalassa* ş.a.), unele cu titluri schimbate sau poeme titulare ale unor cicluri anterioare precum *Acordeonul soarelui* şi *O linie aproape neagră.* Mai apăsat ca altădată, transpare din discursul vizionar al poetului tragismul existenţei efemere în registrul contopirii sacrului cu profanul. Autoportretul spiritual prinde contururi, astfel, prin proiecţia obsesiei morţii asupra lumii recuperate din memorie, mai cu seamă prin ochii copilului de odinioară. Cum se vede şi din excelentul poem (intitulat în răspăr cu titlul cărţii) *Monede fără portretul meu.* Priveliştea, trecută prin filtrul implantului cultural, este contrasă din spaţiul matricial al Gorjului natal, sub auspiciile candorii redobândite în actul poetic. Privirea poetului ahtiată după frumuseţe şi puritate, nepervertite în natură, îmbrăţişează peisajul, însufleţit de elemente antropomorfice, cu accente jucăuşe şi naivitate mimată. Dar perspectiva asupra timpului de altădată, corespunzând cu vârsta copilăriei, nu apare defel paseistă şi este epurată de tonalitatea idilică. Aşa cum într-o *Elegie* sau alta (astfel intitulate), autorul *Monedei...* se manifestă anti-elegiac, în pastelurile configurate realist sau fantastic, procedează ca un anti-pastelist. De cele mai multe ori, tabloul din natură ce frizează idilismul este glisat brusc dinspre imaginea magică spre prozaism, spre grotesc sau monstruos. Astfel se ajunge ca percepţia realului să se realizeze în spiritul suprarealismului într-o suită de poeme, *Oase magice, Oră veselă* şi, mai cu seamă, *Ferestrele cuiburilor*.

Ca orice poet cu o largă cultură poetică, Mircea Bârsilă resimte intens apăsarea livrescului şi nevoia delimitării de modele, cum transpare din poemul cu inflexiuni ludic-ironice *Viaţa din viaţa mea*. Imposibilitatea de a ieşi de sub influenţa tradiţiei literare este asumată la modul responsabil (nu imitativ, ca la alţi congeneri care-şi ascund sursele livreşti) prin trimiteri în motto-uri şi dedicaţii. Ossip Mandelstam, Robert Desnos, Iannis Ritsos şi B. Fundoianu sunt câţiva dintre poeţii invocaţi, dar cred că ultimul, poetul româno-francez cu soartă tragică, este cel mai aproape de poetica lui Bârsilă. Mai sunt şi alţii, nenumiţi, precum Ion Vinea, la care poetul optzecist se raportează din postura de emul cel puţin prin prelucrarea motivului acvatic dezvoltând analogia dintre fântână şi mare în registru mitologic. Şi nu în ultimul rând, Nichita Stănescu, în dimensiunea lui ludică sau a poeziei de cunoaştere. Simptomatic, Mircea Bârsilă universitarul a realizat o excelentă teză doctorală despre modelul de generaţie. În *Viaţa din viaţa mea*, expresive sunt altoiurile livreşti de genul: „epopeile lui Homer”; „Albatrosul lui Baudelaire”; „femeile iubite de Poe, marele poet”; „Marele poet Georg Trakl”- evocat în *Elegie* împreună cu poeţii sinucigaşi Esenin, Maiakovski, Ţvetaeva; iubirea -„leoaică tânără” etc.

Lirica lui Mircea Bârsilă, profund originală, se întemeiază pe un complex de tendinţe şi laitmotive, prelucrate cu rafinament de un poet care nu lasă să se întrevadă în spatele său cărturarul (sau profesorul universitar). Estetizarea sau înclinaţia către expresia de sinteză se concretizează adesea în formule metaforic-aforistice care maschează şi, în aceeaşi măsură, divulgă realitatea maculată şi drama profundă, proiectate pe traseul căutării echilibrului dintre sentiment şi raţiune sau suflet şi creier, în termeni poetici. Aderând arareori la poetica banalului cotidian şi a biografismului, supralicitată de congeneri, autorul *Vieţii din viaţa mea* urmăreşte şi concretizează insistent, fără precipitare, un proiect artistic original, desolidarizându-se de confraţi prin atitudinea şi imagistica non-citadină. În fapt, fiind vorba despre pendularea eului subiectiv între realitatea urbană şi cea rurală, sub obsesia trecerii ireversibile (în enunţ poetic: „aşa o să pleci şi tu, într-o zi,/ din viaţa mea, realitate.// Voi muri/ pentru că aşa scria pe nişte flori de cireş”), receptând cu acuitate „bizarele piruete ale realităţii” prin „ferestrele imaginaţiei”. Discursul poetic impregnat de tragism, este nutrit din profunzimea tenebrelor lăuntrice irizate de „iluminări” sau revelaţii învăluite metaforic; cum sună un vers emblematic: „mă tem că tot murind voi sfârşi prin a deveni veşnic”.

În spiritul formaţiei sale universitare, poetul şi-a demonstrat, deopotrivă, talentul de exeget al literaturii, începând cu volumul de eseuri pe teme mitologice şi legendare *Fecioara divină şi cerbul* din 1999. A continuat cu *Vârsta de fier în viziunea lui Al. Philippide* şi, mai cu seamă, cu studiile despre exponentul de vârf al generaţiei şaizeciste: *Introducere în poetica lui Nichita Stănescu* şi *Dimensiunea ludică a poeziei lui Nichita Stănescu*, O parte din rodul experienţei de cronicar literar – începută la revista *Calende* din anii ’90 – este adunată în *Lecturi.* Iar în acest an a publicat o carte impunătoare despre congenerii săi, *Poezia optzecistă*.

Octavian Soviany

Istoria literaturii

Angoasa istoriei și liniștea utopiei

Scena invaziei lăcustelor din cronica lui Miron Costin (calificată de G. Călinescu drept dantescă) este citată de obicei pentru calitățile sale artistice, iar comentatorii insistă asupra artei descriptive a cronicarului: „Cu unu anŭ mainte de ce s-au rădicat Hmil hatmanul căzăcescŭ asupra leașilor, aproape de secere, eram pre atuncea la școală la Barŭ, în Podoliia, pre cale fiindŭ de la sat spre oraș. Numai ce vădzum despre amiadzădzi unu nuor, cum să rădică deoparte de ceriu un nour sau o negură. Ne-am gândit că vine o furtună cu ploaie, deodată, până ne-am timpinat cu nuorul cel de lăcuste, cum vine o oaste stol. În loc ni s-au luat soarele de desimea muștelor. Ceale ce zbura mai sus, ca de trei sau patru sulițe nu era mai sus, iară carile era mai gios, de un stat de om și mai gios zbura de la pământŭ. Urlet, întunecare, asupra omului sosindŭ, să rădica oarece mai sus, iară multe zbura alăturea cu omul, fără sială de sunet, de ceva. Să rădica în sus de la om o bucată mare de ceia poiadă și așea mergea pe deasupra pământului, ca de doi coți, până în trei sulițe în sus, tot într-o desime și într-un chip. Un stol ținea un ceas bun și dacă trecea aceaia stol, la un ceas și giumătate sosiia altul și așea, stol după stol, cât ținea de la aprândzŭ, până îndesară. Unde cădea la mas, ca albinele de gros dzâcea; nice cădea stol preste stol, ce trecea stol de stol și nu să porniia, până nu să încăldziia bine soarele spre aprândzŭ și călătoriia până îndesară și până la căderea de rnas. Cădea și la popasuri, însă unde mânea, rămînea pămîntul negru, împuțit. Nice frundze, nice pai, ori de iarbă, ori de sămănătură, nu rămînea. Și să cunoaște și unde poposiia, că era locul nu așea negru la popas, ca la masul aceii mâniei a lui Dumnedzău.” În desfășurarea firului narativ al cronicii această scenă lasă însă impresia unui „corp străin”, relatează o amintire personală a cronicarului, introdusă printr-un artificiu în textura de ansamblu a scrierii sale. Prin urmare, este firesc să ne întrebăm ce îl va fi determinat pe Miron Costin să se folosească de această secvență descriptivă, care nu are aparent nicio legătură cu restul relatării. Iar răspunsul este acela că scena lăcustelor aici joacă rolul unei oglinzi în care se reflectă, concentrat, întregul text al cronicii. Acest procedeu ține cu siguranță de estetica barocului și este înrudit cu scenele de „teatru în teatru” din piesele lui Shakespeare sau cu imaginile „în oglindă” din tablourile lui Velásquez. El e (ca să folosesc un termen mai pretențios) o „punere în abis”. Acest termen este împrumutat din heraldică, unde se referea la situațiile în care un blazon este conținut într-un alt blazon (de exemplu ‚blazonul soției conținut în acela al soțului). În teoria literară el desemnează un procedeu compozițional care constă în rezumarea unei narațiunii într-un episod al acesteia (de exemplu, în *Moromeții* scena tăierii salcâmului concentrează într-o imagine unică tema romanului – destrămarea satului și a familiei țărănești tradiționale). În mod analog, scena lăcustelor (introdusă nu întâmplător spre sfârșitul cronicii, după ce cititorului i s-a pus la dispoziție un material faptic suficient de bogat și într-un context care îi permite cronicarului să treacă la generalizări), cuprinde sintetic marea temă a cronicii lui Costin: istoria este o succesiune de măriri și căderi, pătată de crime fără de număr, are ca destinație finală neantul și stă sub semnul zădărniciei, al prafului și al pulberii, al „pământului gol”, care rămâne după trecerea unui nor de lăcuste.

Dacă până aici cronicarul insistase asupra evenimentelor din istoria Moldovei, acum orizontul său se lărgește, țara sa adoptivă, Polonia, trece prin aceleași dezastre care îi pustiesc și țara de origine, istoria pare să se apropie cu pași grăbiți de sfârșitul ei, semnele apocaliptice sunt vizibile pretutindeni: „S-au întunecat soarele într-acel anŭ, la luna lui iunie, cu mare groaze, cât perise soarele cu puțin nu toată lumina, tocma amiadzădzi și mulți oameni, neștiindŭ a să feri de o întunecare ca aceia și privindŭ la soare multŭ, au pierdut vederea în toată viața lor. La anul după aceasta, împreunat craiul șvedzăscŭ cu cneadzul de Prusi, domnul de Brandeburgŭ, cuprinsésă toată Crăiia Leșască, scaunele amîndoao, și Varșavul, și Cracăul, înfrângândŭ cu războiul de față pre craiul leșescŭ cu toată oastea lui. După care izbândă Șvedul, cum s-au dzis, cuprinseasă mai toată Țara Leșască și i să închinase și hatmanii leșăști”.

Iar cronica lui Miron Costin ni se înfățișează dintr-o asemenea perspectivă ca un fel de *Memento mori* patetic, generat de o filosofie a istoriei care are destule puncte comune cu aceea a lui Eminescu.

La antipodul scenei invaziei lăcustelor se situează descrierea Italiei din *De neamul moldovenilor*: „Ieste Țara Italiei plină, cum să zice, că o rodie, plină de cetăți și orașă iscusite, mulțime și desime de oameni, târguri vestite, pline de toate bivșuguri și pentru mare iscuseanii și frumusețuri a pământului aceluia, i-au zis raiul pământului, a căruia pământŭ, orașile, grădinile, tocmealele la casile lor cu mare desfătăciune traiului omenescŭ, nu are toată lumea, supt, ceriŭ blândŭ, voios și sănătos, nici cu căldură prea mare, nici ierni grele. De grâu, vinuri dulci și ușoare, untudelemnŭ, mare bivșug și de poame de tot féliul: chitre, năramze, lămâi și zahăr și oameni iscusiți, la cuvântŭ stătători, peste toate neamurile, neamăgei, blânzi, cu oamenii streini dintr-alte țări nemăreți, îndată tovaroși, cum ar fi cu ai săi, cu mare omenie, supțiri, pentru aceaia le zicŭ gentiloni, cum zicŭ grecii: celebii, și la războaie neînfrânți într-o vreame, cum vei afla la istoriile Râmului, de vei ceti de dânșii.”

Așa cum precizează autorul însuși, Italia este „raiul pământului”, un spațiu paradisiac, ce contrastează puternic cu scena pătată de sânge a istoriei, care seamănă mai curând cu un eșafod; spre deosebire de personajele devorate de patimi ale cronicii, care viețuiesc sub semnul lipsei de măsură și a căror existență ilustrează schema măririi și decăderii, locuitorii paradisului lui Costin sunt înzestrați cu toate virtuțile omenești, imuni la teroarea vremurilor.

Italia lui Costin e o „țară de peste veac”, un spațiu atemporal, un construct utopic, replica luminoasă peisajului apocaliptic din scena lăcustelor, este paradisul pierdut ce nu poate fi contemplat decât cu nostalgia profundă cu care sunt contemplate amintirile vechi.

Oripilat de „panorama deșertăciunilor” pe care i-a dezvăluit-o mișcarea devoratoare a timpului istoric, autorului nu-i mai rămâne decât să se refugieze în atemporalitatea liniștitoare a utopiei. Această mișcare de repliere poate fi atribuită desigur atitudinii eminamente defensive a omului baroc, dar o puteam încadra la fel de bine și în structurile mentale ale lui homo balcanicus care are toate datele psihologice ale „neadăpostitului” despre care vorbea G. R. Hocke (*Manierismul în literatură*), caracteristic lumilor și epocilor dominate de teroare și nesiguranță. Aceștia (spune autorul *Lumii ca labirint*, citându-l pe Wilhelm Weischedel) evadează, „găsindu-și eliberarea în imaginile plăsmuite de ei înșiși.” Astfel încât „opera artistului constituie răspunsul creator la provocarea conținută în descoperirea imensei – de necuprins în noțiuni – adâncimi existențiale”, iar esența imaginii este „întrepătrunderea dintre apropiere și depărtare”, dintre – aș adăuga eu – realitate și visul utopic sau – în cazul lui Miron Costin – dintre angoasa istoriei și liniștea utopiei.

...istoria este o succesiune de măriri și căderi, pătată de crime fără de număr, are ca destinație finală neantul și stă sub semnul zădărniciei, al prafului și al pulberii, al „pământului gol”, care rămâne după trecerea unui nor de lăcuste.

Ninel Ganea

„Diabolică e numai prostia”

Una din prejudecățile pe cât de răspândite pe atât de periculoase afirmă că suma problemelor noastre derivă din domnia prostiei. Potrivit acestei teorii, lipsa de inteligență, cultura precară sau educația deficitară a liderilor politici explică dezastrele, catastrofele și eșecurile sociale. Nu de azi, de ieri, ci dintotdeauna.

Alexandru Paleologu a fost unul din susținătorii articulați ai acestei idei și mergea până într-acolo încât afirma că însuși diavolul nu este altceva decât prostie pură: „El nu e, cum crede lumea, deștept, subtil, ironic, mefistofelic etc. Nu. E prost. «Inteligență diabolică»: sintagma asta e stupidă, e un non-sens. Diabolică e numai prostia (...) Priviți (ocaziile sunt nenumărate) cât de vicleni pot să fie imbecilii, ce tertipuri le dau prin cap, pe care inteligența nu le imaginează, nu fiindcă ar fi incapabilă, ci fiindcă nu-și pierde vremea cu stupidele scopuri ale tertipurilor. Prostia este eternă și invincibilă; e o hidră cu nenumărate capete care cresc la loc de câte ori le tai, de aceea trebuiesc tăiate mereu cu acizii inteligenței, pentru a o ține în șah; e tot ce se poate face contra ei.”

Argumentul nu are susținere din punct de vedere patristic, Ortodoxia având altă grilă de evaluare antropologică. Iar în privința diavolului recomandările Părinților sunt explicite în a nu intra în controverse dialectice, deoarece este o bătălie pierdută dinainte de om.

Totuși, teoria lui Alexandru Paleologu are în modernitate rădăcini filosofice respectabile. Iluminismul este prima mișcare serioasă în care oamenii sunt văzuți cu predilecție ca animale care își folosesc rațiunea (citește inteligența). De aici provenea și ideea că poporul trebuie scos din bezna ignoranței (citește prostie) și adus la conștiința adevărului superior și propriului interes, descoperite de filosofii radicali. Dar cred că originea teoriei se găsește la Platon, deși poate nu tocmai în formula vulgară de azi.

Altfel, nu lipsesc exemple pentru a demonstra validitatea ideii: Ceaușescu, Mao și... cam atât. Ceea ce e destul de puțin pentru o teorie atât de cuprinzătoare, mai ales că inclusiv aceste ilustrări trebuie contextualizate. De pildă, ascensiunea lui Mao a fost făcută posibilă și precedată de revoluția lui Sun Yat Sen, un intelectual pur-sânge care a dărâmat cel mai vechi imperiu din istoria omenirii. O realizare doar în istoriile progresiviste. Pe de altă parte, regimul lui Ceaușescu, cu toate păcatele sale nenumărate, a survenit după o conducere comunistă mult mai intelectuală și mult mai represivă prin comparație.

Vulnerabilitatea teoriei te izbește imediat ce rememorezi biografiile marilor dictatori. Și asta pentru că lipsesc cu desăvârșire nu doar proștii în înțelesul comun al termenului, ci și submediocritățile intelectuale. Nu au

(continuare în p. 20)

Sorin Lavric

Cronica ideilor

Pe firul melodiei

DAN MIRON, Ascultă muzica, Editura *Polirom*, Iaşi, 2018, 348 pag.

E o binecuvîntare ca, intrînd în atmosfera unui roman, să te regăseşti în pielea personajelor pînă la a ajunge să te identifici cu ele. E ca o cufundare în cursul căreia simţul critic se stinge spre a lăsa loc trăirii nemijlocite. Genul acesta de identificare, chiar dacă are neajunsul de a-ţi anula distanţa fără de care o carte nu poate fi judecată estetic, are marele avantaj că, preţ de cîteva ore, pierzi conştiinţa actului silnic de citi din obligaţie. Frazele curg într-o cavalcadă al cărei iureş te prinde precum un sorb din care nu mai vrei să te trezeşti. Numai că nu atît frazele te atrag, cît enigma pe care o pun în scenă.

La mijloc nu e încordarea aceea din cursul lecturilor de tinereţe, cînd te lipeai cu trup şi suflet de fiinţa unui protagonist alături de care sufereai la bine şi la rău. Nu de empatia credulă dată de curiozitatea vîrstei e vorba, ci de o incitare a minţii: vrei să vezi încotro se îndreaptă o naraţiune căreia, deşi autorul îi trînteşte de la bun început o intrigă facilă, trasă de păr în accepţia melodramatică a expresiei, îi înnoadă ingenios firul într-o încrucişare de direcţii imprevizibile. Cu timpul, pe măsură ce înaintezi în lectură, nu-ţi mai doreşti decît să afli deznodămîntul.

Trei bărbaţi întîlnesc întîmplător o femeie ai cărei nuri li se întipăresc adînc în creieri, în virtutea unei obsesii cu accente morbide. Obsesia e pînă într-atît de stăruitoare că nici unul nu mai poate avea viaţa pe care o dusese pînă atunci. O nemulţumire acută le cotropeşte mintea, preschimbîndu-i în lunateci aflaţi în căutarea himerei. Se subînţelege, obsesia nu e metafizică, religioasă sau pecuniară, ci curat erotică: o pandalie insidioasă otrăvindu-le nopţile. Unul e profesor de ştiinţe sociale (Emil), celălalt e scriitor (Tiberiu), iar al treilea politician (Alex). Şi dacă asupra primilor doi spectrul ratării pluteşte nemilos, cu cel de-al treilea soarta pare mai îngăduitoare, căci şansa de a face carieră politică îi bate la uşă. Chiar dacă ivirea aceleiaşi nimfe în împrejurări diferite (în autobuz, la o petrecere şi în vis) le toarnă în vine dorinţa de o revedea, intenţia lor nu se împlineşte. Ca un făcut (acest „făcut" e abil urzit de autor), nimfa nu poate fi găsită, apariţia ei fiind ca un abur caduc, la neputinţa revederii contribuind din plin hazardul cel maşter, care îi împiedică, printr-o suită de accidente minore, să dea ochii cu himera rîvnită.

Cel mai norocos pare a fi scriitorul, căruia imaginea madonei îi apare în vis, dar nu oricum, ci însoţită de o melodie bizară, cu alură de litanie neagră, aidoma unui bocet amintind de o pierdere ireparabilă. Acordurile melodiei vor fi veriga prin care cei trei lunateci vor gravita în jurul nimfei de negăsit. Cîştig de cauză va avea în final scriitorul, care nu numai că o va găsi pe vestala visurilor, dar chiar se va alege cu iubirea ei. Întreaga panoplie de căutări, accidente nedorite şi coincidenţe salvatoare se petrec în Bucureştiul de după 1989, Dan Miron evocînd anii pe care probabil i-a trăit el însuşi în pielea studentului bucureştean. O epocă tulbure, în care cei patru protagonişti, cu sufletul fremătînd de idealuri imense, trăiesc decepţia de a le vedea surpîndu-se. În totul, o lume meschină, oscilînd între promiscuitate, corupţie şi minciună, dar o lume populată cu personaje memorabile, cărora talentul autorului le dă un contur izbitor.

Dan Miron este un portretist cu har, reuşind să dea viaţă unor efigii cu rol de tipuri reprezentative, detaliu cu atît mai remarcabil cu cît efigiile se referă la trei personaje secundare: bişniţarul intrat în pielea revoluţionarului ce face carieră politică după 1989, femeia hidoasă cu veleităţi de militantă pentru promovarea democraţiei, pe deasupra directoare de ONG şi răsfăţată conferenţiară universitară, şi apoi profesorul de la Arhitectură, meditînd în particular candidate cărora le jupoaie farmecul în locul banilor – toţi cei trei au un relief atît de pregnant încît depăşesc sub unghi pitoresc pe unul dintre lunateci, politicianul Alex, figură însutit mai ştearsă decît profesorul Emil şi scribul Tiberiu, aceştia doi avînd parte de o viaţă interioară pînă într-atît de migălos zugrăvită încît nu te poţi împiedica să nu bănuieşti că cei doi sînt două jumătăţi ale *alter ego-ului* autorului.

În fine, misterioasa himeră, în jurul căreia se învîrt cei trei lunateci, e prototipul femeii isteţe care, studentă la Arhitectură fiind, se apucă de prostituţie pe cont propriu. „Alina refuza din capul locului să fie *call girl* sau să lucreze pentru o agenţie de escorte, la fel cum n-ar fi acceptat pentru nimic în lume ca un peşte să-i spună ce să facă şi cu cine, şi pe urmă să-i răpească o parte substanţială din cîştiguri în schimbul aşa-zisei protecţii. Cît despre *videochat*, simplul gînd că ar dezlănţui fantasmele murdare ale legiunii tuturor ciudaţilor o oripila la culme." (p. 67)

Ce e uimitor e că Alina, cu toate că e curtezană, are o vădită candoare de crin, ba chiar o puritate greu de bănuit la categoria de metrese din care face parte. E marele paradox din romanul lui Dan Miron, acela că reuşeşte dintr-o făptură reprobabilă să facă o figură atinsă de o elevaţie inefabilă. E ca şi cum autorul ar lua o prinţesă şi ar vîrî-o într-o carapace de curvă, numai că tabieturile, gîndurile şi intenţiile ei, în loc să trădeze mizeria trogloditei, dau expresie unui ştaif cu precădere aristocratic. Alina nu se vinde din viciu sau din nevoie, ci din dorinţa de a fi liberă. Este o emancipată în sens romantic, o domnişoară care vede în închirierea trupului un mijloc de a-şi păstra autonomia în faţa cohortei de prohaburi concupiscente. De altfel, după ce se îndrăgosteşte de Tiberiu, pune capăt oficiului de hetairă. Tandreţea cu care Dan Miron surprinde vîrtejul de gînduri din capul hetairei are ceva din oblojirea unei răni ce-şi aşteaptă vindecarea. Alina nu e doar apetisantă, dar chiar te cucereşte prin felul sobru cu care se judecă pe sine. Chiar şi atunci cînd face amor cu preţ îşi păstrează ceva din demnitatea unei mlădiţe cu sînge albastru. Un personaj pozitiv respirînd în pielea unei doamne de companie, iată paradoxul cărţii.

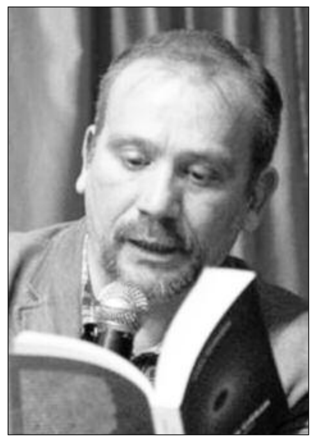
Numai că rezerva de duioşie a autorului se epuizează o dată cu portretul Alinei, restul fiinţelor din roman avînd parte de un ochi sarcastic, a cărui pupilă le mărunţeşte cu cruzime slăbiciunile, viciile sau defectele. În totul, o lume căzută, cu inşi trăind sub molestarea unei Românii ce suferă de marasmul postdecembrist. Nici cele două *alter ego*-uri ale autorului (Emil şi Tiberiu) nu au parte de un tratament mai milos: profesorul e un ins aflat în naufragiu viager, iar scriitorul e un anonim căruia gloria literară întîrzie că-i cadă pe umeri. De salvat nu se salvează decît Tiberiu şi Alina, traşi în sus de vîrtejul erosului împărtăşit. Ceilalţi sunt umbre cărora, după ce clopotul destinului le-a vestit ratarea, nu le-a mai rămas decît să guste din izvorul resemnării. Iar melodia *Spiegel im Spiegel* (*Oglinda în Oglindă*), compusă de Arvo Pärt, compozitor estonian din secolul trecut, e leitmotivul muzical ce-i face pe lunateci să jinduiască după fiinţa hetairei. Gingăşia uşor vetustă a melodiei răscumpără, prin tonul ei pur, cloaca unei lumi ce pare să se fi născut sub o providenţă nefastă.

Dan Miron e un virtuos al comparaţiilor, am numărat peste 50 de analogii inspirate, pe care le introduce prin adverbele de mod „ca" şi „precum". Doar la Alex Ştefănescu am întîlnit o înclinaţie atît de acută în căutarea de comparaţii cu miez sugestiv (cazul lui Camil Petrescu e prea notoriu spre a-l mai pomeni).

Dan Miron are talent, cultură şi inteligenţă. *Ascultă muzica* e un roman remarcabil, pe care îl citeşti cu senzaţia că asişti la o parabolă a mîntuirii prin iubire. Prea sarcastic pentru gustul meu, Dan Miron e un autor complet, asupra căruia atenţia criticilor merită să se oprească îndelung.

cronici

Horia Vicenţiu Pătraşcu

Ecce Homo biologicus! Biologia libertăţii

Pier Vincenzo Piazza, *Homo biologicus. Cum explică biologia natura umană*,
trad. Ines Simionescu,
Editura *Humanitas*, 2022,
350 p.

Una din cărţile cele mai interesante apărute în ultima vreme în România este *Homo Biologicus. Cum explică biologia natura umană*, scrisă de Pier Vincenzo Piazza şi tradusă în limba românească de Ines Simionescu. Savantul francez cu nume italienesc încearcă să răspundă cu instrumentele ştiinţei la multe dintre chestiunile religioase, filosofice, dar şi psihologice sau sociologice pe care tema existenţei sufletului le-a iscat în decursul timpului. Un proiect vast, ambiţios, pe care neurobiologul francez a ştiut cum să-l ducă, întru totul convingător, până la capăt. Miza cărţii este ca acele dovezi în favoarea existenţei sufletului – dorinţa de libertate, de noutate, de creativitate şi originalitate, de fericire şi de plăcere – să fie reexaminate dintr-o perspectivă biologistă. De obicei biologii sunt puşi în dificultate atunci când li se prezintă asemenea „fapte": în vederile lor obişnuite, selecţia naturală explică doar acele comportamente direcţionate spre conservarea vieţii individului şi perpetuarea speciei, noţiuni precum „libertate", „fericire", „creaţie" fiind lăsate în seama preocupărilor filosofilor sau literaţilor. Piazza însă crede că biologia este în stare să răspundă acestor „întâmpinări" din partea celor care afirmă, prin ele, existenţa unei substanţe imateriale şi să arate că aceste fapte „sublime" invocate în favoarea existenţei sufletului, emerg din mişcările cât se poate de naturale ale vieţii, ale unei conştiinţe cerebrale, inseparabile de creierul ca atare.

Aş începe cu primul aspect amintit – cel mai interesant şi ambiţios, dacă nu chiar central – dorinţa sau nevoia de libertate. Pentru a o explica, Piazza părăseşte terenul strict al biologiei şi intră şi în cel al fizicii, folosind principiul întâi şi al doilea al termodinamicii. Potrivit celui dintâi energia se conservă şi se transformă, potrivit celui de-al doilea - energia tinde să se disipeze (entropia creşte): ordinea pierde tot mai mult teren în favoarea dezordinii şi pe cale de consecinţă organismele tind inexorabil spre dez-organizare. Aceste principii de ordin fizic reglează cele mai profunde mişcări ale vieţii – văzute ca o încercare de a rezista (cât mai mult) acţiunii disolutive a acestui al doilea principiu al termodinamicii, de a se menţine cât mai mult la nivelul celei mai reduse entropii, altfel spus, pentru a folosi un limbaj platonician, în lumea Formelor. Nu ştiu care este cultura filosofică a lui Piazza, dar înclin să cred că e destul de redusă, ceea ce nu e deloc un lucru rău pentru că altfel e puţin probabil că ar mai fi descoperit cu aceeaşi prospeţime, dintr-o perspectivă biologistă, soluţii – deja formulate, dintr-o perspectivă metafizică – extrem de ultragiată în epoca pozitivismului. Altfel, probabil că Piazza ar fi fost descumpănit de asemănarea perspectivei sale cu a unuia dintre cei mai „radicali" metafizicieni ai tuturor timpurilor – Platon – care susţine că viaţa în sensul ei cel mai deplin este identică cu existenţa într-o aşa numită lume a „Formelor" pure, iar îndepărtarea de această lume înseamnă degradare, decădere şi, finalmente, moarte. Şi la Platon, ca şi la Piazza ,miza celei mai teribile lupte care se dă în această viaţă este *eliberarea* de sub dominaţia dezorganizării şi a dezordinii (a entropiei, a principiului al doilea al termodinamicii) şi „participarea" – pe termen nelimitat, dacă e posibil – la Formă, menţinerea unui grad cât mai înalt (cel mai înalt) de organizare! Teoria formulată de Piazza este un platonism epurat de dualitatea suflet-materie şi sensibil-inteligibil, iar dacă renunţăm la supoziţiile dualiste platoniciene putem găsi un foarte solid teren al întâlnirii dintre filosofie şi biologie, aşa cum o mijloceşte Piazza.

Apropo de *lupta pentru libertate a vieţii*, un asemenea punct comun îl găsim şi (mai ales?) între Piazza şi Bergson pe care, de asemenea, nu ştiu dacă l-a citit. Din fericire, spun din nou, pentru că dacă ar fi ştiut câte bobârnace a primit „spiritualismul" bergsonian din partea „adevăraţilor" savanţi, probabil că nu ar mai fi făcut niciodată elogiul „imprevizibilităţii" modificărilor genetice, a infinităţii combinaţiilor şi permutărilor din genom, a interacţiunii permanente dintre organism şi mediul înconjurător, unde genomul este o claviatură cu 35 000 de clape unde fiecare sunet este diferit în funcţie de moment, atmosferă etc. Muzica este pentru Piazza, ca şi pentru Bergson, cel mai potrivit termen de comparaţie cu dinamismul inerent vieţii, cu aspiraţia ei profundă spre libertate, spre eliberarea de sub dominaţia forţelor fizice, a entropiei. Perspectiva lui Piazza asupra vieţii în genere (şi nu doar asupra omului) ca luptă pentru libertate îl pune în vecinătatea, ba nu, chiar în mijlocul celor mai de calitate filosofi ai libertăţii (Bergson, Berdiaev, Scheler) şi îi permite ieşirea din cercul vicios al clasicei definiri biologice a vieţii... ca luptă pentru supravieţuire. Viaţa, la rândul ei, este, iată, conform lui Piazza – o luptă pentru eliberarea de sub puterea permanent ameninţătoare a forţelor fizicii şi, mai ales, de sub imperiul principiului al doilea al termodinamicii, al entropiei, al dez-organizării, al de-formării şi dez-ordinii. (În acest sens, frica de moarte poate fi privită, răsturnând argumentaţia freudiană privitoare la instinctele

(continuare în p. 25)

Şi la Platon, ca şi la Piazza, miza celei mai teribile lupte care se dă în această viaţă este *eliberarea* de sub dominaţia dezorganizării şi a dezordinii (a entropiei, a principiului al doilea al termodinamicii) şi „participarea" – pe termen nelimitat, dacă e posibil – la Formă, menţinerea unui grad cât mai înalt (cel mai înalt) de organizare!

Iudita Dodu Ieremia

Corect/Incorect

Destinul unui popor depinde de starea gramaticii sale.
Nu există mare naţiune fără proprietatea limbii. **(Fernando Pessoa)**

A TREBUI: SINGULAR SAU PLURAL?

Toate problemele cu care ne confruntăm sunt dezbătute, cu vorbe frumoase ori violente, pe facebook, unde în altă parte? Despre şcoală şi despre spitale, despre scumpiri şi despre drumuri, despre război şi despre încălzirea globală şi despre câte şi mai câte. Ne spunem nemulţumirile şi ne creăm iluzia că cineva ne bagă în seamă. Bineînţeles că mi-au atras atenţia postările legate de formele verbului „a trebui", cu păreri mai mult sau mai puţin avizate, mai mult sau mai puţin după ureche. Aşa s-a născut acest articol.

În **DOOM¹** (1982) formele verbului „a trebui" sunt doar la singular: **trebui** verb, indicativ prezent 3 sg. trebuie, imperfect 3 sg. trebuia, conjunctiv prezent 3 (să) trebuiască. În **DOOM²** (2010, ediţia a II-a) apar şi forme de plural la imperfect (trebuiau) şi la viitor (vor trebui): **trebui (~a)** verb, indicativ prezent 3 sg. trebuie, imperfect 3 sg. trebuia, **3 pl. trebuiau**, viitor **3 pl. vor trebui**, conjunctiv prezent 3 (să) trebuiască. În **DOOM³** (2021, ediţia a III-a): alături de formele de plural la imperfect şi la viitor apare şi forma de plural la perfectul compus (au trebuit). Dar noutatea în DOOM³ nu se opreşte aici. Verbul „a trebui" are în DOOM³ două intrări, diferenţiate semantic:

TREBUI¹ (~A) (a avea nevoie; a fi necesar) (în construcţii cu subiect nepersonal şi obiect personal indirect în dativ sau cu un participiu pasiv acordat) verb, indicativ prezent 3 trebuie, imperfect 3 sg. trebuia, **3 pl. trebuiau**; perfect compus 3 sg. a trebuit, **3 pl. au trebuit**, viitor 3 sg. va trebui, **3 pl. vor trebui**, conjunctiv prezent 3 (să) trebuiască. *(Îmi) trebuie timp/bani. (Îmi) trebuia timp. (Îmi) trebuiau bani). (Mi-)a trebuit timp. (Mi-)au trebuit bani. (Îmi) va trebui timp. (Îmi) vor trebui bani. Nu cred să(-mi) trebuiască timp/bani. Actele trebuie/trebuiau/au trebuit/vor trebui/o să trebuiască/trebuie (să fie) depuse.*

TREBUI² (~A) (a fi obligat) (în construcţii referitoare la un subiect personal) verb, indicativ prezent 3 sg. trebuie, imperfect 3 sg. trebuia, **3 pl. trebuia/trebuiau**; perfect compus 3 sg. a trebuit, **3 pl. a/au trebuit**, viitor 3 sg. va trebui, **3 pl. va/vor trebui**, conjunctiv prezent 3 sg. (să) trebuiască. *Eu trebuie să plec. Noi trebuie să plecăm. El/ei trebuie să plece. Eu trebuia să plec. Noi trebuia să plecăm. Ei trebuia/trebuiau să plece. Eu a trebuit să plec. Noi a trebuit să plecăm. Ei a /au trebuit să plece. Eu va trebui să plec. Noi va trebui să plecăm. Ei va/vor trebui să plece. Nu cred să trebuiască să plec/să plecăm/să plece.*

Cu toate că explicaţiile sunt însoţite de exemple, mi se pare dificil pentru un nespecialist să ştie când sunt „construcţii cu subiect nepersonal şi obiect personal indirect în dativ sau cu un participiu pasiv acordat" ori „construcţii referitoare la un subiect personal". Voi încerca, prin urmare, să limpezesc.

Verbul „a trebui" se foloseşte exclusiv la persoana a treia, aşa cum apare în toate cele trei dicţionare, fapt care mă bucură. DOOM³ menţionează însă şi câteva forme de persoana întâi ceea ce mi se pare periculos, chiar dacă apare menţiunea că sunt forme neliterare. Asteriscul (*) plasat înaintea acestor forme marchează forme greşite/neatestate. (Aşa este explicat asteriscul în capitolul Semne şi convenţii grafice, p. 35.)

Într-un enunţ precum „Eu/tu trebuie/trebuia/a trebuit/va trebui să scriu/să scrii", „eu"/"tu" nu este subiectul verbului „trebuie", ci al verbului „să scriu/să scrii" (Trebuie/trebuia/a trebuit/va trebui să scriu eu/să scrii tu). La fel, în enunţul „Noi/voi trebuie/trebuia/a trebuit/va trebui să scriem/să scrieţi", „noi/voi" nu este subiectul verbului „trebuie", ci al verbului „să scriem/să scrieţi" (Trebuie/trebuia/a trebuit/va trebui să scriem noi/să scrieţi voi).

Formele de plural pot apărea doar la imperfect/perfect compus/viitor persoana a treia.

Dacă subiectul este nonfiinţă (a trebui¹), se face acordul: „Îmi trebuia/mi-a trebuit/îmi va trebui o carte."/ „Îmi trebuiau/mi-au trebuit/îmi vor trebui nişte cărţi". "Rezultatul trebuia/a trebuit/va trebui să fie apreciat."/"Rezultatele trebuiau/au trebuit/vor trebui să fie apreciate."

Dacă subiectul este fiinţă (a trebui²), DOOM³ admite ambele forme (singular/plural): „Ei trebuia/trebuiau să scrie." „Ei a/au trebuit să scrie." „Ei va/vor trebui să scrie." Mulţumesc pe această cale alcătuitoarelor acestui dicţionar pentru faptul că mi se dă voie să folosesc şi forma de singular, pe care o prefer. S-ar putea ca unora dintre cititori să li se pară că folosirea formei de singular constituie un dezacord. Dar „ei" nu este subiectul verbului „trebuiau/au trebuit/vor trebui", ci al verbului „să scrie": „Trebuia/a trebuit/va trebui să scrie ei."

Îmi propusesem să limpezesc informaţiile din DOOM³, dar acum, recitind, tare mi-este teamă că mai rău v-am încurcat, dragi cititori.

Dumitru Ungureanu

Există însă şi nişte personaje publice de mucava, „luptători” giruetă, cabotini şi amorali care pun în practică şi culeg foloasele cutumei comuniste, deşi fac tapaj cu „opoziţia” lor şi situarea „pe partea sănătoasă” a societăţii. Fără să fi lucrat vreodată în firme private, se declară liberali şi dosesc averi câştigate din diverse slujbe inventate la stat, remunerate gras conform înţelegerilor tacite.

atitudini

Chibiţoteca

Omul nou, omul vechi, omul cu o mic...

„Sistemul comunist a fost croit strâmb” – scria deunăzi, pe peretele său digital, un distins poet, laureat al multor premii. Oare ce mi-a stârnit bănuiala că afirmaţia e uşor hazardată? Teoretic, sistemul părea ideal, evaluat după legea lui fundamentală, una intenţionat uitată: *de la fiecare după posibilităţi, fiecăruia după necesităţi*. Practic, însă, „croitorii” au aplicat agresiv constructul pe oameni reali. Iar oamenii sunt prost croiţi – ştim asta de la filosoful Platon, de la mitologicul Procust sau de la zeflemistul Swift. Dar şi de la contemporanul nostru, dl. Liiceanu, care – proclamând că aşteaptă o altă omenire – dă de înţeles că actuala e necorespunzătoare, ca să nu scrie proastă!

Cântărind cu puţină inclemenţă, e de constatat că legea menţionată – care, nefiind literal tipărită, aparent nici n-a fost pusă în aplicare! – slujea doar comuniştilor norocoşi, admişi în rândurile înghesuite ale NOMENCLATURII! Aceia se bucurau de toate înlesnirile asigurate de partidul în care membrii de rând făceau o absurdă figuraţie, tot ei plătind participarea la „infernala comedie” prin cotizaţia automat reţinută din salariul cuvenit. Aproximativ la fel se petrece şi în sistemul capitalist de sorginte monarhică, unde „nobililor” (şi indivizilor cu bani foarte mulţi) nu li se aplică legile obişnuite (sau nu toate). În „lumea liberă” capitalistă, un individ brutal care câştigă multe milioane, face opere de caritate şi donaţii pentru cauze exotice general apreciate, are şansa de a fi înnobilat printr-un gest simbolic. Şi sistemul comunist ridica „în cercurile & cinurile înalte” ipochimeni atent selectaţi după criterii niciodată clare, în afară poate de „originea sănătoasă” ori înrudirea cu El, Supremul. Nu mai ştiu care sociolog polonez a scris prin anii 1970 un text incriminatoriu pentru comunism, ca forma supremă a capitalismului. Corporaţia diseminată sub numele de „partid conducător” dispunea de tot capitalul uman şi economic al unei ţări, administrându-l după interesele unei clici reduse numeric. Dacă acel sistem era croit strâmb, cum zice poetul, de ce n-ar fi strâmb croit şi al doilea? Întreb, nu afirm!

Nomenclaturişti vechi şi noi au scăpat de procese civile drepte, dacă n-au fost lichidaţi de tovarăşii lor printr-o sumară judecată strâmbă. Mulţi s-au adaptat „cerinţelor” post-comuniste, nu rareori declanşând alarme false ca să-şi protejeze interesele, cu menţiunea că victima primejdiilor închipuite a fost totdeauna „poporul”, căruia n-au ezitat să-i azvârle oase, carnea fiind rezervată pentru stăpâni. Modalitatea lor de jecmănire a patrimoniului strâns de statul comunist e grăitoare pentru incompetenţa dovedită şi perpetuată de-a lungul câtorva generaţii. Totuşi, ei se consideră social-democraţi şi în slujba celor mulţi, pe care îi păcălesc periodic şi-i mint direct (vezi alegaţiile fostului preşedinte cu mentalitate de borfaş, manifestată cu impertinenţă şi nepedepsită nici prin referendum). Adepţii capitalismului pur şi eficace n-au prea avut succes în ţările ex-comuniste de religie predominant ortodoxă, dacă n-au aplicat „modelul rusesc”, unde – cum scria Vasile Ernu – „bandiţii” au urcat la putere şi încă se menţin acolo, nu contează cum. Scăpaţi de controlul partidului-părinte, *oamenii de joasă făcătură*, pentru care Dumnezeu nu este o instanţă morală, ci o noţiune de pe urma căreia pot scoate oarece profit, întruchipează reclama „3 în 1”: omul nou, omul vechi & omul cu *o* mic. A trecut o generaţie de la 1989, şi Estul sălbatic a devenit şi mai sălbatic. E foarte greu de crezut că odraslele acestor tupeişti care domină scena publică vor căpăta instrucţia necesară pentru (re)aşezarea societăţii pe legi juste. Într-o lume în derivă şi fără repere sănătoase, ce pot face beizadelele?

Există însă şi nişte personaje publice de mucava, „luptători” giruetă, cabotini şi amorali care pun în practică şi culeg foloasele cutumei comuniste, deşi fac tapaj cu „opoziţia” lor şi situarea „pe partea sănătoasă” a societăţii. Fără să fi lucrat vreodată în firme private, se declară liberali şi dosesc averi câştigate din diverse slujbe inventate la stat, remunerate gras conform înţelegerilor tacite. Unii îşi arogă rol de „conştiinţă” sau de „influencer”, pocind cuvinte şi teorii la modă, convinşi că au deplină credibilitate. Şi sunt îndreptăţiţi să creadă asta, dată fiind audienţa ridicată în rândul unor gură-cască nu tocmai neşcoliţi. Neputând să-i evit mereu, mă împiedic de ei, dar mă abţin să-i numesc (pe) imbecili. La ce bun să lupţi cu nonsensul? Ca să nu vorbesc în gol, rezum aici chestiunea de fond. Împăunându-se cu ideologie „de stânga”, aceşti „gânditori” proclamă prioritatea valorilor ancestrale: *Patrie. Familie. Credinţă.* Valori cărora, dacă le adaugi şi *Munca*, ai exact baza societăţii capitaliste multilateral avântate. Adică tocmai ceea ce, fără tapaj propagandistic, susţine ideologia „de dreapta”!

Ce să chibiţezi despre o aşa „gândire”?

Cristian Iftode

Frica de moarte şi frica de a nu fi trăit în zadar

Pentru fiinţe care ştiu că vor muri, frica de moarte este ceva natural. Dar nu tot ceea ce simţim sau ne vine să facem ori să evităm în chip natural, spontan, este şi raţional, avertizau filosofii, încă din cele mai vechi timpuri. Frici sau dorinţe care ni se par perfect naturale nu rezistă unui examen lucid, raţional, iar o mare parte din terapia filosofică viza tocmai acest fel de intervenţie cu „bisturiul” gândirii critice în carnea dorinţelor şi afectelor noastre preaomeneşti. Putem, însă, lesne realiza că există contexte personale, sau chiar unele de ordin social – precum anxietatea generală cauzată de pandemie ori de ameninţarea teribilă a războiului – care amplifică frica de moarte şi riscă să o transforme într-o veritabilă obsesie. În asemenea împrejurări, a reveni la marea promisiune platoniciană, reiterată de stoici şi, mai tîrziu, de Montaigne, potrivit căreia „a filosofa înseamnă a învăţa să mori” – a încerca să înţelegi ce are la bază o asemenea asigurare extremă şi câtă acoperire poate ea pretinde în viaţa reală – reprezintă un gest salutar. În fond, nu există situaţie în care să ai ocazia unei confruntări mai directe între promisiunile filosofilor şi puterea încapsulată de argumentele şi practicile filosofice decât tratarea fricii de moarte: frică profundă, viscerală, de care filosofi precum Platon sau Epicur au pretins, pe baza unor metode cât se poate de diferite, că ne-ar putea cu totul elibera. O astfel de promisiune e, poate, exagerată. Cert e că problema morţii se leagă la modul cel mai direct de problema *sensului* vieţii şi că, aprofundând înţelesul condiţiei noastre de muritori, frica de moarte se estompează în raport cu frica de a nu fi trăit în zadar.

E cazul, totuşi, să ne întrebăm dacă realizarea plenară a faptului că pot muri în orice moment implică un singur fel de atitudine filosofică sau deschide spre un anumit mod de a trăi autentic. Răspunsul este, mai curând, negativ. Asumarea finitudinii umane devine, în cazul unora dintre noi, raţiunea justificatoare pentru o foame de experienţe memorabile pe care nimic n-ar putea să o potolească, în timp ce pentru alţii e motiv de lehamite sau descurajare existenţială. Pe unii îi ghidează în căutarea plăcerilor cât mai lesne de procurat şi în renunţarea la orice proiect de viaţă de lungă durată, în timp ce pe alţii perspectiva sfârşitului îi determină să trăiască mereu cu gândul la ceea ce vor lăsa în urmă, ba chiar să-şi canalizeze eforturile în realizarea a ceva cu adevărat important, prin care speră să rămână în memoria posterităţii. Pe unii îi împinge de la spate să completeze şi să bifeze cât mai rapid o listă cu lucruri de făcut şi experienţe de avut înainte de a da ortul popii (*bucket list*), în timp ce pe alţii îi lecuieşte de orice ambiţii vane, ba chiar îi determină să-şi ducă zilele cu detaşarea celui care nu mai aşteaptă nimic de la viaţă.

Dar indiferent de cum socotim că ar trebui să arate o viaţă de muritor bine trăită, rămânem cu o întrebare fundamentală: chiar ne ajută filosofia în tratarea *fricii* de moarte?

Există câteva argumente terapeutice de bază la care se apelează în antrenamentul filosofic menit a combate o asemenea frică primară.

Unul este argumentul *simetriei*, din care deducem caracterul problematic din punct de vedere raţional al *părtinirii noastre naturale faţă de viitor*. „Tocmai într-asta greşim: privim moartea dinaintea noastră, numai că mare parte din ea este deja în spatele nostru”, ne prevenea Seneca (*Epistole către Lucilius*, I, 2). Desigur, părtinirea se explică prin faptul că împlinirea dorinţelor noastre prezente nu poate avea loc decât în viitor, nu în trecut. Dar chiar dacă e de înţeles, nu înseamnă că este şi raţională, au argumentat unii filosofi. Dacă ni s-ar da să alegem, de pildă, trezindu-ne deodată într-un spital, între a fi suferit *deja* o operaţie fără anestezie, incredibil de dureroasă şi de lungă, şi a urma să suferim o intervenţie chirurgicală minoră, vom fi, probabil, tentaţi să optăm pentru prima variantă, adică să ştim că am scăpat deja de operaţie. Dar dacă suntem adepţii unei concepţii *hedoniste* despre fericire axate pe cuantificarea plăcerilor şi a durerilor, tot ce ar trebui să conteze e să suferim cât mai puţin de-a lungul unei *întregi* vieţi. Varianta a doua pare, atunci, alegerea raţională, în timp ce moartea nu mai reprezintă o perspectivă de temut. Tot ceea ce contează e să trăim bine, atât cât ne e dat să trăim. Celebrul argument al lui Epicur poate fi sintetizat în felul următor: *nu are noimă să fii îngrozit de ceva ce nu poţi de fapt experimenta, adică propria moarte; când moartea vine, tu nu mai eşti*.

Problema e că un asemenea argument funcţionează bine doar dacă îmbrăţişăm o înţelegere unilaterală a fericirii de tip *carpe diem*, în care concentrarea deplină

(continuare în p. 23)

Arthur Suciu

Poveşti de la marginea lumii

Non-obiecte

Zorii nihilismului pot fi căutaţi departe în timp, la Epicur, care credea că oamenii sunt lipsiţi de importanţă pentru zei, sau la Augustin, ale cărui confesiuni nu sunt altceva decât o încercare de a surmonta nimicul. Nihilismul a stat mereu la pândă. Iluminismul e, la rândul său, ameninţat de nihilism, dar el nu devine o filosofie decât în secolul al XIX-lea, moartea lui Dumnezeu, anunţată de Nietzsche, fiind nu o profeţie, ci un diagnostic. Nihilismul a ajuns filosofia epocii noastre în aşa măsură încât nici măcar teologii nu se mai obosesc s-o conteste. Mai ciudat e că, aproape în întreaga sa istorie, omul a fugit de nihilism, adică de non-sens, de lipsa de sens a vieţii, în schimb astăzi el pare filosofia cea mai echilibrată, mai rezonabilă. Vechile religii sau doctrine, între care comunismul, sunt văzute, cel puţin în plan politic, ca încercări de-a da lumea peste cap, întoarceri ale iraţionalului. Dar, la drept vorbind, astăzi nici creştinii nu prea mai sunt creştini, nici comuniştii nu mai sunt chiar comunişti. Totul e dublat de nihilism. De fapt, omul nu are de ales astăzi decât între evidenţa non-sensului şi câteva variante istorice de totalitarism. Ceva nou, un zeu nou, o nouă doctrină nu se văd la orizont. Omul a ajuns la sfârşit, iar capacităţile sale de iluzionare au scăzut la cota de avarie. Singurul lucru care i-a rămas: răutatea. Fără sens, omul poate fi la fel de rău ca întotdeauna. Poate că aceasta e ultima lui speranţă.

Într-un roman al lui DeLillo, doi bătrâni daţi dispăruţi sunt găsiţi, după câteva zile, de poliţie într-un mall, unde se rătăciseră şi, înfricoşaţi de tot ceea ce văzuseră înăuntru, se ascunseseră într-un loc neutilizat. Cei doi, care fuseseră aduşi acolo probabil de o nepoată binevoitoare, au avut faţă de mall o reacţie instinctivă foarte asemănătoare cu a "sălbaticilor" din triburile din America de Sud sau din Australia care văd un 4×4 trecând în viteză pe lângă ei. Primul lucru care le trece prin minte este s-o ia la sănătoasa. De aceea mall-urile sunt construite ca un labirint: ca să nu poţi fugi din ele.

Unii teologi au considerat că singurul real este Dumnezeu, că Dumnezeu este saturat de realitate, în timp ce fiinţa umană şi istoria ei au o tendinţă inevitabilă către fals, către iluzie, către simulare, către disimulare, istoria însăşi fiind o disimulare a vidului în care bălteşte omul şi, în aceeaşi măsură, o simulare a realului. Însă doar Dumnezeu, prin iniţierea unor evenimente catastrofice, prin invazia de lăcuste poate genera efecte de real, poate face ca lumea omului să fie reală. Dumnezeu acţionează offline, el "trage" mereu omenirea spre offline, în timp ce omenirea se avântă neabătut spre online, spre virtualitatea vidă, căci ce este onlineul decât o istorie epurată de elementele ei contondente, eliberată de eveniment, de timp, de toate acele elemente care făceau din om o *imago dei*?

Ruina cetăţii Sucevei a fost transformată, cu finanţare europeană, într-un muzeu. Totul arată foarte bine, dar m-am întrebat: ce fel de ruină e aceea care, fiind amenajată, cuprinde locuri pe care poţi să le vizitezi, unde poţi vedea arme, steaguri, hărţi (unele "originale", altele "copii") şi poţi urmări înregistrări video şi audio? Mai putem spune despre ea că este o ruină, o adevărată ruină? Nu e mai degrabă un simulacru, ceva care nu mai trimite la trecut, nu mai este o urmă intactă a trecutului, nu mai aminteşte de trecut, ci îl instrumentează, îl utilizează (adică îl face să fie util), îl stăpâneşte şi, în acelaşi timp, îl ignoră în "esenţa" sa, este imun la farmecul său, ca şi la semnificaţiile sale adânci, e o altă formă, interactivă, de a uita trecutul, e chiar mai mult, o modalitate de a pulveriza, prin reconstrucţie, prin amenajare creativă tot trecutul şi de a spune că trecutul nici n-a existat, trecutul e ceea ce vrem noi să fie trecut?

Zenon stoicul era de origine dintr-o cetate feniciană. Făcea negoţ cu purpură şi odată a naufragiat în apropierea Atenei, unde apoi şi-a dedicat viaţa filosofiei. Despre naufragiul său a spus: "Taman când m-am scufundat am ieşit la liman", adică naufragiul l-a ajutat să-şi găsească drumul în viaţă.

În *Societatea transparenţei*, Byiung Chul Han spune că, prin *Confesiunile* sale, Rousseau e responsabil de punerea la dispoziţia puterii a eurilor private (el foloseşte chiar termenul de "dictatură" asupra privatului). Practic, Rousseau ar fi transmutat confesiunea religioasă (cartea model a Fericitului Augustin are, nu întâmplător, acelaşi titlu, *Confesiuni*) în spaţiul profan, însă dispozitivul confesiunii a păstrat aceeaşi funcţie, anume de a asigura controlul eurilor de către putere, căci resortul confesiunii ar fi o stare de "vinovăţie" sau de disconfort psihic, o tulburare, o deviaţie în raport cu individul normal, integrat social. Chul Han nu menţionează evoluţia confesiunii către autoficţiune, care e forma ei narativizată, dar menţionează reţelele sociale de tip Facebook. El spune că Facebook este un "panopticon digital", prin care controlul nici nu mai e asigurat de către putere, ci chiar de către receptorii confesiunii. Practic, prin aceste reţele, toată lumea controlează pe toată lumea. Prin aceste reţele, acţiunea lui Rousseau din *Confesiuni* ar ajunge pe deplin la caracterul său dictatorial.

Dumitru Augustin Doman

Flash fiction

Nu-mi vând rădăcinile

După vreo cincisprezece ani de procese cu vecinii, cu statul capitalist multilateral dezvoltat, cu Fondul Proprietatea, cu Agenţia Naţională a Activelor Statului şi alte instituţii, Iosif Tăriceanu a câştigat definitiv cele 137 de hectare de teren ale moşilor şi strămoşilor lui: iazuri, pământ la câmpie, livezi, păduri în Făgăraş... I-a sosit hotărârea exact în ziua în care împlinea 66 de ani. „O iau ca pe un dar de ziua mea, zicea el. Ştiam eu că 66, vreau să zic şase-şase, e un zar norocos!"

Dar viaţa lui Iosif nu s-a schimbat prea mult. Locuieşte tot în căsuţa lui de paiantă de la marginea oraşului formată din două cămăruţe afumate, o chicinetă în care-şi mai face un ceai şi o baie de doi pe doi cu un boiler pe lemne. Şi trăieşte tot din pensia lui de o mie şi ceva de lei, convertită în euro însemnând exact 317. Altfel zis, omul are 137 de hectare de teren şi un venit lunar de 317 euro. Aşadar, viaţa lui Iosif Tăriceanu nu s-a schimbat. A, întrucâtva s-a schimbat, în sensul că aproape zilnic dă audienţe la ore deloc exacte în căsuţa lui sau la populara cârciumă Căprioara din cartier unde-şi mănâncă ciorba de perişoare şi piureul de cartofi cu murături. Da, aproape zilnic are vizitatori: samsari, dar şi mici patroni, şi instituţii serioase. Toţi, absolut toţi, vor hălci mai mari sau mai mici din terenurile lui, pentru agricultură, pentru cartiere de vile, pentru industrie a lemnului. Dar, Tăriceanu-i tăricean, nici nu vrea să audă. „Nu-mi vând eu rădăcinile", e singurul lui răspuns.

Lunea, de obicei, e invitat la masă la Episcopie. Aci, ce e drept e drept, servirea e ca la boierii vechi: ciorbă de pui a la grec, friptură de cotlet afumat cu cartofi ţărăneşti la cuptor şi salată asortată. O şliboviţă sosită direct de la patriarhul Serbiei înainte, vin de împărtăşanie la friptură şi după masă, la lunga discuţie cu episcopul care, desigur, vrea un teren împădurit în munte, loc de mănăstire şi de pomenire. „Domnule Tăriceanu, pledează episcopul, trebuie să ne îngrijim, mai ales la vârsta noastră, nu doar de cele materiale, dar mai ales ale sufletului. Prin sutele de hectare de teren nu se ştie dacă rămâneţi şi ajungeţi în împărăţia cerului, că aşa zice domnul nostru Iisus, că dacă-ţi donezi averea şi-i urmezi, vei ajunge în ceata îngerilor, aşadar, dacă faceţi o donaţie către Biserica mamă, mă rog, o vânzare-cumpărare, veţi rămâne..." „Aşa e, Prea Sfinţite, zice Iosif Tăriceanu, dar faptul că nu-mi vând rădăcinile nu e tot o chestiune de suflet, nu de cele materiale?..."

Pe urmă vine miliardarul oraşului, Alexei Gheorghiu, senator la Bucureşti. Nu intră în cocioaba lui, deşi e invitat, i-e cam silă, dar se abţine cât poate să n-o arate. Îl aşteaptă în stradă pe Iosif Tăriceanu cu portiera deschisă la maşina neagră. Îl ia şi-l duce direct în separeul restaurantului singurului hotel de cinci stele din oraş. Aci, mănâncă bătrânul pentru prima oară în viaţă icre de Manciuria şi sardele şi bea un whisky care-i place. La vinul lui Isărescu, senatorul îi zice mieros: „Domnule Tăriceanu, n-ai vrea să vinzi lunca aia cu iazul din marginea pădurii Aluniş?" Dialogul ăsta îi place lui Iosif Tăriceanu. Înseamnă că e cineva, dacă s-a cerut ditamai senatorul în audienţă la el şi aproape că se milogeşte pentru lunca aia. Pune mâna pe paharul cu vin rubiniu şi soarbe încet, învăţând din mers chiar şi acum, la bătrâneţe, să savureze aroma vinului scump că de, e vinul guvernatorului Băncii Naţionale. „Uite, mai zice senatorul mare la trup, fost rugbist, cu burta ieşind prin haina albastră, şi cu cravata de asemenea albastră alunecându-i într-o parte pe pântecele rotund, uite, negociem preţul, în lei, în euro. Dacă te aranjează, îţi dau o casă nou-nouţă şi o rentă până la sfârşitul vieţii. Nu vei mai avea niciodată grija zilei de mâine..." Iosif mai soarbe o gură de vin, îl priveşte cu milă parcă pe miliardar şi-i răspunde calm: „Domnule senator, sună minunat ce-mi spuneţi. Dar, încă nu m-am gândit să vând. Trebuie să mai chibzuiesc, să-mi fac socotelile, să mă sfătuiesc cu unul, cu altul, să-l întreb în vis pe răposatul bunelul, el ce-ar face. El şi-ar vinde rădăcinile, că eu nu le-aş prea vinde..."

Şi tot aşa, în căsuţa ori numai în faţa căsuţei bătrânului Iosif Tăriceanu de pe Strada Fabricii de Cherestea se cer în audienţă în fiecare zi pentru o singură dată sau în mod repetat: un antrenor de fotbal tocmai întors din Emirate cu câteva milioane de petrodolari, o dansatoare de lux din cluburile de noapte din Japonia, patronul fabricii de mobilă de pe strada lui, ministrul Culturii, managerul cabanei din marginea pădurii lui din munte, dezvoltatorul imobiliar din judeţul vecin, cel mai mare patron de pompe funebre din zonă, administratorul firmei de gunoi, directorul Ocolului Silvic, medicul şef al Spitalului Municipal. La căsuţa de pe Strada Fabricii de Cherestea se înregistrează audienţele, dar acestea se ţin pe larg neabătut la cele mai bune restaurante cu terasă din oraş. Iosif Tăriceanu a învăţat din mers, după preceptul cu pofta vine mâncând, bucătăria tradiţională românească, dar deja savurează şi din cea albaneză, marţea preferă bucătăria franţuzească, după cum miercuri se dă în vânt după cea macedoneană, iar sâmbăta audienţa se ţine neapărat la restaurantul japonez... Ştie deja să bea cu măsură whisky, tequila, absint, vodcă Finlandia şi mai lejer vinuri cu vechime de 15-20 de ani. La negocierile de seară, alege terasele cu muzică. Şi-a format deja nişte gusturi în materie de muzică.

La vârsta lui a deprins, chiar cu mare plăcere, arta negocierii, arta tergiversării, ştie preţuri de terenuri pe zone, în intravilan sau extravilan, la păduri şi la păşuni, la livezi şi la luciu de apă, la păstrăvării şi la locuri de balastiere. Ce-i mai place să negocieze, e ca o joacă de oameni mari, îşi zice, ştie să ceară cu doar un euro şi jumătate mai mult pe metrul pătrat peste ce i se oferă... Viaţa lui Iosif Tăriceanu e un spectacol continuu.

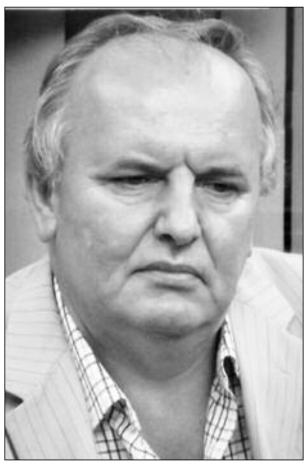
Finalul audienţelor este însă invariabil. „Nu trebuie să ne grăbim. Mai vedem, mai studiem piaţa, vă mai gândiţi şi dvs. dacă terenul ăsta vi se potriveşte... Terenul e o investiţie pe sute de ani, terenul nu pleacă de acolo..." Şi, la sfârşit de tot, nu uită să strecoare parcă aşa, în treacăt, principiul lui preluat de la strămoşi: „Deşi eu nu mi-aş vinde rădăcinile. Că răposatul meu bunel nu ştiu ce-ar zice..."

În timpul ăsta, sediul central al audienţelor, locul din care Iosif Tăriceanu nu s-ar da dus decât cu picioarele înainte, căsuţa cu două camere de pe Strada Fabricii de Cherestea se scorojeşte tot mai mult şi pare a intra în pământ dintr-o parte, parcă uitându-se ruşinată în pământ cu fereastra din acea parte.

„Domnule Tăriceanu, pledează episcopul, trebuie să ne îngrijim, mai ales la vârsta noastră, nu doar de cele materiale, dar mai ales ale sufletului. Prin sutele de hectare de teren nu se ştie dacă rămâneţi şi ajungeţi în împărăţia cerului, că aşa zice domnul nostru Iisus, că dacă-ţi donezi averea şi-i urmezi, vei ajunge în ceata îngerilor, aşadar, dacă faceţi o donaţie către Biserica mamă, mă rog, o vânzare-cumpărare, veţi rămâne..."

litere

Adrian Alui Gheorghe

Poezie și horincă. Mod de preparare

Sunt doisprezece poeți care vin să fixeze ”locul poemului” la Sighetul Marmației, după numărul apostolilor ”din carte”, după selecția operată de Echim Vancea. Dar, de după un colț de stradă, care dă spre Rona lui Laurențiu Ulici și de acolo, mai departe, spre Vișeu, se ițește profilul cititorului neastâmpărat, care face din poezie beție și din horincă poezie, este vorba de Lucian Perța. Să fie acesta, ”al treisprezecelea”, numărul și numele ghinionului?

Cum se prepară horinca? Cum se prepară poezia? Rețetele sunt nenumărate, rezultatele sunt deosebite și unice, dar numai în Maramureş parcă, poezia și horinca sunt esență de viață. Horinca este ceea ce francezii numesc ”l'eau de vie”, adică sufletul apei sau, prin extensie, apa vieții sau viața apei. Se iau fructele de pe ramul răsfățului lor, după ce soarele și apa și lumina le-au mângâiat și le-au îmbogățit și îndulcit; și după ce Dumnezeu a pus gust de pară în pară și gust de măr în măr și gust de prună în prună. Dar acolo unde Dumnezeu lucrează să pună gustul și aroma în fructe, vine și poetul să dea o mână de ajutor. Această adunare de poeți și poezie, de la Sighetul Marmației, care capătă sens într-o antologie care adună 12 apostoli ai poeziei (plus unul, parodistul!), este ilustrarea faptului că Dumnezeu lucrează și horinca și poezia prin oameni *(Orașul cu poeți. Sighetul Marmației în 12 + 1 prieteni, Editura Valea verde, 2022. Antologie realizată de Echim Vancea)*. Și nici nu s-ar putea altfel, frumusețea are consistență și cutremură Universul atunci când se exprimă prin ochii oamenilor, prin zâmbetele lor, dar și prin metafora care adună cuvintele într-o floare sau prin cântecul care adună vibrația materiei într-o zongoră.

Cu ceva vreme în urmă, prefigurând (sau cunoscând? sau intuind) această apropiere dintre poezie și horincă, dintre poezie și sufletul ascuns al fructelor, Nicolae Labiș lăsa o imagine a poetului care trecea dintr-o lume în alta cu lejeritatea inspirației și a imaginației, alcoolurile tari re-acționează drept un catalizator al transcendenței: ”Eu sunt spiritul adâncurilor,/ Trăiesc în altă lume decât voi,/ În lumea alcoolurilor tari,/ Acolo unde numai frunzele/ Amăgitoarei neputinți sunt veștede./ Din când în când/ Mă urc în lumea voastră/ În nopți grozav de liniștite și senine,/ Și-atunci aprind mari focuri/ Și zămislesc comori/ Uimindu-vă pe cei ce mă-nțelegeți./ Apoi cobor din nou prin hrube trudnice/ În apa luminoasă, minunată./ Sunt spiritul adâncurilor,/ Trăiesc în altă lume decât voi.”

Dar pentru ca prunul să ajungă prun înflorit, pentru ca piersica să se viseze buchet de miresme, cineva trebuie să îngroape sâmburii în lutul cald din palmele lui Dumnezeu: ”Nu mai vreau să fac lucruri mari/ Vreau să fac doar lucruri mici/ De exemplu să îngrop toți sâmburii/ Din prunele, caisele și piersicile/ Pe care le-am mâncat/ Să miros iasomia îndelung lângă gardurile/ Din sârmă împletită/ Cu porțile mereu ascunse/ Să stau la picioarele tale în fiecare noapte de vară/ Cu lună/ Să-ți ascult inima în respirația ei/ Ușoară ca un fulg de ce vrei tu,/ De păpădie, de zăpadă, de plop ...” *(Doina Petrulescu – Anton)*. Dar cum recunoaștem frumusețea lumii, dacă nu am fost martori la zămislirea ei? Ochiul sfredelitor al poetului lunecă pe firul luminii, până acolo unde apa vieții se întâlnește cu neliniștea curgerii dinspre cer spre pământ: ”am băut licori promise îngerilor/ și părea că ni se scurtează calea spre stele,/ am îngânat psalmii iubirii/ stând la pândă să-i fotografiem/ vântul ne oxida imperceptibil zâmbetul;/ totul părea posibil,/ ne simțeam stăpâni până și pe fluturi/ în numele inocenței clamată zgomotos împotriva fricii,/ în sine o seducție metafizică greu de învins./ Dar frumusețea?/ mereu în trecere mireasă grăbită ...” *(Gheorghe Mihai Bârlea)*.

Setea de absolut este mare, fie că scormonești cu degetul, cu unghia sau cu gândul în universul unei clipe, fie că intri în sfera iradiantă a unei flori sau a unui fruct încălzit de suflarea divină. Esența vieții înseamnă să distilezi fructa dar și clipa, pentru a vedea prin cuvânt poezia: ”ca un copil însetat o ușă plângea/ fără milă se derula/ filmul vieților noastre/ nimic nu mai prindea patină/ totul era nou/ din ce în ce mai nou/ o ușă plângea/ o ușă mare amarnic plângea/ se închidea și se deschidea/ sala sufocant de plină/ nu-mi găseam locul/ și deși eram fiecare spectator/ nu mă găseam/ căutam ieșirea și eram ieșirea/ eram ieșirea și căutam ieșire” *(Alexandru Dohi)*. Dacă vezi poezia prin cuvânt, vezi și îngerul care o aduce, pe aripa inspirației, traducând inefabilul pe limba oamenilor: ”Câteodată în pieptul meu aud cum bate inima unui înger,/ poate această ascultare mă ține vie,/ să nu mă frâng,/ doar îmi cunosc patimile în lumina ce-mi pătează fereastra./ O agățare vie a pleoapelor bâjbâind în zăpadă/ ca într-o îndrăgostire oarbă./ Îmi întinzi inima, să-mi arăți cum este de fapt dragostea ...” *(Antonia Luiza Dubovici)*. Căderea din paradis se poate petrece fie lent, fie brusc. Revelația pe care ți-o dă vederea sângelui albastru de prun este una care trezește memoria ascunsă, întrebarea se ascute ca un cui, barul (acea vizuină a tristeții și melancoliei!) devine o anticameră a purgatoriului: ”În barul roșu fumuriu te-am văzut./ Aveai sângele plin cu albastru de prun,/ cu parfumul de foc al albastrului prun./ Mă uit la fața mea de măr rămas pe o creangă./ Două întrebări mă asediază sălbatic:/ E Jonathan? Sau Batul?” *(Fábri Sándor)*. Întrebările sunt dureroase, iar răspunsurile pot fi revelații la întâlnirile (întâmplătoare?) cu sinele tulburat: ”În umbra podului de lemn din Sighet/ îmi număr mîinile:/ una dreaptă,/ una stîngă,/ una tăiată.// Astfel, nu pot deduce care este malul drept,/ care este malul stîng,/ care este malul meu./ Tisa curge la fel prin rana din suflet” *(Vasile Gogea)*.

În poezie și în horincă nu se adaugă zahăr sau alte lucruri care ar deturna duhul ascuns al fructului, care a fost cândva interzis, care acum se leagănă pe creanga care ne ferește de razele insistente ale lunii/ lumii: ”Am ajuns acasă./ N-am nici câine nici pisică nici nume./ N-am nimic./ Tristețea stă tolănită în patul meu/ și nimeni nu se închină la ușa mea veșnic întredeschisă.// Lângă calculator doarme septembrie fără lentile,/ pe frigider am mâzgălit un poem despre noi,/ dar cine de ce am rostit:/ pentru totdeauna s-a răzvrătit dorul dimpreună./ (De mâine, somnul.)/ Azi nu vreau să-mi sune ceasul!” *(Ion Mariș)*. Culoarea poeziei ca și a horincii este dată de tandrele iluzii prin care vedem orizontul din spatele frunții: ”Mai/ flori de câmp/ și vântul ce vibrează/ ca o strună perfectă// Roua oglindind o rază/ și iarba ca o maree acoperind dansul fluturilor// Apoi/ magia elastică a unui timp de baladă/ stăruind în para unui foc furișat pe colină// Și din nou/ Vântul vibrând/ ca o strună atinsă/ de tandre iluzii” *(Ieremia Lenghel)*. Efectul ascuns al duhului din poezie și din clipa ce arde în carne este un tulburător autodafe, flacăra ne cuprinde inima, iubirea este scânteia care incendiază universul: ”pentru tine Luana am sărit la gâtul sfinților/ numai ei n-au crezut în albastrul definitiv/ al meu și al stelelor sub care te-am iubit/ și te voi iubi până când totul va fi stins pe pământ// tu nu mă poți inimă secătui să fiu/ doar frunză în păduri de foc/ am crezut că vei fi totdeauna cu mine/ că în tine mi-ar fi fost mai bine decât în lume ...” *(Vasile Muste)*.

Cupajarea este un procedeu prin care se amestecă mai multe tipuri de horincă, pentru a obține un ceva numai al tău, descoperirea unui sine al alcoolului care ne animă viața. Căci viața fără nebunie și poezie nu pare să ducă undeva, beția de a trăi este contactul nemijlocit cu divinitatea. În poezie, cupajarea este/ pare să fie procedeul prin care amesteci lumile, ca să trăiești, în sfârșit, numai într-o lume a ta: ”S-a făcut că râul mergea invers/ Apa limpede își căuta izvorul/ Unde să-l afle după atâta mers/ În care a căzut și zborul/ Unei păsări singure pe lume/ Fără cuib în care să-și petreacă/ Nopțile ascunse fără nume/ Doar cu semnul secetei de apă/ Un copac uitat într-o pustie/ Cheamă umbra păsării să steie/ În odihna din ce va să fie/ Din cărbunii stinși țâșnind scânteie ...” (*Gheorghe Pârja*). Căci spunea Baudelaire: ”Îmbătați-vă! Cu vin, cu poezie sau cu virtute! Dar, îmbătați-vă!”. Dar și rugăciunea mută poate fi poezie, ca o beție a simțurilor în fața transcendentului, când între tine și divinitate nu este decât respirația proprie, precipitată: ”ca o pornire, o trecere,/ o intrare într-un tărâm negrăbit,/ în care așezi/ și reașezi visuri,/ lucruri, întâmplări,/ așa se îndreaptă ochii minții spre cer/ – când scrii cu ochii închiși poezie” *(Marin Slujeru)*.

Horinca se păstrează în butoaie de salcâm sau de dud, pentru un plus de aromă și culoare. Poezia, de asemenea, se păstrează în inimă și în cuget, pentru un plus de viață, de savoare. În fața misterului lumii, de aici și de dincolo, suntem ca alergătorii spre soare, cărora li s-au sfâșiat pleoapele, ca pedeapsă sau ca impuls de a vedea cu toate simțurile deodată: ”Întunericul are chef de vorbă./ ora caută un strop de odihnă/ la umbra florii-soarelui./ singurătatea, în pas de evadare/ – obișnuită încă să ciufulească numele proprii/ mai păstrează lăcomia diurnă-a mulțimii./ neînțelegerea memoriei lui franz kafka/ în viața obișnuită/ are însemnătatea unei ierni/ petrecută pe o stradă necunoscută/ cu soarele în ochi” *(Echim Vancea)*.

Sunt doisprezece poeți care vin să fixeze ”locul poemului” la Sighetul Marmației, după numărul apostolilor ”din carte”, după selecția operată de Echim Vancea. Dar, de după un colț de stradă, care dă spre Rona lui Laurențiu Ulici și de acolo, mai departe, spre Vișeu, se ițește profilul cititorului neastâmpărat, care face din poezie beție și din horincă poezie, este vorba de Lucian Perța. Să fie acesta, ”al treisprezecelea”, numărul și numele ghinionului? Căci ce este parodia, dacă nu o ”smintire” a poeziei? Sau este o îngânare a transcendentului cu dâra de lumină a zâmbetului care are și el loc în raiul primordial ...? Căci acolo, în grădina raiului, s-au copt prima dată, fructele care au dat naștere ”apei vieții”, care în Maramureș se numește horincă. Nu mai detaliem de ce se numește horincă, e de ajuns să auzim, de peste dealul dinspre Desești, sau dinspre Bârsana, sunetul de zongoră plus o țâpuritură care stârnește și ciocârliile din cuibul lor de pe cer. Ceea ce e de demonstrat și de trăit numai la fața locului.

De ce am spus toate acestea? Pentru că trăiesc poezia Maramureșului și a poeților din Sighetul Marmației de mai bine de patruzeci de ani, cu toți porii inimii și minții deschiși. Iar în poezia mea, încă de la primul contact cu Maramureșul și cu poeții Sighetului, am pus (și) un strop de adâncă prietenie, dar și un strop de horincă, atâta cât să sclipească virgula dintre cer și pământ.

Dan Ciachir

Pagini de jurnal

2004

27 noiembrie

M-am întors acasă aseară, după 20 de zile petrecute în provincie atât la Mânăstirea Lupşa din Munţii Apuseni, unde am stat şase zile, cât şi la Mânăstirea Recea de lângă Târgu-Mureş, unde am rămas cinci zile. Alaltăieri am ţinut o conferinţă despre Mircea Vulcănescu la Alba Iulia, în cadrul Serilor duhovniceşti organizate de Arhiepiscopie. Plecat din Bucureşti pe 7 noiembrie, pe 9 ale lunii am ajuns în eparhia Caransebeşului. Am fost la Oraviţa, Reşiţa, Moldova Nouă şi Baziaş. Vremea era foarte frumoasă, apoi, pe când mă aflam la Recea, a început să ningă. Aseară priveam pe geamul vagonului stratul de zăpadă înalt de circa 30 de centimetri la Braşov şi pe Valea Prahovei. Însă de la Câmpina încoace nu mai era zăpadă. Şi în Bucureşti era mai cald.

31 decembrie

Am ieşit la ora 15 şi am făcut o plimbare prin Cişmigiu, ducându-mă apoi până la Podul Elefterie. Parcul şi lacul arătau ca toamna. Mi-am amintit de vremea care a fost în Bucureşti în 1982 în Ajunul Crăciunului şi până la Anul Nou... Plăcut era şi pe bulevard, până la Operă, lumină frumoasă de asfinţit de decembrie. Un *tempo* din anii '70, când nu erau foarte multe maşini. Însă în partea superioară a bulevardului, în intersecţia cu Calea Victoriei, văzusem destule. Lumea încă aleargă, mânată de necesităţile sărbătorilor. Oricum, acesta a fost cel mai frumos decembrie din 1985 şi până acum. În urmă cu doi ani, a doua zi de Crăciun, se înregistrau minus 25 de grade în Bucureşti. Astăzi la amiază erau 8-9 grade.

2005

8 februarie

În zori au fost minus 15 grade în Bucureşti, iar acum, la prânz, străluceşte soarele. Am adormit la 3, m-am trezit la 5, apoi am dormit între 6.30 şi 10.30, când m-a trezit telefonul doamnei Stăniloae.

Aseară am vorbit la telefon cu plăcere, timp de două ore şi jumătate, cu Mircea Platon. Iar astăzi am primit o frumoasă scrisoare de la Pavel Chihaia, care a fost operat luna trecută. Îmi evocă triste imagini din spital. Împlineşte în curând 83 de ani.

12 februarie

Mi-a telefonat ieri domnul Paleologu, puţin deprimat. Împlineşte 86 de ani peste o lună. Un om care şi-a dat măsura între 70 şi 85 de ani. Poate că era firesc, întrucât debutase editorial la 51 de ani. A rămas să îi fac o vizită săptămâna viitoare, înainte de a porni spre Ardeal.

3 martie

După o zi petrecută la Bistriţa am stat o săptămână la Bixad, înregistrând şi trei ore de convorbiri cu părintele Micu. Am găsit acolo zăpadă proaspăt aşternută în strat gros şi vreme de iarnă. Sâmbătă s-a lăsat şi gerul. Luni am mers la protopopiatul din Jibou, iar seara am înnoptat la Mânăstirea Nicula. Era ger şi acolo: minus 16 grade în dimineaţa de alaltăieri. M-am despărţit de părintele Micu la Cluj, eu continuând cu stareţul Vasile până la Alba Iulia, unde am ajuns marţi la prânz. Era încă ger aspru. Alaltăieri-noapte am dormit de la 10 seara la 9 dimineaţa într-o cameră încălzită bine, având parte de linişte. M-am întors din Alba cu un InterCity care a făcut şase ore. La 9 seara eram în Bucureşti, unde gerul se înmuiase. Şi acum, la prânz, se topesc streşinile.

4 martie

Iarnă grea în întreaga Europă. Noaptea trecută am văzut la Rai Florenţa, Genova şi Veneţia înzăpezite, întocmai ca Autostrada del Sole. Aeroportul din Amsterdam a fost închis şi sute de zboruri anulate... La noi e mai cald, se topeşte zăpada, însă mai este până să se facă primăvară. În '94 pe vremea asta mergeam pe stradă în talie, la fel şi un an mai târziu.

Am dormit de la 2 la 8, iar la 9 m-a sunat BBC-ul pentru un scurt comentariu. E vineri, aşa încât trei zile pot să stau liniştit şi să citesc. Am primit de la părintele Rafail Noica al treilea volum de traduceri din Arhim. Sofronie de la Essex.

13 martie

Deşi este mai cald, primăvara încă nu a venit. Bate vântul destul de puternic. Aseară, întors de la parastas, m-a sunat Pavel Chihaia, invitându-mă pentru azi la ora 10.30 în apartamentul inginerului Decu din Batişte, unde au mai venit Mircea Horia Simionescu şi soţia, Barbu Cioculescu, doamna şi fiul lor – nu ştiam că au un băiat, Şerban-Filip, în vârstă de 32 de ani. Am stat toţi până la ora 13 şi m-am simţit bine. Mi-a plăcut mult de Barbu Cioculescu.

15 martie

Ieri am intrat într-un anticariat spaţios şi bine organizat de pe strada Doamnei, unde odihneau pe un raft şapte-opt exemplare din cursul de Metafizică ţinut de Nae Ionescu în anul universitar 1937-38... Mai erau acolo şi alte cărţi ale sale, precum şi volumul de amintiri pe care i l-a consacrat Mircea Vulcănescu. Într-adevăr, gusturile se schimbă, şi chiar destul de repede. În urmă cu 10-15 ani, orice reeditare sau ediţie Nae Ionescu era un eveniment. Acelaşi lucru se poate spune şi despre Ţuţea. În vara lui 1992, câteva sute de oameni umpleau străduţa Darvari, veniţi pentru lansarea volumului *Între Dumnezeu şi neamul meu*, cu care Editura „Anastasia" îşi începea producţia. Vedeam mulţimea aceea de la înălţimea etajului patru al unui bloc de pe *Maria Rosetti,* unde se găsea redacţia BBC. Am coborât şi eu în stradă. Un francez plângea, emoţionat că apariţia unei cărţi mai poate strânge atâta lume. În aceeaşi ani, circa 2-300 de oameni se adunau şi la *serile* organizate de Sorin Dumitrescu în curtea Schitului Darvari...

Alte 2-300 de persoane veneau pentru lansările Editurii „Humanitas" în curtea, la fel de strâmtă ca şi a Schitului Darvari, a Grupului pentru Dialog Social de pe Calea Victoriei. Se edita şi reedita întruna, în tiraje mari, în primii ani din deceniul trecut. Erau standuri de carte în toate staţiile de metrou. Mi-am văzut expuse acolo şi pe toate tarabele dintre Universitate şi Piaţa Romană atât volumul despre Nae, cât şi primul volum din *Cronica ortodoxă*, în 1994. Trei ani mai târziu, când a apărut volumul al doilea, acesta nu mai era decât în librării...

Alaltăieri am fost consternat să aflu că romanul *Blocada* al lui Pavel Chihaia a fost tras în doar 400 de exemplare de Editura „Pontica". Atunci care poate fi tirajul unui volum de versuri? Adrian Silvan Ionescu mi-a spus acum câteva luni că o carte a sa de articole şi eseuri a avut un tiraj de 250 de exemplare.

17 martie

În urmă cu câteva ore a murit Adrian Marino. Dumnezeu să-l ierte! Mi-a arătat prietenie în anii '80 şi l-am întâlnit la Bucureşti de mai multe ori, apoi, în 1995, l-am vizitat acasă la Cluj. Avea 84 de ani neîmpliniţi. A făcut infarct.

22 martie

Dis-de-dimineaţă, întrucât nu puteam dormi, am răsfoit caietul cu tăieturi de articole din anii '92-'93. *Nessun maggior dolore*... Pentru că erau vremuri frumoase, la fel de frumoase ca acelea de la sfârşitul anilor '60.

Am primit azi-dimineaţă un plic de la Mircea Platon conţinând un CD cu muzică de Ottorino Respighi, un volum de studii al lui Francesco De Sanctis despre Leopardi şi o scrisoare frumoasă. I-am şi răspuns.

25 martie (Buna Vestire)

Aseară m-a sunat Vartan Arachelian pentru a merge azi la o emisiune a sa în direct, între 13.15 şi 13.45, a programului România Actualităţi. La ora 14 voi fi acasă, iar un ceas mai târziu vor trece să mă ia cu maşina părintele Lavrentie şi Pimen. Vom merge la Celic-Dere, în Dobrogea, de unde ne vom întoarce mâine. Mă bucur de călătoria aceasta neaşteptată. Nu am mai fost la Celic din noiembrie 1998, când am mers cu Alison la Niculiţel şi Cocoşu. Atunci l-am văzut ultima oară pe fostul stareţ Gherontie, de la a cărui moarte se împlinesc patru ani în această primăvară.

3 aprilie

În noaptea de 31 martie spre 1 aprilie, starea sănătăţii Papei Ioan Paul al II-lea s-a agravat. De la miezul nopţii până la 5.30 dimineaţa, Rai 1 a transmis exclusiv documentare, reportaje şi ediţii speciale TG1 din Piaţa Sfântul Petru. A fost un mare noroc pentru mine faptul că le-am urmărit. După patru ore de somn, la 9.30, mă suna Tatiana Niculescu de la BBC, rugându-mă să vin pentru o înregistrare. Am stabilit ora, 11.30, însă a sunat apoi Realitatea TV şi aşa a început sarabanda. La 11 am dat un interviu de cinci minute la Realitatea, la 12 am intrat la ei în emisie, până la 12.45. Ieşind, mă căuta Radio Total. Am înregistrat 15 minute acolo, ducându-mă la BBC, unde am înregistrat 25 de minute pentru „Interviul săptămânii". Am luat şi nişte bani şi am plecat spre casă pe jos. Ajuns acasă, am aflat că mă căutaseră de la Antena 1. Apoi a sunat Carmen Bendovschi şi mi-a smuls promisiunea că voi veni tot la ei, între 18.45 şi 20, cu Petre Roman. Am rugat-o pe fata de la Antena 1 să apeleze la altcineva... A revenit. Aşa încât, am intrat cinci minute în telejurnalul de seară al Antenei, de unde am coborât în fugă în stradă, aşteptat de maşina Realităţii, iar la 19.30 reintram în studioul în care fusesem la prânz. Întors acasă la 20.15, am mâncat, am băut câteva pahare din vinul de la Saon şi m-am băgat în pat. După ce am vorbit îndelung cu Aurora la telefon, pe la ora 22, a sunat Europa FM: zece minute. Mai telefonase Realitatea. Voiau să revin la ei, întrucât se răspândise vestea – retractată de Rai peste un ceas – că Papa ar fi murit. Am refuzat să mă dau jos din pat. La 23.30, Naţional TV, despre care nu ştiam mare lucru. După zece minute prin telefon, mi-au cerut insistent să vin la ei. Maşina a sosit la 23.45, am intrat după miezul nopţii în emisie şi m-am întors acasă la 2. Ziua de ieri a fost mai liniştită: doar trei minute în telejurnalul Prima TV, 50 de minute în emisiunea Realităţii – după ce se anunţase decesul Papei la 21.37 (ora Romei) şi, întors la 1.30 acasă, cinci minute prin telefon pentru Antena 1. Mă căutase şi Lucian Curte de la Radiodifuziune. Am stabilit: 15 minute în direct azi la 11.30, însă m-am întors cu câteva minute mai târziu de la biserică, unde, mulţumesc lui Dumnezeu, am ajuns la sfârşitul utreniei.

Aşadar: în decurs de 40 de ore, şase emisiuni TV, alte trei intervenţii prin telefon şi trei interviuri radiofonice.

În urmă cu 10-15 ani, orice reeditare sau ediţie Nae Ionescu era un eveniment. Acelaşi lucru se poate spune şi despre Ţuţea. În vara lui 1992, câteva sute de oameni umpleau străduţa Darvari, veniţi pentru lansarea volumului *Între Dumnezeu şi neamul meu,* cu care Editura „Anastasia" îşi începea producţia. Vedeam mulţimea aceea de la înălţimea etajului patru al unui bloc de pe *Maria Rosetti*, unde se găsea redacţia BBC.

Lucian Sârbu

Petrini și capitalismul: posibilul Preda al anilor 1990

Și chiar dacă personajele unui roman *nu sunt* autorul însuși, nu se poate nega că un autor se folosește de personajele sale pentru a exprima anumite păreri și opinii. În acest sens există cele trei momente-cheie din carte, plus numeroase altele mai puțin importante.

Cum anul acesta am aniversat centenarul nașterii lui Marin Preda, am încercat în ultima vreme să recitesc cât mai mult din opera marelui nostru prozator. Dar pe măsură ce înaintam în lectură am observat că în cap mi se nășteau o mulțime de întrebări legate nu de cine a fost sau ce a scris Preda, ci de ceea ce ar fi putut fi Preda după 1990. Decedat timpuriu, la nici 58 de ani, Preda nu a mai apucat anul 1989 și căderea comunismului, așa cum au făcut-o foarte mulți intelectuali din generația sa. De aceea rămâne un mister nedezlegat răspunsul la întrebarea: „oare ce ar fi făcut Marin Preda după 1989”? Ce poziție politică ar fi adoptat? Cu cine ar fi votat? S-ar fi implicat în politică, așa cum au făcut-o Marin Sorescu sau Adrian Păunescu, doi scriitori care au ocupat funcții deloc de neglijat în statul român post-decembrist? Ar fi devenit afacerist, precum Mircea Dinescu? Sau poate că și-ar fi privatizat pentru sine editura Cartea Românească? Oare ar fi candidat la președinție sau ar fi înființat un partid nou, așa cum a făcut-o Nicolae Manolescu? Ar fi fost „de dreapta”, alături de oponenții lui Ion Iliescu, așa cum au fost mai toți intelectualii „de bine” de după 1990, grupați pe la revista „22” sau în jurul Alianței Civice, sau ar fi fost mai mult „de stânga”, acceptând funcții din partea regimului Iliescu, așa cum a fost acuzat că a făcut Augustin Buzura?...

Firește, e greu să-ți dai seama care ar fi fost opțiunile scriitorului după 1989 doar citindu-i cărțile, mai ales că personajele unei cărți au o personalitate distinctă de a autorului și nu exprimă în mod necesar părerile și ideile acestuia. În plus, romanele lui Preda par a fi obsedate mai mult de epoca în care a trăit Preda, și anume de *socialism* și de *tranziția către socialism*, iar acolo unde e abordată o perspectivă istorică, principalul factor luat în calcul e cel politic. Aflăm din romanele lui Preda cum a fost cu Antonescu și cu trecerea Nistrului, cu legionarii, cu încăierările dintre țărăniști și liberali, dar nu știm prea multe despre *capitalism ca sistem de economic* în afară de ceea ce ne povestesc, sumar, personajele: cutare că trebuia să stea în chirie la București, deci nu primea de-a gata locuință „de la partid” cum primea „tineretul muncitor” în epoca socialistă, cutare că reușise să-și deschidă o mică prăvălioară de pe urma căreia supraviețuia, fără să devină bogat, cutare că ajunsese jurnalist, deci meserie intelectuală, fiind luat literalmente de pe stradă și tot așa. Avem de-a face cu mici frânturi de realitate, cu mici petice dintr-o pânză uriașă, însă niciodată nu suntem lăsați să știm care era părerea lui Preda despre capitalism, ca sistem economic. Implicit, care ar fi putut fi atitudinea lui după 1990.

Dar lucrurile se schimbă destul de spectaculos, aș zice, în ultimul său roman, *Cel mai iubit dintre pământeni*, în care există cel puțin trei momente-cheie în care personajele filozofează în jurul diferențelor dintre socialism și capitalism. La momentul apariției eram copil, dar mi s-au întipărit în minte până azi discuțiile pe care le auzeam în familie cu privire la cozile uriașe și interesul imens suscitat de ultimul roman al lui Preda. Îmi aduc aminte cu câtă emoție tata asculta la „Europa Liberă” ultimele frânturi de vești despre moartea bruscă, și suspectă, a prozatorului. În 1987 se editase deja ediția a treia a romanului, pe care o am în față.[1] Perceput în epocă drept un roman *subversiv*, *Cel mai iubit dintre pământeni* a intrat definitiv în legendă după 1990, odată cu ecranizarea din 1993 (regizor Șerban Marinescu, cu Ștefan Iordache în rolul principal) care, după părerea mea, e destul de slabă și nu reflectă în totalitate complexitatea cărții.

Și chiar dacă personajele unui roman *nu sunt* autorul însuși, nu se poate nega că un autor se folosește de personajele sale pentru a exprima anumite păreri și opinii. În acest sens există cele trei momente-cheie din carte, plus numeroase altele mai puțin importante. Primul dintre ele este discuția lui Petrini cu directorul comunist Bularca de dinainte de angajarea în uzină, la strung (vol. 2, partea a VI-a, cap. 4). Al doilea este discuția eroului principal cu iubita sa, Suzi Culala, chiar în prima lor noapte de dragoste (vol. 3, partea a VIII-a, cap. 6). În sfârșit, ultimul moment-cheie este discuția lui Petrini cu tatăl Suzanei, fost capitalist de succes în România interbelică (vol. 3, partea a IX-a, cap. 7). Să le analizăm pe rând.

În primul moment-cheie Bularca i se plânge lui Petrini că întreprinderile socialiste produc numeroase rebuturi, dar că vinovații nu pățesc niciodată nimic, bunurile și piesele rebutate fiind puse bine mersi pe piață, spre deosebire de capitalism. „Pe capitalist toate astea îl costă, dă dracului faliment și intră la pușcărie sau își trage un glonț în cap.” (vol. 2, pag. 267)

În realitate avem de-a face aici cu o părere *de o naivitate colosală*. De pildă, conform sitului *Violation Tracker* (violationtracker.goodjobsfirst.org), specializat în monitorizarea amenzilor primite numai în Statele Unite de companiile și marile corporații care au lansat pe piață produse înșelătoare, defecte sau, pur și simplu, nefuncționale, numai în 2022 guvernul Statelor Unite a aplicat peste 500 de amenzi, unele dintre ele de-a dreptul colosale: 490 de milioane de dolari pentru Universitatea Michigan, 190 de milioane de dolari pentru Twitter, 85 de milioane de dolari pentru Zoom și tot așa. Nu doar că entitățile acestea nu dau și nu au dat faliment în ciuda practicilor și produselor înșelătoare, dar ele prosperă bine-mersi chiar în momentul în care citiți aceste rânduri. Unele scandaluri, cum ar fi „dieselgate”, prin care compania germană Volkswagen a fost amendată în perioada 2016-2017 cu nu mai puțin de 25 de miliarde de dolari pentru că le vindea americanilor mașini de proastă calitate, poluante, sau amenda de 2,3 miliarde de dolari primită de Pfizer în 2009 pentru că vânduse niște medicamente pe baza unor false promisiuni, trebuie să fi ajuns și pe la urechile publicului din România, dar scandalurile de acest gen sunt la ordinea zilei în capitalism, și nu de ieri, de azi, ci dintotdeauna. Cine își mai amintește azi de faptul că bătrânul Rockefeller a făcut bani vânzându-le fraierilor pilule pe bază de... petrol?

Al doilea moment-cheie, un pic suprarealist ținând cont de cadrul discuției, este reprezentat de discuția cu Suzi din fosta locuință părintească a acesteia, devenită casă de protocol a PCR, în prima noapte de dragoste dintre Petrini și noua lui iubită. „Imaginea patronului care își exploatează crâncen clienții este infirmată în producția modernă. Grija lui e să producă cât mai ieftin și dacă n-ar ști cât de mică e punga săracului, ar da repede faliment, fiindcă un altul, care ar ști mai multe despre bugetele celor mulți, l-ar elimina cât ai zice pește. [...] Patronul își iubește clienții, și își iubește și muncitorii cu care produce pentru ei, și clienții iubesc și ei pe producătorul care produce ieftin ... Și muncitorii își iubesc patronul.” (vol. 3, pag. 54)

O, Sfântă și Mare Naivitate! Asemenea prostii nu puteau fi imaginate decât de cineva care habar nu avea ce înseamnă capitalismul, având despre acesta o imagine complet falsificată. În primul rând trebuie spus că la momentul apariției romanului lui Preda valoarea reală a salariilor (ponderată cu inflația) din Statele Unite ale Americii atinsese deja 10 ani de stagnare și chiar de scădere în anumite domenii, în timp ce veniturile președinților de consilii de administrație și ale proprietarilor începuseră să decoleze și să o ia razna, îndreptându-se cu pași repezi spre dezmățul de azi, când primii 10 miliardari ai lumii au o avere cumulată de 1300 de miliarde de dolari, adică de vreo cinci ori cât produsul intern brut al României pe un singur an. Un studiu recent al „Institute for Policies Studies” arăta că raportul dintre plata medie a unui CEO (președinte de companie) și a unui muncitor a ajuns în SUA la 670:1 în 2022, comparativ cu 21:1 în 1970 și 31:1 în 1980. Dar chiar dacă lăsăm la o parte toate aceste lucruri care ar fi trebuit să fie cunoscute intelectualilor noștri, oricât de ecranați ar fi fost ei de realitățile capitalismului occidental, nu poți să nu te întrebi pe ce lume trăia cineva care părea complet rupt de o istorie a capitalismului care cuprindea, printre altele, momente precum „Incidentul Haymarket” (1889), „Bătălia de la Blair Mountain” (1921, în jur de 100 de mineri americani omorâți cu tunurile), cazul Sacco și Vanzetti (1927) și multe altele. Unde este dragostea patronilor pentru angajați în toate aceste orori?! De fapt, ca să fim cinstiți până la capăt, viziunea personajului Suzi despre relațiile de clasă era una extrem de apropiată de fascism, dacă nu chiar identică. Astăzi ar trebui să ne întrebăm cum de un astfel de personaj a putut fi lăsat de cenzura vremii „să vorbească” atât de liber, fără să-i impună autorului ori să-i șteargă „părerile”, ori să-l pună pe personajul Petrini să i le corecteze. Nu putem presupune decât că cenzorii vremii erau fie prea proști, fie prea timorați de marele prozator, căruia nu îndrăzneau să-i atingă manuscrisele.

[continuare în numărul viitor]

[1] Toate referințele din text sunt la Marin Preda: *Cel mai iubit dintre pământeni* vol. 1-3, ed. Cartea Românească, București,, 1987

„PLECAȚII” LUI MIHAI BARBU

eseu

Motto: *„Azi e miercuri, mâine-i joi / Vine Domnul pe la noi / Dară de văzut îl vede / Numai omul care crede...”*

Catrenul acesta încheie o carte cu spumos fast și alegră vocație literară girată de revista de cultură și artă ARGEȘ, hebdomadar ce patronează „Cărțile Revistei ARGEȘ”, colecție îngrijită de Simona Fusaru, împreună cu Centrul Cultural Pitești, volum cu care ambele instituții și-au sporit prestigiul prin publicarea volumului „ACASĂ, LA CEI PLECAȚI...- cele mai frumoase reportaje” -, scris de voluptuosul reporter cu autentice valențe scriitoricești, Mihai Barbu – doctor în Filologie al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, profesor de română și apoi director al Liceului „Carmen Sylva” Petroșani, publicist și membru al Uniunii Scriitorilor din România,

Caracterizată drept „O enciclopedie spectacol”, de scriitorul Dumitru Augustin Doman, povestea „vizitelor” întreprinse de Mihai Barbu „Acasă, la cei plecați...” – Lucian Blaga, Anton Pann, Vasile Alecsandri, Vasile Voiculescu, Camil Petrescu, Ion D. Sârbu, Mihai Eminescu, Alecu Russo, Emil Cioran, Mihail Sadoveanu, Î. P. S. Calinic, Minerul care a semnat Apelul Goma, Ecaterina Teodoroiu, Aurel Vlaicu, Tudor Vladimirescu, Avram Iancu, Clanul Brad de la Poplaca, Baba cu leacuri de la Bâcâia, Iisus din Nazareth, Kazantsakis, El Greco, Shakespeare, Victor Hugo, Wajda & Cybulski, Apollo XI, Omul de aur, Oamenii Văii & Doctorul ținutului – a devenit deja „un jurnal de călătorii în țară și în lume”, o „proză veritabilă, și asta nu doar pentru că reportajul face parte, nu-i așa?, din genul epic” unde „autorul rupe cu nonșalanță firul și așa vizibil dintre (sub)genuri și cititorul se trezește cu persoane și locuri într-o proză de înaltă clasă”, este convins postfațatorul Doman. Sub puterea de ilustrare a sintagmei / principiului estetic al scriitorului englez de origine polonă Joseph Conrad (1857-1924), Mihai Barbu reiterează ideea conradiană: „Trebuie să te fac să auzi, să te fac să simți dar, înainte de toate, să te fac să vezi”! „Bogăție de idei, locuri, oameni de azi și de ieri, întâmplări de-a mirărilor, →

Leonid Dragomir

Cartea de filosofie

Filosofie, autenticitate, viață

Filosofia ca mod de viață. Sursele autenticității (Ed. Trei, București, 2022) este versiunea scrisă a unui curs ținut de Cristian Iftode la Facultatea de Filosofie din București în anul 2009, pe când avea doar 30 de ani. Prima ediție a apărut la Editura Paralela 45 din Pitești în 2010, fiind bine receptată atât în mediile academice, cât și printre cei pasionați de filosofie. În 2021, cu un an înaintea reeditării, autorul publicase tot la Editura Trei *Viața bună. O introducere în etică*, ambele concepute ca părți ale unei trilogii – așteptăm deci al treilea volum – dedicate „vieții bune".

Într-o discuție, i-am mărturisit profesorului Iftode că atât eu, cât și mulți dintre colegii mei de la Filosofie ne-am fi dorit să fi participat la un astfel de curs având ca temă împletirea dintre viață și gândire. Și noi descopeream pe la mijlocul anilor '90 ai secolului trecut cele două modele care i-au ghidat construcția cursului: Pierre Hadot, a cărui carte tocmai apărută *Ce este filosofia antică?*, o tot discutam, și Michel Foucault, căruia îi descopeream opera de tinerețe, *Cuvintele și lucrurile*, tradusă de asemenea atunci. Bineînțeles, profesorul folosește și alte surse, tot de primă mărime, pe care știe să le integreze propriei perspective, sporindu-i precizia și adăugându-i nuanțe revelatoare. Menținerea formatului de tip curs universitar are, pe lângă unele inconveniente de care autorul este conștient: reluări, insistențe prelungite etc., și destule avantaje, între care cel mai important mi se pare faptul că a gândi în fața unui auditoriu, adresându-te pe un ton colocvial, simțindu-i permanent reacțiile, constituie modalitatea cea mai adecvată scopului: înțelegerea filosofiei ca pe o formă de viață. Impresia de gândire care se „produce" atunci, pentru cei de față, are puterea de a le trezi și lor nevoia și plăcerea de a gândi. Deși în carte se pierde mult din „viața" gândirii, ceva totuși rămâne, mai ales că autorul nu ezită să abordeze probleme care simți că-l interesează personal precum: credința, vocația, ratarea, rostul lecturii și al scrisului ș.a. Toate au drept scop să-l convingă pe auditorul-cititor că filosofia nu este o activitate abstractă, ruptă de realitate, ci mizele sale sunt cât se poate de concrete.

Există, recunoaște el urmându-l pe Hadot, o scindare în interiorul filosofiei, apărută încă din Evul Mediu și accentuată pe parcursul Modernității, între producerea de discursuri cu pretenții de adevăr, înțeles în general drept concordanță între gândire și realitate, și străduința de a trăi în conformitate cu o doctrină asumată ca adevărată, unde coerența dintre viață și gândire devine criteriul adevărului. Acesta a fost felul în care anticii înțelegeau și practicau filosofia, preluat și de creștinismul primelor secole și perpetuat, chiar dacă în modalități recesive, până astăzi.

În *Cuvântul înainte la ediția a doua*, Cristian Iftode scrie, privindu-și retrospectiv cartea, că ea „reprezintă expresia unui moment de cotitură nu doar pentru propriul meu parcurs intelectual, ci, îndrăznesc să afirm, și pentru o anumită reorientare practică a filosofiei românești în ultimul deceniu". Se referă, desigur, și la succesul consilierii filosofice, o practică de „utilizare a filosofiei pentru a sfătui, a orienta și a îmbogăți viața de zi cu zi", cum o definește unul dintre promotorii ei. A fost redescoperită astfel o dimensiune a filosofiei grecești, cea terapeutică, legată direct de modul de viață filosofic. După părerea mea, discuția despre principiile, etapele, obiectivele și posibilele rezultate ale consilierii filosofice are mai mult un rol propedeutic, de a pregăti dezbaterea amplă asupra conceptului de formă de viață filosofică.

De ce avem nevoie de filosofie? De ce nu putem trăi pur și simplu fără să reflectăm asupra a ceea ce ni se întâmplă, așa cum o fac mulți? Răspunsul clasic, ce a străbătut veacurile, fiind și criticat de unii filosofi vitaliști, este cel al lui Socrate: o viață neexaminată nu merită trăită. Aceasta întrucât nu ne aparținem, suntem conduși de opinii fondate pe prejudecăți și credințe inoculate de alții, nepuse niciodată în discuție. Puterea lor este cu atât mai mare cu cât nu o știm, iar rostul gândirii este de a ne elibera de ele prin conștientizare, devenind astfel noi înșine, adică autentici. După cum indică și subtitlul cărții, cercetarea raporturilor dintre filosofie și trăire conduce la descoperirea surselor autenticității.

A fi autentic, a fi tu însuți înseamnă a coincide cu propriul sine, nefalsificat. Atât platonismul, cât și filosofiile din perioada elenistică, stoicismul și epicurianismul, au avut ca notă definitorie preocuparea sau grija de sine, o atitudine ce se opune, conform lui Michel Foucault, cunoașterii de sine, cu origini în filosofia socratic-platonică și care, până la creștinism, a fost secundară în raport cu prima. Ar fi greșit, atrage atenția Cristian Iftode, să ne închipuim îngrijirea sinelui ca pe un exercițiu narcisic, al unei iubiri de sine autosuficiente. Dimpotrivă, scopul cultivării sinelui este integrarea acestuia în cosmos, precum la stoici, sau într-o perspectivă asupra întregului, la epicureici. Pe de altă parte, o bună raportare la sine făcea posibilă relația cu ceilalți, care la rândul lor influențau relația cu sinele propriu. Astfel, relația maestru-discipol bazată pe iubire și prietenie era esențială în practica filosofiei ca mod de viață. „Doar acela capabil de o întâlnire genuină cu celălalt este capabil de o autentică întâlnire cu sine, conversa fiind la fel de adevărată", afirmă Pierre Hadot, vizându-ne poate mai mult pe noi, cei de astăzi, decât pe antici.

Așadar, filosofia ca mod de viață urmărește eliberarea sinelui autentic de sub influențele deformatoare venite din exterior și de asemenea de sub domnia patimilor și grijilor, cel mai adesea nefondate. În sensul acesta ea era o terapeutică, pregătind condițiile salvării prin cultivarea unei vieți conforme adevărului și orientate spre dobândirea înțelepciunii, deși numai zeii sunt cei care o dețin. Adevărul nu era însă un construct teoretic sau obiectivare a sinelui în discurs, ci a trăi potrivit adevărului însemna a armoniza subiectivitatea cu doctrina, a interioriza (subiectiviza) anumite precepte etice. Oricine putea să verifice dacă trăiai cu adevărat în conformitate cu ceea ce spuneai și, în funcție de acest criteriu faptic, discursul era acceptat sau nu. Marile adevăruri ale filosofiei pot părea „crase banalități", remarcă subtil autorul, dacă nu sunt rostite de cineva care le-a încorporat în ființa sa și dacă nu sunt redescoperite pe cont propriu de către acela care le receptează. Asimilarea lor, tradusă prin punerea în practică, este, cum poate constata oricine, foarte dificilă și de aceea sunt necesare exercițiile spirituale. Acestea diferă de la școală la școală, dar toate urmăresc să producă o schimbare în felul de a privi lumea, conversia propriei ființe de la iluzie la adevăr. Unul dintre principalele beneficii ale meditației asupra morții, atenției la clipa prezentă, dialogurilor cu maestrul, tehnicilor ascetice și a altor exerciții de felul acesta este libertatea. Michel Foucault considera că prin cultivarea sinelui, devenind proprii noștri stăpâni, putem rezista manipulărilor biopoliticii care tinde să ne aservească în totalitate sistemelor de putere ale lumii contemporane. Chiar dorința noastră de autenticitate poate, în absența unei pregătiri spirituale, să ne aservească puterii biopolitice (ce termen profetic, dacă ne gândim la pandemia coronavirusului) prin aderarea la rețetele livrate de ea.

A fi autentic, a fi tu însuți înseamnă a coincide cu propriul sine, nefalsificat.

Mai suntem însă capabili astăzi, într-o lume atât de mercantilă, să aspirăm măcar la o viață filosofică realizată prin practicarea exercițiilor spirituale? Deși stoicismul și epicurianismul par a fi devenit la modă, consider că, întrucât nu mai putem adopta metafizica și fizica acestora, nu ne pot ajuta prea mult. Cei care cred, pot găsi o cale potrivită în Ortodoxie, care a asimilat și conservat unele din practicile spirituale antice, resemnificându-le în conformitate cu țelul mântuirii. Totuși, argumentează Cristian Iftode, trădând o autentică neliniște existențială, între filosofie și credința creștină, mai ales ortodoxă, există o contradicție ireductibilă, ceea ce nu exclude posibilitatea unei gândiri creștine. Soluția, valabilă atât pentru cei care nu cred, cât și pentru unii dintre cei care cred, ar putea fi, măcar cu titlu provizoriu, însăși căutarea prin punerea întrebărilor fundamentale și poate prin intermediul lor înțelegerea semnificației vitale a exercițiilor spirituale. „E foarte posibil, scrie pe final Cristian Iftode, ca această supunere liber aleasă pe care o solicită «instrucția» filosofică să rămână unicul act posibil de rezistență la feluritele condiționări sociale, dependențe și obiceiuri de consum caracteristice pentru lumea de azi."

Pendularea între înțelesurile antice ale activității filosofice și relevanța lor pentru omul vremurilor actuale, accentele personale mergând până la expunerea dilemelor existențiale proprii și nu în ultimul rând stilul limpede, precis, fac din *Filosofia ca mod de viață. Sursele autenticității* una dintre cele mai convingătoare, tocmai prin autenticitate, pledoarii în favoarea posibilei valori practice a ceea ce îi apare mentalității curente drept inutilitatea însăși: gândirea filosofică.

istorie și trăire de azi, dar nimic tern și rece (...) O enciclopedie spectacol, am putea trage concluzia"!, conchide Gusti Doman. „Textele din acest volum au apărut în Revista de cultură ARGEȘ în perioada 2012 – 2021", ne edifică echipa editoare a cărții, pe verso-ul paginii de gardă.

Alcătuită pe trei arii epice cu o consistentă infuzie de tristeți și de bucurii, în „Acasă, la... ai noștri" (A), în „Acasă, la... ai lor și ai tuturor" (B) și în „Acasă. Ce verde era Valea mea" (C), vigurosul autor aduce cititorul față în față cu indiscutabile personalități ale Istoriei României de ieri și de azi, precum și cu meleaguri familiare, în contururi estetice, morale și social-umane, portretizând o imensă galerie de coloane ale spiralei rezistenței românești în fața unor terifiante vicistitudini. Mă rezum la citarea unor subtitluri din câteva reportaje cu sonoră vibrație în încă conștienta simțire a multora dintre noi – trecuți prin(tre) ele.

(A) „Toate străchinile nu sunt pentru ciorbă" / "Parcă pentr-o vorbă vie, gura îi cere chirie. Rumegă vorba ca oaia iarba..." / „Eu leșin, mor pentru tine / Și tu n-ai habar de mine" („Despre casa lui Anton Pann...) /// „De ce pe Ion D. Sârbu îl cheamă Desideriu și cine i-a dat acest nume" / „Când s-a născut băiatul lui Sîrb Ioan, Nando Pittini..." / „Epilogul de pe Valea Frumoasei, la Bradu Strâmb" („Despre alegerea numelui și despre soarta eroului în literatură și-n viață" – personaj arhicunoscut în istoria penitenței comuniste, despre a cărei dramatică traiectorie Mihai Barbu și-a luat doctoratul cu teza „Scriitorul subteran. Studiu de caz. Ion D. Sârbu")

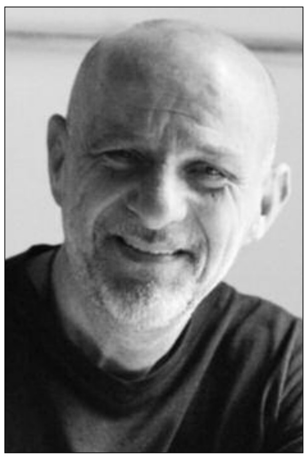
(B) „O pildă cu Iisus, Iuda și Leonardo da Vinci" / „Deșteaptă-te române", un imn valabil și pe Marea Galileii" / „Bussines soft cu pelerini în Țara Sfântă. Între 2 și 10 dolari" („Un reportaj obiectiv, în 14 opriri sentimentale, din anul 5773") /// „Supele și sângeretele. La polonezi" / „Un monolog în „Pădurea de mesteceni", despre marele cinema polonez de ieri" / „Nici aici n-am fost primii: Skuba a fost primul șef de stat ieșit dintr-o cizmărie" („Vești vesele și triste despre comuna cu patru biblioteci publice. Din Polonia de azi...").

(C) „Revolta arhitectului petrilean: „Vă doresc să aveți parte la tot pasul de impertinența și nesimțirea crasă de care dați dovadă..." / „Petrila mea, la o zi după ultima ei tonă de cărbune" („Recviem vesel la moartea programată a minei Petrila").

SERGHIE BUCUR

cronici

Radu Aldulescu

Sezonul costumului de izopren

Domnul Virgil şi-l închipuie adesea ca un zeu al apelor, întrupat dintr-o asceză perpetuă, la baza căreia stă înotul, familia, slujba lui umilă de agent de pază... Ovidiu, mai scund cu un cap decât domnul Virgil, burtos, cu faţa lată măslinie şi ochii verzi-albaştri răsucind parcă luminiţe de fulgere, pare de altă rasă. Un zeu batracian al apelor astea reci agitate de gemete de strigoi şi zarvă de pescăruşi şi raţe.

Întâi octombrie. De pe taluzul de beton în pantă, din buza lacului, domnul Virgil Lepară, într-un şort vişiniu cu vipuşcă albastră, pare să privească cercetător urmele verii: peste un kilometru de apă freamătă zarva de pescăruşi şi raţe. Vara se uită înapoi, cu ochii înlăcrimaţi de lumina tare a amiezii, amplificată de luciul lacului. Înalt, cu o conformaţie deşirată-dezarticulată, încropită din oase şi piei, domnul Virgil se încăpăţânează să rămână în picioare cu un soi de demnitate calpă, care previne năruirea. O figură pungită, năpădită de ţepii albi ai unei bărbi de două săptămâni. Pleşuvia, împodobită cu câteva şuviţe cenuşii, se asortează cu privirea ochilor verzi-căprui ce păstrează urmele unei durităţi diluate. Te duce cu gândul la un lup bătrân, înfometat, care-şi agoniseşte hrana tot mai anevoie.

În ce an şi-n ce vară? A fost vreodată o moară pe-aici? Nimeni nu-şi aminteşte. A fost o biserică şi un cimitir din care au fost dezgropaţi şi strămutaţi morţii. Dâmboviţa a fost captată într-un lac de acumulare căruia, în loc să i se spună Lacul Morţilor, i s-a spus Lacul Morii, uzându-se, probabil, de o anagramă conspirativă. Există mai bine de zece cruci ale înecaţilor, răsfirate pe cei şapte kilometri de esplanadă din jurul lacului. Printre ele, e şi o cruce de fontă pe postament de beton, mai înaltă decât domnul Virgil, cu o placă dreptunghiulară de aluminiu în centru, pe care este scrisă povestea bisericii demolate în anul 1986 şi a morţilor strămutaţi, alături de îndemnul de a aprinde o lumânare şi a arde un bob de tămâie şi a ne ruga pentru sufletele lor... În graba lucrărilor, doar o mică parte au putut fi strămutaţi; grosul morţilor a rămas pe fundul lacului, să-şi plângă soarta. Să ne ferească Dumnezeu de jalea şi blestemele strigoilor din adâncuri.

Ţipetele pescăruşilor au ajuns la paroxism. O agitaţie a schimbării de anotimp. Se apropie toamna. Se apropie şi se îndepărtează. Lacul Morii şi Lacul Morţilor. O anagramă care ocultează istoria. Istoria merge înainte, uitându-se lung înapoi. S-ar putea să fie ultima zi din anul acesta în care domnul Virgil mai intră în apa lacului. Strigoii din adâncuri te strâng într-o menghină de gheaţă, în afară că domnul Virgil are o vârstă, deşi nu e vorbă că s-a străduit să şi-o şteargă din memorie încă de acum şapte ani, într-o după-amiază de august... Stătea exact în locul unde stă acum. Tocmai ieşise din apă şi un tânăr solid, negricios, care trecea pe esplanadă, l-a întrebat cu o inocenţă contrafăcută de ce intră în apă. Ca să întinerească?

Un băiat de la ţară, desigur, şofer, şantierist sau lucrător la Spaţii Verzi. În orice altă împrejurare, domnul Virgil ar fi simţit pentru el un strop de compasiune, în virtutea muncilor grele din care e nevoit să-şi câştige traiul... Însă felul în care îl luase peste picior îi suna ca un afront de zece ori mai greu de metabolizat decât o înjurătură de mamă. Trăsăturile tânărului se contorsionau şi dospeau, transformându-l într-un cimpanzeu cu un grad de inteligenţă peste medie, ce-i permitea să intuiască o situaţie nebuloasă, în acel moment, pentru domnul Virgil, măcar că trena în ea de nişte ani buni, mă rog, ce căuta el în această apă a morţilor? Voia să se răcorească? Să se revigoreze? Să se menţină în formă? Nicidecum. Tânărul cimpanzeu îl ghicise, el intra în lac pentru a întineri. S-ar fi cuvenit să-i fie recunoscător că-l luminase. Ba bine că nu. Te bag în p..a mă-tii de nerod! Ce te uiţi aşa la mine, ca muta la p...ă?! Mă cunoşti de undeva?! Hai, circulă, piei din faţa ochilor mei!

Să piară, după ce-l provocase... Îl vedea sărind de pe esplanadă pe taluz, repezindu-se să-i înfigă colţii în carotidă, aşa că se trase o jumătate de pas înapoi, intrând în apă până la glezne. Îl aştepta să-l tragă în apă, da, la trei metri de mal, unde se adânceşte brusc şi poate nu ştie să înoate. L-ar fi înghesuit la fund până ar fi băut vreo zece litri de apă, după cum merită, auzi, să întinerească! Vino şi tu în apă, cimpanzeule, ca să întinereşti ! El se uită însă lung înapoi, ca vara din ziua asta de întâi octombrie, şi o ia din loc. Prea laş, bineînţeles, ca să răspundă provocării. Numai bine însă că, de atunci, domnul Virgil a scăpat de grija întineririi, pomenindu-se şi el prea laş ca să-şi amintească vârsta pe care o are. L-a mai văzut, în câteva rânduri, pe esplanadă, pe tânărul cimpanzeu, aruncându-i priviri derutate, părând să-l evite, ca pe un nebun periculos pe care e mai bine să-l ocoleşti, şi atunci domnului Virgil parcă i-ar fi fost milă de nerod, dar nu până într-atât, încât să-l bage în seamă. Să circule, deh, să-şi vadă de drum, să se ducă în lumea lui...

Totuşi, acum de ce intră în apă? Poate ca să-şi procure ceva ca un şoc hipotermic şi un stop cardiac. Vom vedea ce ne procură zece minute de înot cronometrate cu ceasul electronic antiacvatic, de care domnul Virgil nu se prea desparte, nici când doarme. Cele şaptezeci de minute de înot zilnice din lunile de vară au scăzut vertiginos, în ultimele două săptămâni. Patru minute de crawl rapid spre larg, ca să se încălzească, şi încă şase minute de bras susţinut, înapoi, să se relaxeze şi să-şi recapete suflul. Ajunge! Din nou pe taluz, îşi roteşte braţele în direcţia diagonalei incandescente trasate de soarele în coborâre peste luciul lacului. Un crawl în picioare, pe taluz, din care se opreşte, după două minute. Ia aminte la Ovidiu care tocmai s-a întors din cursa lui cotidiană de cinci kilometri pe mijlocul lacului, cu o bărcuţă pneumatică în care îşi duce hainele, legată cu o frânghie de brâu. Incredibil cum dă el iama prin jalea şi blestemele strigoilor din lac, ce par să-l stimuleze şi să-i înfierbânte sângele. Şi acuma încă-i bine, mult mai bine decât alaltăieri, când era nor şi stătea să plouă şi bătea un vânt de te seca la lingurică şi Ovidiu făcându-şi neabătut programul, luptându-se cu valurile şi trăgând după el bărcuţa cu haine, ca pe moaştele unui sfânt înecat. Pe vară, domnul Virgil îl vedea trăgând după el o barcă de trei ori mai mare, în care-şi plimba nevasta şi fetiţa de cinci ani, adăpostite sub o ditamai umbrelă albă de terasă. Lunecau în largul lacului ca nişte prinţese persane plimbate într-o lectică de un zeu al apelor.

Domnul Virgil şi-l închipuie adesea ca un zeu al apelor, întrupat dintr-o asceză perpetuă, la baza căreia stă înotul, familia, slujba lui umilă de agent de pază... Ovidiu, mai scund cu un cap decât domnul Virgil, burtos, cu faţa lată măslinie şi ochii verzi-albaştri răsucind parcă luminiţe de fulgere, pare de altă rasă. Un zeu batracian al apelor astea reci agitate de gemete de strigoi şi zarvă de pescăruşi şi raţe. Domnul Virgil l-a cunoscut în urmă cu zece ani. Încă de atunci avea tendinţa să se îngraşe. Dar n-ai fi crezut că-l vei vedea vreodată cu burta asta cât o traistă cu tărâţe, trăgând-o după el prin apă, ca şi bărcuţa cu haine, cu o tenacitate admirabilă. Înotul decelebrat, din martie până în noiembrie, e posibil să-l ajute în unele privinţe, dar nu şi să slăbească.

- Nu pot să cred, frate, n-ai îngheţat? Eu n-am putut să stau mai mult de zece minute. Cred că ai stat aproape două ore...

- Două ore şi şapte minute. E un timp bun pentru cinci kilometri. N-am cum să îngheţ. Sunt antrenat, sunt protejat, am cască şi papuceii ăştia de cauciuc.

- Cât ai fi de protejat, tot nu te văd bine. Acum, dar peste o săptămână-două? Până când mai ai de gând să intri în apă?

- Până oi pune mâinile pe piept. Până m-oi repatria în cimitirul de pe fundul lacului, hă, hă, hă...

- Până când, anul ăsta, te întrebam. Să nu-mi spui că până la Crăciun, când îngheaţă apa.

- Când îngheaţă, din păcate, voi fi nevoit să iau o pauză. Dar până la sfârşitul lui noiembrie, dacă nu ninge...

- În noiembrie, apa e criminală. Te ucide, pur şi simplu.

- N-o să mă las ucis. O să port o vestă antiglonţ.

- Eşti nebun?

- Mi-am luat un costum de izopren de la Decathlon, special pentru apa rece. M-a costat doar 150 de lei.

- Mda, sună ca o reclamă. Ţi-au făcut cumva o reducere ăia de la Decathlon ?

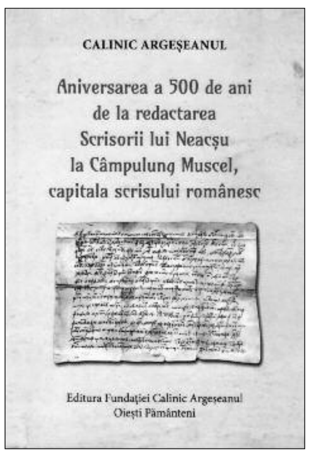
- Mi-au făcut pe dracu'! Oricum, e ieftin, pentru câte ştie să facă.

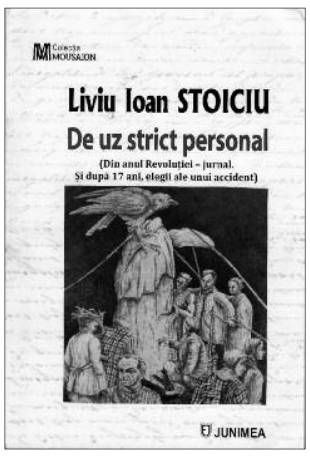
- E costum d-ăla de scafandru?

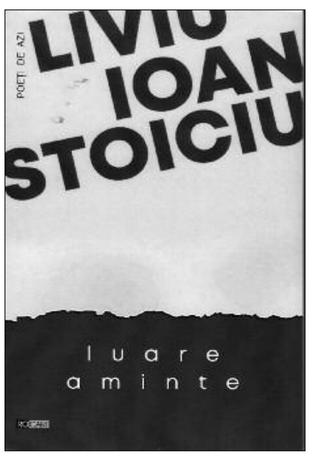
- Nu chiar. Nu te acoperă tot. Doar bustul, pieptul, jumătate din braţe şi jumătate din coapse. Prima dată, l-am luat direct pe piele şi mi-a lăsat răni. Dacă-ţi iei un tricou pe dedesubt, n-ai treabă. Nu mai simţi deloc răceala apei. Încearcă, domnu' Virgil. E ca şi cum ai lua o haină groasă, când e frig afară.

Pentru o clipă lungă, domnul Virgil pare să mediteze la propunerea lui Ovidiu. Se scutură şi se răsuceşte, însă, numaidecât. După ce a simţit răceala de azi a apei, de a zis că înţepeneşte, nimeni şi nimic nu l-ar mai putea convinge. Costum de izopren, auzi!

Cărţi primite la redacţie

proză

Mircea Bârsilă - 70

Mirosuri de parfumuri scumpe

Trec anii, înhămaţi la flăcări de chibrit.
Crăciunuri, Învieri... şi veştile proaste!
Un strat de narcisism din ce în ce mai gros
va acoperi, într-o zi, şi mormintele noastre.

Îşi neagă apele, în somn, sistemul lor osos,
îşi neagă pietrele atavica sămânţă.
Acum, splendoarea fiecărei zile e-o prinţesă
ce umblă cu tivul desfăcut la rochiţă.

Acum, mirosurile de parfumuri scumpe
lăsate de femei în aerul din lifturi
îmi plac mai mult decât cuvintele ce se prefac în fluturi
şi decât, cu ani şi ani în urmă, cleştii pentru rufe

şi lucrurile din poşeta cu fermoar a mamei
unde vieţuiau mirate de menirea lor – reală.
Mă trezesc, dimineaţă de dimineaţă, bătrân,
şi adorm, copil, în fiecare seară.

Trec anii, înhămaţi la flăcări de chibrit:
nişte flăcări efemere şi fără importanţă.
Un cal fără frâu: sfârşitul. Un cal singuratic
pe care ochii mei îl beau de la distanţă.

Îşi neagă pietrele atavica sămânţă
şi apele, în somn, sistemul lor osos.
O prinţesă cu tivul desfăcut la rochiţă...
Un strat de narcisism din ce în ce mai gros...

Zecimale albastre

O altă lume. E cu mult mai bine,
în aceste locuri – ştiu – şi rele şi regale.
La fel ca o caracatiţă îşi întinde spre mine
fiecare crâşmă – braţele sale.

Ce bine este, aşadar, aici,
printre chelneriţele tinere şi atât de frumoase,
în vreme ce orchestra tristeţea ne-o descoase
în dialogul lor urzit din fire de arnici.

Mă aflu-n pădure – sau în cârciumă, la un vin?
toate chelneriţele au ochi de căprioară!
Afară, noaptea este în declin.
E-atât de searbădă întreaga lume de afară.

O altă lume, între pereţii unei bodegi.
Şi chelneriţele – altfel decât nevestele noastre.
Aici ne simţim, într-adevăr, mai întregi:
este ca şi cum am fi nişte zecimale albastre.

Zvonuri letale

Ca mâine, suflete, o să tânjeşti,
după un spic sau după firul de lucernă,
aşa cum i se face dor unui ascet,
în grota sa, adesea, de o pernă.

Te va chema, din noapte, şi pe tine,
un nevăzut podariu, printre umbre...
Mă tem să mor, cum apa de îngheţ,
când se aştern din nou îngheţurile sumbre.

Ca mâine, totuşi, sufleţele...
şi unde vei ajunge nu-s femei,
ci doar sinistre glasuri de hiene
şi gemete de monştri, şi răgete de lei.

Ca mâine, vai, nu vom mai fi,
e-atât de austeră una dintre Parce ! –
şi se aud, aievea, zvonuri tot mai negre
de bărci fără de vâsle şi de arce.

Letale zvonuri ! Parcele. Şi Caron.
Mai e un an, un veac, o clipă...
Nu-s drumuri pe acolo şi nici roate,
iar păsării i-ajunge o aripă.

Viziune

Lapte de mamă, lapte dulce,
lapte sfânt.
Au crăpat, azi-noapte, sânii femeilor,
ai tuturor femeilor de pe pământ.

Stau până la gât în lapte,
la fel ca soarele de iarnă în zăpadă,
la fel ca măcelarii, pe lumea cealaltă,
în sânge de viţel, în sânge de taur,
în sânge de vacă.

Spumă de lapte
şi rotitoarele dulbine:
este precum în repetatul coşmar
al celor înţărcaţi doar de câteva zile!

Încerc să fac pluta, ca un copil şi nu pot,
aş vrea să am aripi şi nu se mai poate
şi picură lapte
şi picură lapte
până şi din ţâţele de piatră
ale frumoasei femei a lui Lot.

Un coşmar? O farsă? O iluminare
al cărei tâlc îşi are cuibul într-un mit?
Au crăpat sânii femeilor,
ai tuturor femeilor de pe pământ.

Spumă de lapte, de lapte de femeie
şi rotitoarele dulbine.
Dacă ar mai fi şi mama, tânără,
dacă ar mai fi şi mama, tânără,
ar trece laptele – laptele sfânt – peste mine!

Câţiva stropi de sânge

Mă exilez, adesea, şi eu într-o speluncă
unde mesenii îl aşteaptă pe „domnul" cel cu stilet:
un ins misterios ce lasă urme-n luncă,
de ţap, şi care în jur împroşcă, şiret,

promisiuni ce ţin de câţiva stropi de sânge
şi-o semnătură în joacă pe un colţ de hârtie.
Mă exilez într-o speluncă, în orele nătânge,
şi unde la visări – nişte visări bizare – ne îmbie,

prin fumul dens, o fată, cu nişte vechi romanţe,
ea însăşi, între cântăreţele de cântece nocturne,
o făptură himerică şi care crede în alternanţe.
În dileme şi în cenuşa – sfântă – din urne.

Ispita, ispita îmi este circumferinţă
în nopţile demonice de vineri înspre joi.
De ne-ar vindeca misteriosul „ins" de suferinţă
şi dacă suferinţa s-ar stinge odată cu noi !

Promisiuni ce ţin de câţiva stropi de sânge -
şi liliecii pe la geamuri, în orele târzii.
O crâşmă unde ochiul – cel din suflet – plânge
şi unde am semnat şi eu, naiv, nişte hârtii...

Adâncuri marine

Uneori, izbutesc să dau înapoi,
la fel ca pe un ceas, realitatea, în vis,
totul devine, aşadar, reversibil,
cum anacronica bentiţă a maşinii de scris.

Şi munţii sunt, ca într-o magie, atunci:
nişte adâncuri marine întoarse pe dos.
Au cine – mă întreb – le-a măritat cu brazii
şi de ce li s-a promis un destin mai frumos ?

În locul întuncatelor goluri rupestre
se arată, uriaşe, balenele din vechime.
Unde chiţcăia, sub talpa ursului totemic, vreascul,
ochiul zăreşte rechini şi delfine.

Iată-mă strâns cu genunchii la frunte,
în pântecul mamei – o femeie întinerită –
şi unde strig, în timp ce mă fac tot mai mic,
„nu mai mi-e frică – strig – nu mai mi-e frică !"...

Într-o zi de post

De ce tot vine apa mării?
să o vindece de valuri uscatul?
Înseamnă că iar se apropie înserarea.
Se apropie iarna, sfârşitul, sabatul.

O, parcă ieri a fost totul – îmi spun,
parcă ieri am învăţat să fac nod la cravată,
parcă ieri m-au născut, în chinuri letale,
cele şapte mame ale mele, deodată.

Voi muri, desigur, într-o zi de post
şi într-un an cu o iarnă lungă şi grea
şi parcă ieri, parcă ieri a fost totul,
un mai nesfârşit peste tot se-ntindea.

Într-un zbor asemănându-se cu -'notul
se apropie despărţirea cu aripi de lut,
va fi cum dezlegarea unui obiect metalic
de magnetul orb de care-a fost cusut.

Voi muri, aşadar, într-o zi de post
şi într-un an cu o iarnă timpurie şi grea,
într-o noapte lungă de duminică spre luni,
o să fie vinerea – cu şapte dinţi de ferestrău – a mea.

Elegie

Sunt cel ce sunt: un brad aplecat
peste frumoasa genune dintre sânii unei femei
(vegheată, noapte de noapte, până în zori,
de imaginarele fiare din oglinzile ei).
Iată-mă strângând în braţe o omidă,
la marginea încă verde a unei frunze de dud;
până şi pietrele îşi întorc, somnoroase,
unica lor tristeţe, spre sud.
Iată-mă sub chipul unui inorog
ţinut de-o tânără prinţesă, în sclavie.
Sunt, într-adevăr, cel ce sunt:
o existenţă inoxidabilă, sidefie.
O copie – greşită! – a zeului Proteus:
numit şi „Arlechinul" de zeii cei târzii.
A fi un cal, pentru o clipă, în faţa unui cal.
A fi un bob de strugure, în dreptul unei vii.
Încotro sunt izgonit cu zbierete subţiri
– de animale cu copitele crude şi mici –
şi de ce, când văd o fată învăţând să zboare,
mi se preschimbă genele în fire de arnici?
În cimitire, morţii dorm întruna somnul
pe care numai ei, cei morţi, îl înţeleg
(şi poate şi păpuşile din sacii plini cu jucării stricate).
Fără cimitire, ar mai fi pământul un întreg?
Mi-e dat să beau şi vinul şi apa, când mi-e sete,
aşa cum se adapă fiarele cu sânge.
Un ochi al meu e limpede şi râde,
iar celălalt: un clopot care plânge.

Dialog

- Şi zici că realitatea se prefăcea în cuvinte?
- Da, însă numai din loc în loc,
iar cercul din jur era tot mai fierbinte
şi câte-un peşte zburător lua dintr-o dată foc.

Îmi aduc atât de bine aminte:
cuvinte roşii, verzi, albastre şi căprui....
Şi aveam o altă carne, pe oase, mult mai cuminte!,
iar umbra mea – sărmana – era a nimănui.

Aveam vedenii, ca vrăjit
sau îmbătat cu vin de Ganimede!
Vedeam ce nu era, vedeam ce nu se vede.
Într-un altar nişte preoţi sfinţeau un cuţit.

Şi mă plimbam, încoronat ca rege,
într-o barcă împodobită cu pânze şi sfori
iar în palmă: un ban descântat de trei ori
şi al cărui tâlc nici azi nu pot a-l înţelege!

Era la ceasul auriu al dimineţii,
când ochiul din triunghiuri ia forma unui ou
şi când toate femeile triste din lume
îşi aruncă, la gunoi, tristeţile, din nou.

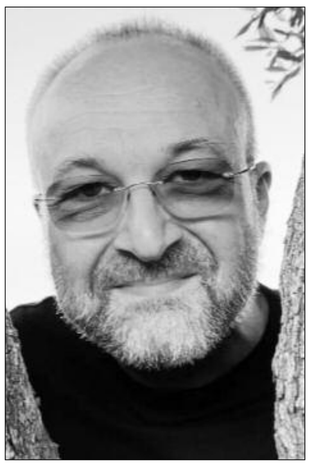
Cuvinte rămase în încăperi încuiate
sau în memoria străvezie a norilor dintre ploi...
O margine-a vieţii mele curgea înainte,
iar cealaltă se târa, pe coate, înapoi.

Te va chema, din noapte, şi pe tine,
un nevăzut podariu, printre umbre...
Mă tem să mor, cum apa de îngheţ,
când se aştern din nou îngheţurile sumbre.

Ca mâine, totuşi, sufleţele...
şi unde vei ajunge nu-s femei,
ci doar sinistre glasuri de hiene
şi gemete de monştri, şi răgete de lei.

poesis

Cezar Paul-Bădescu

Va oferi tuturor un exemplu de tărie, vor vedea ce lucruri extraordinare se pot face chiar și când ești izolat la domiciliu.

Dovada

Într-o bună dimineață, când Pan Shancu se trezi în patul lui, după o noapte de vise zbuciumate, se pomeni metamorfozat într-un personaj care urma să facă un lucru cu totul ieșit din comun.

Altfel, el era un individ șters, unul dintre cei opt milioane de locuitori ai orașului Hangzhou, care în mod normal se scula în fiecare dimineață la 5.30, ieșea să alerge în parc zece ture, se întorcea acasă și-și făcea rapid un duș, lua câteva linguri pe fugă dintr-un terci de orez cu fructe confiate, se-mbrăca și pleca rapid la serviciu. În mod normal deci, era tot timpul pe fugă, graba era a doua lui natură. Poate că nu întâmplător era și un mare fan al alergatului.

De ceva vreme, viața-i fusese însă dată peste cap, căci trăia perioada anormală a izolării în garsoniera lui, din cauza epidemiei. Și totul căpătase alte dimensiuni: cea a timpului dilatat în spațiul mult prea limitat al garsonierei și cea a imobilității, a blocării, a stagnării.

Dar în dimineața aceea, de cum deschise ochii, știu că ziua care începea avea să fie altfel, față de toate celelalte în care se lăsase să se scufunde încet în mlaștina inactivității. "O zi în care nu ai alergat e o zi pierdută", credea Pan Shancu, iar izolarea îl făcuse să piardă foarte multe zile din viață.

La început, nu simți pericolul spre care aluneci. În prima zi de stat degeaba, încă te mai gândești că o vei recupera, că nu e mare lucru. Apoi trece o altă zi, apoi o alta și așa te îndepărtezi tot mai mult de realitatea ta, cea care-ți dădea energie să trăiești, și intri în ceva păstos și straniu, din care ți-e tot mai

greu să te desprinzi pe măsură ce trece timpul. Îți pierzi antrenamentul, articulațiile se anchilozează și încep să pocnească, carnea îți devine flască. Într-un cuvânt, se întâmplă lucrul de care Pan Shancu se temea cel mai mult, oroarea supremă: se instalează bătrânețea.

Bătrânii sunt niște ființe demne de tot disprețul, o rușine a societății. Nu mai sunt de folos cu nimic și tot ceea ce fac este să consume din prețioasele resurse ale poporului. E foarte bine că partidul și președintele Xi, în marea lor înțelepciune, nu-i au la inimă pe cei în vârstă. Poate că virusul care-i omoară reprezintă chiar o formă de dreptate socială. E ca un membru de partid care-și face datoria. De-aia bătrânii infectați nici nu mai trebuie tratați. Singurul lucru pe care-l poți face pentru ei e să-i eutanasiezi. Bătrânețea înseamnă moarte și nimic altceva!

La 44 de ani ai lui Pan Shancu, ai zice că încă nu are de ce să-și facă probleme. Dar el nu gândește deloc că bătrânețea e departe, ba dimpotrivă, că-i suflă mereu în ceafă. Cât timp alerga, era liniștit că o lasă-n urmă, că nu-l ajunge. Că mișcarea permanentă îl ține tânăr. Acum, în schimb, când nu mai poate ieși din garsoniera lui, simte că bătrânețea nu numai că l-a ajuns, dar și că s-a așezat pe el, obosită de atâta fugă. Iar el începe pur și simplu să se sufoce sub greutatea ei.

În timpul nopții, visează deseori că rămâne fără aer și se trezește gâfâind.

Și noaptea trecută a pățit asta de câteva ori, dar iată că acum are o stare plină de optimism, cum nu i s-a mai întâmplat de mult. Asta va fi cu siguranță ziua în care va răsturna prin revoluție realitatea retrogradă care a pus stăpânire pe el! Încă nu știe ce o să facă, dar sigur va face ceva. Dacă ar ieși la alergat, ar fi simplu, dar asta nu se poate, că e strict interzis și oricum ieșirea din bloc a fost sudată la începutul carantinei. Victoria este cu atât mai prețioasă când nu ajungi la ea pe căi simple. Oricum, președintele Xi spune că sportul făcut în casă e cea mai bună armă împotriva virusului.

Cum se ridică din pat, Pan Shancu își începu cu tragere de inimă înviorarea. Trei serii de flotări, intercalate cu abdomene. Apoi 50 de genuflexiuni rapide. Cum i se părea prea puțin, mai băgă 30 de serii genuflexiune-flotare-săritură-în-extensie. Și apoi câte 20 de genuflexiuni în piciorul stâng și alte 20 în dreptul.

Toate acestea nu însemnau nimic, desigur, căci erau ca ronțăitul de bomboanele când ți-e foame, nu te poți sătura cu ele. Pan Shancu se simțea plin de energie, în stare să mute munții din loc. Începu să alerge pe loc, cu genunchii la piept. Țopăi așa cinci minute și asta-i făcu o poftă nebună... Toată agitația pe loc îl încărcă și era ca o praștie care se-ntinde, gata să lanseze piatra. Și chiar se lansă într-un sprint scurt, pe care trebui să-l frâneze după câțiva pași, să nu intre în perete. Dar nu se opri, ci coti și continuă să alerge normal, fără să mai forțeze. Da, asta era! Simțea că trăiește din nou!

Și-atunci i se-nfiripă gândul: ce-ar fi dacă nu s-ar mai opri? Ce-ar fi dac-ar face un mic maraton?

Dacă înconjura bine camera, avea o excelentă pistă de 7-8 metri. Își luă din zbor Huawei-ul și intră pe aplicația de alergat. Da, nu greșise: 8 metri are. Poate s-o facă! Se simți invadat de bucurie. Viața lui căpătă un sens.

Își culese din alergare suportul de telefon, și-l montă pe braț și-și puse telefonul acolo, să aibă mâinile libere. Apoi, după vreo douăzeci de ture, se gândi că n-ar fi rău să treacă și pe la bucătărie, să-și ia din frigider castronașul cu terci de orez. Făcu asta fără să se oprească și hăpăi în fugă terciul, așa cum de altfel se-ntâmpla și când se grăbea să plece la serviciu. În câteva ture-l termină. Mai alergă până-n bucătărie să arunce castronașul în chiuvetă, luă două sticle de apă să le aibă la-ndemână și se-ntoarse în cameră să-și continue turele. Ajunsese la 50.

Mergea bine, pista era bună. Se-ngusta la un moment dat, unde nu erau decât vreo 60-70 de centimetri între colțul mesei și raftul de bibliotecă, dar se descurca. Își ștersese doar de câteva ori șoldul de colț.

Pe un raft al bibliotecii, deasupra strâmtorii, trona un ou mare de jad galben, cu Buddha sculptat în basorelief și poleit auriu, de parcă Buddha stătea înăuntru și dăduse o bucată din coaja oului la o parte. Primise oul acela de la taică-său. Taică-său, care îl critica tot timpul în copilărie și-i zicea că nu e în stare de nimic... Ai să vezi acum, tată, de ce sunt în stare! Buddha îl privea de sus, de pe raft, și parcă-i număra turele. 121, 122, 123.

După o vreme, când amețeala din cauza rotirilor crescu, tot oul acela fu salvarea. Nu trebuia decât să se uite la el. Doar la el. 457, 458, 459. Buddha dinăuntrul lui îi zâmbea larg și aprobator. Își dădu seama că aducea chiar cu taică-său. Poate tocmai de-aia i-l și dăduse. Dacă taică-său ar fi zâmbit, ceea ce nu-și amintea să se fi întâmplat vreodată, cu siguranță că așa ar fi trebuit să arate fața lui. Sub zâmbetul tatălui, colțul mesei pe care-l lua din când în când în șold era ca o cravașă dată pe crupa calului, să continue alergarea. Îl durea, dar îl și impulsiona. Deci îl ajuta de fapt. Era ca o corecție aplicată de părinte. 914, 915, 916.

Pan Shancu își ridică elasticul șortului și văzu cum i se profilează o vânătaie pe șold. Asta e! Nu se moare din așa ceva! Și bătăile pe care le mâncase în copilărie se lăsaseră tot cu vânătăi. De fapt, asta-și amintea cel mai bine în legătură cu taică-său, care murise când Pan avea 14 ani. Nu-i mai ținea bine minte fața, felul în care arăta se traducea după atâția ani mai mult într-o senzație, nu într-o imagine, dar nu putea uita durerea-arsură pe care-o lăsa cureaua pe pielea goală. Cum se umfla locul lovit și se învinețea după un timp. Cum i se imprima pe piele modelul rachetei de tenis. Cum, după bătăile la fundul gol cu bastonul de bambus, îi era greu să se așeze pe scaun... Dar iată că toate acestea nu au fost degeaba și l-au întărit pe Pan Shancu, l-au făcut un om care nu se dă bătut cu una, cu două. Nu putea fi decât recunoscător părintelui său. 2131, 2132, 2133.

La un moment dat, apăru și pragul în care Pan simți că nu mai poate, că fiecare pas înseamnă un efort imens, că picioarele sunt pe cale să-i cedeze, dar știa din experiența lui de alergător că starea trebuia depășită și că după aia urma să-i fie mult mai simplu. Dar îi apăru în minte îndoiala: dacă totuși și-a pierdut antrenamentul, în zilele în care n-a mai alergat? Nu, nu trebuie să se gândească la asta! Îndoiala e foarte perfidă, e ca virusul. Se insinuează-n tine, pare ceva ce nu-ți va face mari probleme, dar te atacă apoi din interior, pune stăpânire pe tine și te prăbușești. Nu, asta e o ispită pe care nu trebuie s-o ia în seamă! Cum să-și piardă antrenamentul? E o prostie! Va putea să ducă maratonul până la capăt, e în stare să facă asta! Ba nu, va alerga chiar un ultramaraton, drept pedeapsă că s-a putut îndoi. Te gândeai că nu poți un maraton? Ia de-aici un ultramaraton!

Muștruluiala îl ambiționă și simți cum oboseala începe să se risipească. Da, va alerga un ultramaraton! Va oferi tuturor un exemplu de tărie, vor vedea ce lucruri extraordinare se pot face chiar și când ești izolat la domiciliu. Aplicația de alergare îi va fi martor, iar el va distribui datele înregistrate de ea. Se va și filma în timp ce aleargă și va posta totul pe Weibo, să vadă toată lumea. Boala poate fi ținută departe prin sport. Bătrânețea, la fel. Sfaturile președintelui Xi sunt foarte prețioase, el are grijă de poporul chinez ca un părinte. Cu el la cârma Chinei, cetățenii fac numai lucruri mărețe!

Înflăcărat, Pan Shancu nici nu mai simțea parchetul sub picioare, parcă plutea. Plutea către cele mai înalte culmi ale →

proză

Diana Alzner

Laurențiu și Lavinia

Lavinia e în clasa a șaptea. E o fată bine făcută, negricioasă, cu trăsături încă nu prea clar definite. Cel mai adesea are o mină tristă și gânditoare. Buzele i s-au strâmbat într-o expresie de continuă amărăciune. Fratele ei, Laurențiu, e abia în clasa a cincea. E mai frumos decât sora lui, poate și pentru că e mai zglobiu. Ea e sensibilă, iar el inteligent, îi caracterizează profesorii. Amândoi locuiesc cu bunicii din partea tatălui, de doi ani, de când părinții lor au plecat la muncă în Italia. Evident, pe ei nu i-a întrebat nimeni atunci dacă sunt de acord ca mama și tata să plece. Ea, Lavinia, ar fi ales fără șovăire ca mama și tata să rămână acasă. Un simț inexplicabil o avertiza că nu e bine să se despartă. Poate nu era decât teama de-a rămâne singuri sub tutela bunicului... Tare aspru era bunicul! A fost maistru pe șantier și se obișnuise să poruncească. De când s-a pensionat, a uitat că nu mai e printre muncitori, ci acasă, cu ai lui. Dacă îți spunea să faci ceva, nu trebuia să pregeți, altfel palma aceea grea se abătea asupra ta. Bunica nu avea niciun cuvânt de spus, ea însăși victimă supusă a bărbatului. Lavinia își amintea suspinând de viata liniștită din casa lor, alături de părinți; de indulgența drăgăstoasă a mamei, de îngăduința tatălui care, chiar de le mai promitea vreo pedeapsă, nu o aplica niciodată. Pe când bunicul... Era de ajuns să i se pară că ai șovăit în a-i îndeplini cuvântul și i se cășuna pe tine. Lavinia ascunse o lacrimă în palmă. Era în ora de română, se citea ceva, iar ea nici nu băgase de seamă. Și doar trebuia să fie atentă, să învețe bine, că bunicul nu glumea cu notele. Noroc cu Laurențiu! Simțea față de el o dragoste mult mai puternică de când rămăseseră fără părinți. El părea că s-a adaptat mai ușor noului mod de viață. Bunicul l-a lăsat la clubul de fotbal, convins de antrenor. Acesta spusese că băiatul are un real talent și că e posibil, dacă o ia în serios, să ajungă jucător la o echipă tare. Asta a fost de ajuns. Laurențiu pleca de trei ori pe săptămână la antrenamente, la oraș. Rezultatele n-au întârziat să apară. A fost selecționat în echipa de pitici, ba chiar a plecat cu clubul într-o excursie la Paris, astă-vară... Degeaba l-a rugat ea pe bunicul s-o lase la handbal; i-a zis că e fată și mai bine ar învăța să gătească, să vadă de casă, că mă-sa mare e tot mai bătrână și nu mai întinerește de atunci înainte. Laurențiu mai ieșea, se mai distra, cum s-o înțeleagă? Într-un fel, parcă-i uitase și pe părinți; nici n-a auzit ce i-a povestit ea că a văzut în Italia anul trecut... Da, o chemaseră în Italia o dată ca să scape de insistențele ei. De ce părinții lor n-au mai venit deloc pe acasă în acești ani? Alții au venit și la Paști, și la Crăciun, și-n august. Sau trimit bani lună de lună cu care rudele nu doar că trăiesc mai bine, dar investesc, construiesc, așa încât la întoarcerea celor plecați să se bucure de o situație mai prosperă. Doar la ei nu se schimba nimic, deși amândoi părinții ar fi putut să trimită bani. E adevărat că la început sunau destul de des. Banii veneau însă cam rar și cam puțini. Lavinia plângea la telefon spre exasperarea tuturor: o voia pe mama! Până la urmă, mama i-a promis solemn că la vară se vor întâlni. Când a venit vara, mama i-a trimis bani și i-a spus să vină în Italia cu Mioara, vecina lor, care terminase concediul. Ce-i drept, bunicul a alergat să-i facă pașaport. Însă în Italia a înțeles ceea ce simțise ea cu sufletul cu mult timp înainte.Tata lucra în alt oraș, la Torino, mama era la Roma. Laviniei i se păru că ei nu s-au văzut de mult. Așa se explicau telefoanele primite când de la mama, când de la tata, niciodată nu erau amândoi în același timp la celălalt capăt al firului. Mama locuia într-o casă frumoasă, singură, și vorbea des cu cineva la mobil, în italiană. Lavinia nu înțelegea o boabă, dar tonul afectuos îl recunoștea ușor. Sigur, nu cu tata vorbea, cu toate că acesta n-a trecut pe la ele timp de două săptămâni de când sosise ea. Iar când a venit s-o ia pe Lavinia pe la Torino, a vorbit politicos cu mama, ocolind-o cu privirea; până și Lavinia înțelesese că mama așteaptă un copil, doar tata părea să nu observe. Evident, era ceva în neregulă. S-a convins de asta la Torino, unde tata era cu altă femeie, tot o româncă. Și niciunul dintre părinți n-a încercat să-i ofere nici cea mai mică explicație. S-a întors acasă în septembrie, total descumpănită. Bunicii știau ei ceva, de vreme ce n-au întrebat-o mai nimic. I-a povestit lui Laurențiu... dar, brusc maturizată, s-a ferit să-i deschidă ochii, să-l facă să înțeleagă cum stau lucrurile cu adevărat.

- Părinții lucrează în orașe diferite, fiecare unde a găsit un angajament convenabil și sunt foarte ocupați, de asta n-au mai venit pe acasă.

- Da' de ce nu ne trimit și nouă bani?, întrebă cu indignare și inocență Laurențiu.

Lavinia se văzu nevoită să inventeze:

- Păi, au cumpărat o casă acolo. Când terminăm școala și-o să aibă și ei bani destui, ne iau și pe noi în Italia.

Și începea să fantazeze:

- E o casă mare, cu grădină și e soare și cald tot timpul.

- Și fotbaliștii italieni sunt cei mai tari!, se întorcea Laurențiu invariabil spre subiectul său favorit.

- Da. accepta Lavinia c-un aer absent.

Apoi se pierdea în gânduri. Ce-o să fie cu ei? Va trebui să stea toată viața cu bunicii? Cum putuseră să facă asta? Ea cu Laurențiu or fi de vină că mama și tata nu se mai întorc și familia s-a destrămat? De ce nu se gândește nimeni și la ei? Alți oameni reușesc să găsească de lucru și aici, nu e nevoie să plece prin țări îndepărtate...

În primăvara următoare toți au înțeles că nu mai e cale de întors la ce-a fost cândva. Bunicii au primit o scrisoare de la tata. Pe când o citeau, Lavinia puse mâna pe fotografiile ce alunecaseră din plic: era tatăl ei cu femeia aceea. Erau poze de nuntă, se vedea clar. Și se părea c-o duc foarte bine. Bunicii iarăși n-au spus nimic. Dar s-au cam înnegurat la față. Se trezeau în pragul bătrâneții că au de crescut doi copii. Mama nu a mai sunat câteva luni de zile. Apoi, într-o seară, Lavinia a ridicat receptorul, fiind singură acasă. Avea numărul. Cu orice risc în ceea ce privea factura, trebuia să sune. Într-un târziu, mama a răspuns. A fost o discuție dureroasă. Se căsătorise și ea, avea un copil mic, mai avea și soțul un copil dintr-o căsătorie anterioară, dar Lavinia și Laurențiu puteau să vină în vacanțe, când frățiorul lor va crește mai mare, acum era cam greu... Lavinia abia își stăpânea glasul ca să-l poată face să articuleze cuvinte clare, dincolo de furia și durerea ei, dincolo de trădarea imensă pe care o resimțea în gestul părinților.

- Da', mamă, cum v-ați căsătorit? Tu nu ești măritată cu tata?

- Am venit în țară. Ne-am repezit ca să putem divorța.

Lavinia închise telefonul dintr-o dată. Nu mai era nimic de spus. Fuseseră în țară și nu veniseră să-i vadă și pe ei! Erau părăsiți.

Da, o chemaseră în Italia o dată ca să scape de insistențele ei. De ce părinții lor n-au mai venit deloc pe acasă în acești ani? Alții au venit și la Paști, și la Crăciun, și-n august. Sau trimit bani lună de lună cu care rudele nu doar că trăiesc mai bine, dar investesc, construiesc, așa încât la întoarcerea celor plecați să se bucure de o situație mai prosperă.

⟶ progresului, spre care poporul chinez se îndreaptă alături de partidul și de conducătorul său. Îl aduse însă cu picioarele pe pământ o zicere pe care-o prinse din zbor când trecu pe lângă Buddha din oul de jad. Ce? La tura următoare, auzi foarte clar: ”De bătrânețe fugi în cerc”. Pan Shancu se încruntă. Ce-i asta? ”De bătrânețe fugi în cerc, de bătrânețe fugi în cerc, de bătrânețe fugi în cerc...”, îi repeta Buddha de fiecare dată când trecea pe lângă el, ca un pick-up cu discul stricat. ”Nu-i adevărat!”, strigă Pan, privind încrâncenat fața zâmbitoare. ”Ba e foarte adevărat.”, fu imediat contrazis. ”De fapt, nu te-ai deplasat deloc. În tot acest timp, te-ai aflat mereu în garsoniera ta.”

Pan Shancu își scoase enervat telefonul și-i arătă lui Buddha ecranul. ”Uite, aici zice foarte clar că am făcut până acum 46 km. Am depășit de mult cei 42 km ai maratonului și nu mă opresc. Am dovada!”

Timp de mai multe ture, de fiecare dată când trecea pe lângă statuetă, îi băga telefonul în ochi și zicea: ”Dovada!” O dovadă care creștea de fiecare dată cu 8 metri. ”Dovada! Dovada! Dovada!” Din fundal, se auzea vocea poporului, un cor muncitoresc care cânta triumfător ca un ecou: ”Dovada! Dovada! Dovada!” Dirijor era însuși președintele Xi. Pan Shancu se simțea incredibil de puternic, căci forța-i venea de la extraordinarul popor chinez, aflat sub înțeleapta oblăduire a iubitului său conducător.

Postarea lui Pan Shancu de pe Weibo, în care dădea datele ultramaratonului alergat în garsoniera lui, a devenit virală-n în China, iar exemplul lui a fost lăudat de oficialități. Se spune că întâmplarea a ajuns și la urechile președintelui Xi Jinping, care a subliniat cu această ocazie lupta dârză a poporului chinez împotriva virusului ucigaș și importanța faptului că partidul a încurajat practicarea sportului în timpul izolării. ”Chinezii sunt campionii olimpici ai lumii chiar și când sunt obligați să stea acasă la ei!”, a mai spus președintele.

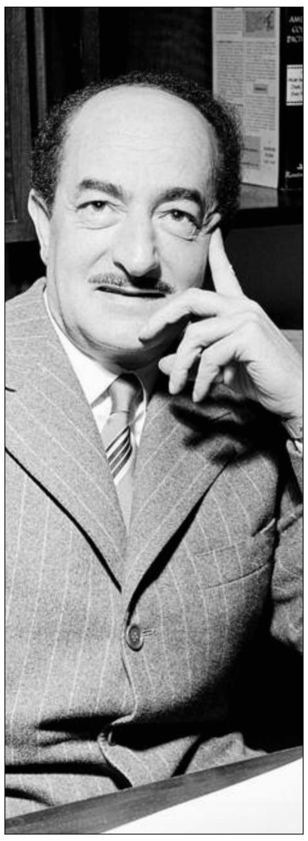
Cazul a fost reflectat și în mass-media occidentale, care au titrat: ”Coronavirus: Chinese man under lockdown runs 31 miles in his living room” (*The Guardian*); ”Pour tuer l'ennui face au coronavirus, un Chinois court 66 km dans son appartement” (*L'Obs*); ”Man 'runs ultra-marathon in flat' as cooped-up China bids to stay fit” (*Euronews*). Numai că unele au dat că Pan Shancu a alergat 31 de mile/ 50 de kilometri în 4 ore, 48 de minute și 44 de secunde (*The Guardian*), altele, citând AFP, că a parcurs 66 kilometri în 6 ore și 41 de minute.

Presa românească a preluat articolul din *Guardian*, cel cu 50 de kilometri. Dar la noi a mai apărut și un altul, despre bucureșteanul Cristi Borcan, în vârstă de 49 de ani, care a alergat la el acasă un ultramaraton de 101 kilometri, în 16 ore și 7 minute. Omul locuiește cu chirie într-un apartament de două camere din cartierul Rahova împreună cu soția, două fiice și un cățel, și cu toții l-au susținut în temerara lui acțiune, făcându-i galerie.

proză

SALVATORE QUASIMODO
„De pe o roată imperfectă a lumii”

Versiune în limba română și prezentare: GEO VASILE

Salvatore Quasimodo (1901, Modica, Ragusa - 1968, Napoli) a avut o copilărie şi o tinereţe care nu i-au fost scutite de dificultăţi şi amărăciune, între care trebuie amintit cu precădere marele cutremur din 1908 cu epicentrul la Messina, unde tatăl său lucra la căile ferate. Face studii tehnice în Sicilia şi obţine diploma de geometru; se înscrie la Facultatea de Inginerie a Universităţii din Roma, dar e constrâns, pentru a supravieţui, să-şi întrerupă studiile şi să muncească în cele mai felurite locuri, din Calabria şi Liguria, până-n Sardinia şi Valtellina. Încă din 1930 se remarcă în revista florentină „Solaria” ca poet de primă mărime, din 1938 până în 1940 este redactor la „Il Tempo”. În 1939 i se atribuie catedra de literatură italiană a Conservatorului „G. Verdi” din Milano, unde domiciliază până la moarte (ce l-a surprins la Napoli).

Sicilianul Salvatore Quasimodo, stabilit la Milano, este unul din întemeietorii ermetismului, căruia îi furnizează, mai curând spre a fi à la page, un aport semnificativ prin culegerile *Acque e terre* (1930, *Ape şi pământuri*), *Oboe sommerso* (1932, *Oboi scufundat*), *Erato e Appólion* (1936), pentru ca mai apoi, spre sfârşitul anilor patruzeci ai veacului trecut, să-l renege sistematic, atât prin eseuri-manifest, cât şi prin volume ulterioare de poezii. O „umanizare” similară va cunoaşte poezia unui Alfonso Gatto, Mario Luzi, Piero Bigongiari şi Carlo Betocchi, protagonişti ei înşişi ai ermetismului italian al anilor treizeci-patruzeci (cu epicentrul la Florenţa, Roma, Milano), alături de care pot fi plasaţi Leonardo Sinisgalli şi Libero de Libero.

În 1959 i s-a conferit Premiul Nobel pentru literatură. Autodidact tenace, începuse să studieze latina şi greaca încă de la vârsta de douăzeci de ani. Cărţile sale de căpătâi au fost Descartes, Spinoza, Sf. Augustin. Pilda şi mărturia acestuia din urmă îl determină să citească Evangheliile, dumirindu-se că în căutarea adevărului s-ar afla şi adevărul însuşi al poeziei.

Traducător de excepţie al vechilor greci, de la Homer până la poeţii lirici, de la tragici la alexandrini, a fost şi un valoros eseist, critic de teatru şi literar. Poezia rămâne însă nucleul central şi determinant al creaţiei sale. Dincolo de angajamentul civic al cărţilor din primul deceniu postbelic, poetul explorează dimensiunile intime ale aventurii sale umane, ale vechii sale tentaţii de solitudine, abordează din nou eternele probleme ce provoacă în conştiinţa omului dorul unei oaze dincolo de raţiunile vizibilului; între moartea care aboleşte viaţa şi viaţa care se proiectează şi se transfigurează dincolo de moarte. De-a lungul unui traseu de meditaţie şi cercetare, Quasimodo realiza în chip temerar o idee de poezie ca sinteză de vitalitate, cugetare şi cuvânt, de inspiraţie şi cultură, de intuiţie şi sentiment.

Volume reprezentative: *Acque e terre,* Florenţa, 1930; *Òboe sommerso,* Genova, 1932; *Erato e Apollion,* Milano, 1936; *Poesie*, Milano, 1938; *Con il piede straniero sopra il cuore,* Milano, 1946; *Giorno dopo giorno,* Milano, Mondadori, 1947; *La vita non è sogno,* ibid., 1949; *Il falso e il vero verde;* ibid., 1956; *La terra impareggiabile,* ibid., 1958; *Tutte le poesie,* ibid., 1960; *Dare e avere,* ibid., 1966; *Poesie e discorsi sulla poesia,* ibid., 1971.

Se cuvine să fie salvate imboldurile

civice, singurătatea veselă

a cavernei, latinii din cele mai vechi

timpuri. A invidia iubirea, a urî

inocenţa: formule ale sufletului.

Speranţa are inima mereu îngustă.

Vânt la Tindari

Tindari, aşa cum te ştiu blând
între coline largi aplecat peste apele
insulelor dulci ale zeului,
astăzi mă împresori
şi mi te pleci în inimă.
Sui colnice aeriene hăuri,
scăldat de vântul pinilor,
iar stolul de tandri-nsoţitori ai mei
se-ndepărtează-n văzduh,
val de sunete şi iubire,
iar tu mă faci ostatic
N-a fost deloc uşor să scap
spaime de umbră şi tăceri,
refugii desfătări cândva stăruitoare
şi moarte-n suflet.
Tu nu cunoşti ţinutul
unde în fiecare zi m-afund
şi tainice silabe tot hrănesc:
o altfel de lumină îţi frunzăreşte geamul
în veşmânt noptatic,
şi nu-i a mea bucuria
ce-ţi tihneşte la sân.
Abraş este surghiunul
şi cerinţa ce-o tăinuiam în tine
de armonie azi se preface-n
dor de moarte precoce;
şi orice dragoste e paravan tristeţii,
pas amuţit în bezna
unde m-ai părăsit
să rup din pâinea-amară.
Tindari cel senin mi se-ntoarnă;
prieten duios mă trezeşte
să mă aplec în cer de pe-o stâncă
şi apar temător pentru cel ce nu ştie
ce vânt m-a răvăşit din adâncuri.

Ce vrei păstor de aer

Şi-aud din nou chemarea străvechiului
bucium al păstorilor, aspru peste şanţuri
albe de solzii şerpilor. Poate îşi trage
suflul din plaiurile de la Acquaviva,
Acolo undele râului Plàtani rostogoleşte scoici
sub apă printre picioarele copiilor
cu pielea măslinie. Oh, din ce ţinut adierea
vântului prizonier se răsfrânge-n lumina
ce-asfinţeşte deja; ce vrei Păstor de aer?
Poate îi chemi pe cei morţi.
Tu şi cu mine n-auzi, buimăcită
de sclipirile mării, distrasă de strigătul
şoptit al pescarilor ce scot din apă plasele.

Poate inima

Va să se irosească mirosul acru de tei
în noaptea ploioasă. Fi-va zadarnic
timpul bucuriei, furia lui,
acea muşcătură de fulger ce spintecă.
Abia de rămâne la vedere nepăsarea,
amintirea unui gest, a unei silabe,
dar ca a unui molcom zbor de păsări
printre aburi de ceaţă. Şi tot mai aştepţi,
nu ştiu ce, pierdută pentru mine; poate
un ceas hotărâtor, care să-nsemne
începutul sau sfârşitul: o soartă
geamănă de-acum: aici negrul fumului
de incendii usucă beregata. Dacă poţi,
uită gustul acela de sulf şi spaima.
Cuvintele ne ostenesc,
urcă din nou dintr-o apă lapidată;
Poate inima ne rămâne, poate inima...

Ştire de cronică neagră

Claude Vivier şi Jacques Sermeus,
ce-au copilărit împreună dincolo de ziduri
într-un orfelinat, cu sânge rece şi-au
descărcat pistolul, fără vreun motiv
anume, ucigând un cuplu de tineri
aflaţi într-o maşină parcată-n parcul Saint-Cloud
de-a lungul bulevardului Fericirii
la căderea serii
pe douăzeci şi unu decembrie
o mie nouă sute cinzeci şi şase.
Claude Vivier spune că a fost o crimă
de doi bani şi cere, negru păianjen
şi pasăre, înainte de a fi ghilotinat
celula lui Landru sau Weidmann
de la-nchisoarea din Versailles. Cei doi
tineri sunt isteţi şi duri.
Se cuvine să fie salvate imboldurile
civice, singurătatea veselă
a cavernei, latinii din cele mai vechi
timpuri. A invidia iubirea, a urî
inocenţa: formule ale sufletului.
Speranţa are inima mereu îngustă.
Şi tipi precum Claude şi Jacques vor exista mereu,
dacă ne scapă numărul, opreliştea
de aur dintre a da şi a avea a omului.

Tatălui meu

Acolo unde pe ape livide
era Messina, printre sârme plesnite
şi dărâmături mergi de-a lungul şinelor
şi macazurilor cu chipiul tău de cocoş,
insular. Cutremurul dă-n clocot
de trei zile, e un decembrie de uragane
şi mare-nveninată. Noaptea ne prinde
în vagoanele de marfă şi noi turmele de copii
numărăm vise prăfoase cu morţii
spintecaţi de fiare, mestecând migdale
şi ghirlande de poame uscate. Prinosul
durerii ni s-a adeverit cu cruzime
în jocurile din luncile malariei
galbene şi-a frigurilor luate din nămol.
Răbdarea ta
Mâhnită, delicată, ne-a potolit spaima,
a fost o lecţie a unor zile totuna cu moartea.
Trădată, cu fărădelegea tâlharilor
printre ruine prinşi şi executaţi pe-ntuneric
de mulţimea puştilor din dane, o
aritmetică simplă, rezultatul era exact
concentric, un bilanţ al vieţii ce-o să vină.
chipiul tău de soare îl vedeam mereu venind şi
Plecând în spaţiul sărac de care mereu ai avut parte.
Şi mie mereu mi s-a măsurat orice-am primit,
şi ţi-am purtat numele
cu puţin mai încolo de ură şi invidie.
Roşul acela pe capul tău semăna unei mitre,
unei coroane cu aripi de vultur.
Şi-acum la cei nouăzeci de ani ai vulturului
Am vrut să vorbesc cu tine, cu semnalele tale
de plecare colorate ale lanternei
de noapte, şi-aici de pe o roată
imperfectă a lumii,
pe-o revărsare de ziduri strivitoare
departe de iasomiile de Arabia
unde încă te afli, ca să-ţi spun
ceea ce nu puteam odinioară – grea afinitate
de gânduri – ca să-ţi spun, şi nu ne-ascultă doar
răcuşorii din baltă, agavele şi-arbuştii de fistic,
precum pândarul de la câmp spune stăpânului
«Baciamu li mani». Atât şi nu altceva.
Nedesluşit de tare este viaţa.

Şi de-ndată-asfinţeşte

Fiecare e singur în inima pământului
străpuns de o rază de soare:
şi de-ndată asfinţeşte

traduceri

Ana Paraschivescu

Gioconda cu ochii închiși

femeia mă privește peste umărul tău stâng
luna răsare peste blocul din dreapta
prinsă între ele
te privesc atent
Gioconda plusează se ridică
deasupra creștetului tău
niciun nor pe cer
privirea ei mă ajunge
mă afundă în turnesol adevărul urcă
singură pe malul Mării Nordului
nu ies din cameră aprind focul
privesc valurile din fotoliu
în spatele meu Gioconda doarme
singurătatea o liniștește
îmi știe secretul
tata m-a hrănit cu lingurița
ceilalți copii aveau sâni și biberoane pline cu lapte
iau o barcă și plec
ajungi înaintea mea
sunt în câmpul tău magnetic

fantezie

ia o sticlă și scrie ceva cu boabe de grâu
închide bine dopul și las-o la geam
la noapte va trece cineva să o ia
de dimineață o vei găsi plină cu gogoși uscate
pune-le în cuptor la două sute de grade și cântă
mănâncă-le pârguite exact la zece țipă tare
ceasul se va învârti o dată e timpul să deschizi și
să stingi radioul de cinci ori
cară o găleată cu apă până în capătul scărilor
fă-i cu ochiul stâng pisicii
schimbă repede săpunul din baie
spală doi struguri pune-i pe o tavă și stai
mai stai nu ai stat suficient
când pe tavă nu va mai fi nimic jocul s-a încheiat

poți să iei dulapul meu cu vise

te-am îmbrăcat în hainele lui
atârnau pe tine ca pe spânzurătoare
le-am legat cu o frânghie
și ți-am dat drumul pe mare
rotocoale din sunetul ei m-au izbit
nu te speria te țin la suprafață
nu privi înapoi nici înainte
doar concentrează-te
atenție la pisica de mare
un om a murit înțepat în piept
nu vrem să mori dar programul începe mai
târziu
ia dă-mi hainele înapoi
vreau și bani de buzunar
ia o barcă și vino pe țărm
un pește îmi zâmbește fericit
lumea e într-o fustă scurtă
pune-i un șorț mi-e rușine cu ea

autobiografie

am plonjat în inima ta ca un pui de delfin în gura
rechinului
am adormit pe o glugă de coceni
am mâncat șerbet
am făcut pipi sub nuc
mi-am prins unghia în ușă
mi-au luat sânge nu mai știu de ce
mi-am numărat pașii în săli de așteptare
am făcut focul cu hârtie igienică
nu am mers desculță prin zăpadă
am mers desculță prin ploaie
am stat în sera cu crizanteme
am copiat la fizică
am făcut o pasiune pentru colegul din ultima
bancă
am mâncat un vagon de fructe
și vreau să-ți torn ceaiul prin nări
să-ți inunde plămânii să devii o balenă albastră
și eu puiul de delfin să fac salturi în mare

bărbatul pe care l-am visat

nu știu sigur ce chip avea
poate de ceva hibrid o combinație letală de soare
și vin
m-a obligat să desenez o linie lungă
pe ea să atârn cârlige de rufe
m-am lipit de pământ
să miros rufele albe în vânt
omul meu a început să plângă
eram îndrăgostită de un cruciat laș
nici eu nu eram altfel decât o rufă
mă unduiam haotic pe-o sârmă
prinde-mă din zbor am parfum de Omo
din gură îmi cad pietre pe urechile tale
buzele tale pe arterele mele o baterie nemuritoare
un câine privea cum curge înghețata din cornet și
saliva

îmi fac duș ieri la prânz

toată vara au înflorit trandafirii galbeni
cu miros de înmormântare
struguri de hârtie reciclată musteau pe dealuri
picioarele mele picioarele tale furnicile
mâinile mele mâinile tale frunzele
mi-e dor de tine ca de o librărie unde cafeaua e
fără lapte și gratis
unde soarele se miră de fereastră
nu a văzut-o i se pare o șmecherie
oamenii freamătă și se zbârlesc
stau și aștept stau și aștept
de data asta cu stoicism
o tastatură în engleză unde cauți diacritice și nu
le găsești
așa îmi pari o piersică rostogolită prin rafturi
și copiii râd au găsit hârtie creponată

Dorel TĂTARU

(Detroit/ SUA)

Dacă nostalgia pentru o lume care se pierde în dinamica timpului este una firească, cu adevărat dramatică este nostalgia unui român care trăiește, de ceva vreme, în America. Dorel Tătaru scrie poezie cu sine însuși, deșirând pe hârtie o poveste care aglutinează stări și peisaje dintr-o memorie care produce continuu emoții, fiecare poem este un fel de acasă rostit cu responsabilitatea celui care pierde constant și care știe, cu adevărat, ce pierde. În preajma poeziei, spune Dorel Tătaru, inima sa devine însetată de sânge, ca mai apoi cuvintele să picure pe hârtie viață, viață, viață. Este șansa poetului de a porni cu această intimă profesiune de credință, o adevărată artă poetică.

ADRIAN ALUI GHEORGHE

Moment futurist

Lumea lui Giga e cu un șoarece mai mică,
de mult i-a ros geografiei marginile.
Oameni pitici, în sinapse voinici,
își mână versanții cu impulsuri de bici
pe câmpii roșii, hesperiene,
potcovind căutările-n degete.

Bunicul răsfoiește pagini de sticlă cu privirea
Mie mi-a rămas inima fără ulei,
a murit cu dor de copaci,
de păsări, de cuiburi,
și cu tot GPS-ul nu-i găsesc crucea.

Ciocolată cu vanilie

Aseară am învins prin Knockoutfobia
și i-am slobozit copilele:
o pisică, trei văduve, mamba
și-o oarbă cu poreclă bătrână.
Încă mai aveau șanse
la o viață fără stigmat,
negre erau doar pe dinafară.
Cu visul câștigat,
medaliat cu aur negru
tras prin galoane,
am trecut oceanul.
Mă aștepta ea,
cealaltă jumătate de viață,
neagră de la ștampila lui Darwin
și de la soarele cu care
se spăla dimineața.
I-am mușcat abanosul
cu dorința mea de fildeș
flămândă de abstract,
până când a țipat ca mine,
a plâns ca mine,
abolind fetișul lor cu zoofilia
printr-un da
mai alb decât bumbacul
unde-și făcuse rochia.

Puseu realistic

Să nu te îndrăgostești de un poet,
te va duce cu el
sus
și te va lăsa acolo!
Nu vei ști să te întorci,
vei zbura cu păsările
și nu-ți vei găsi cuibul,
vei înota cu peștii,
te va trece oceanul
și te va îneca într-o lacrimă,
vei ține soarele în mână
și vei scuipa coji negre de semințe,
îți va aduce luna între cearșafuri,
vei adormi cu ea
și te vor trezi două monede
aruncate în castron
pe când dormi în stradă,
lângă lampadar.

Să nu te îndrăgostești de un poet,
te va duce cu el
sus
și te va lăsa acolo!
Nu vei ști să te întorci,
vei zbura cu păsările
și nu-ți vei găsi cuibul,
vei înota cu peștii,
te va trece oceanul
și te va îneca într-o lacrimă,
vei ține soarele în mână
și vei scuipa coji negre de semințe...

Cosmin Victor Lotreanu

Portrete citadine

Fidela reconstruire a istoriei: Venzone

Venzone este un oraș fermecător în care istoria este palpabilă la tot pasul și în care efortul comunității de a-și reconstrui identitatea constituie o neîndoielnică poveste de succes.

„Friuli cel drag
Astăzi este o lume
În așteptarea zilei de mâine”

Anii petrecuți în Italia de Nord-Est au însemnat și încă înseamnă o suită de obligații profesionale, dar și de trăiri personale, cu siguranță nu mai puțin importante. Este, evident, greu de comensurat frumusețea citadină și diversitatea burgurilor italiene de Ev Mediu și Renaștere, însă Venzone și destinul său peste timp merită o atenție aparte. Oraș fortificat medieval, misterios și tainic mai ales atunci când te pierzi prin străduțele înguste, dar și prin catedralele și palatele maiestuoase ce îndeamnă călătorul să reflecteze la preponderența artei (venețiene? gotice?), Venzone a fost greu încercat în anul 1976 la momentul producerii unui cutremur de pământ ce a provocat daune însemnate întregului areal urban. De aceea, cred că reconstruirea acestui minunat burg medieval a fost un proces ce simbolizează poate cel mai fidel așa-numitul concept „*anastylosis*”: un proces de reconstrucție a unui obiectiv cultural într-un grad cât mai identic cu cel de odinioară și, pe măsura posibilului, cu aceleași materiale de altădată, sensul fiind redarea aspectului original. Acesta a fost efortul încununat de succes al celor ce au făcut posibilă renașterea unui încântător orășel-cetate.

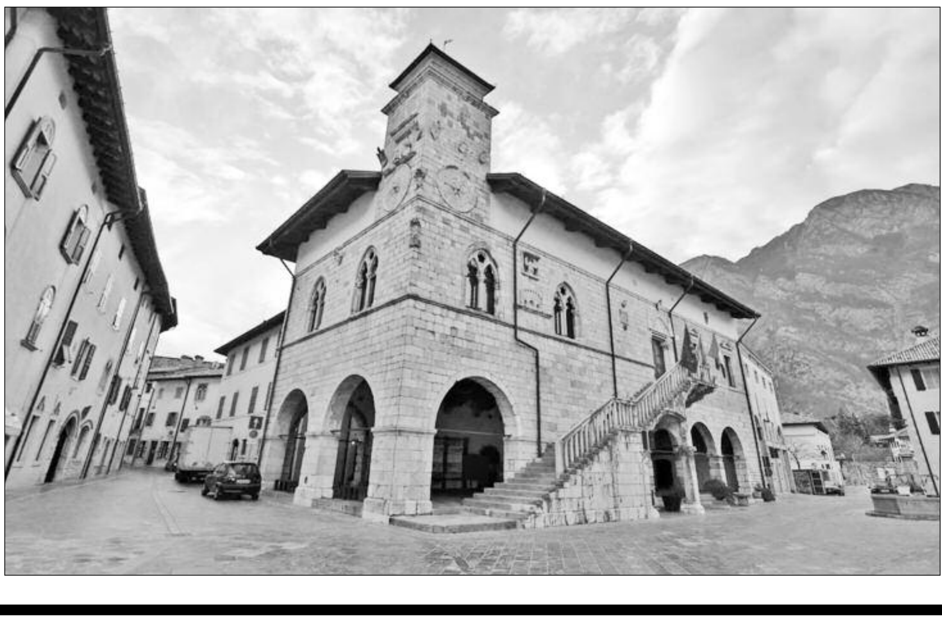
Fondarea sa se pierde în negura istoriei însă gândurile ne poartă la celebrele drumuri romane și la via Julia Augusta, ce lega demult Aquileia de Norricum (Austria centrală de astăzi). Cu siguranță Venzone a fost o așezare romană de lângă râul Tagliamento, dublată de trecerea migratorilor și zorii de Ev Mediu, pentru a se cimenta în așa-numiții „ani carolingieni”. Mă refer în acest punct la domnia lui Carol cel Mare (Charlemagne), dar mai cu seamă la „Renașterea carolingiană” susținută de suveranul statului cu capitala la Aachen (Aix-la-Chapelle). Însuși numele de Venzone își are originea în denumirea cursului de apă denumit în 923 d.Hr. *Clausas de Abiciones / Albiciones / Aventizone / Avenzon / Avenzone / Venzone*. Deja în anul 1001 d.Hr. numele Venzone a fost menționat în diploma prin care împăratul Otto III a încredințat întregul ținut Patriarhatului de Aquileia. Ulterior, o anumită familie (Mels) a preluat administrativ orașul, una dintre măsurile vizibile ale urbanității așa cum a fost aceasta percepută în sec. XIII fiind instituirea unui târg (unei piețe, 1252) săptămânal/săptămânale. De altfel, construcția fortificațiilor ce astăzi alcătuiesc întregul complex medieval a fost începută în anul 1258 de nobilul local Glizoio de Mels, ajungându-se la ziduri de 8 metri înălțime, respectiv la 15 turnuri de observație. Din anul 1077 d.Hr., parte componentă a Patriarhatului de Aquileia, Venzone va cunoaște diverse stăpâniri succesive, întâi ca domeniu al *Serenisimei* (Veneția, 1420), al Austriei și, din 1866, al Regatului Italiei.

Astăzi călătorul poate admira edificiile arhitecturale ce întregesc singurul oraș fortificat medieval de secol XIV din regiunea Friuli Veneția Giulia, de la impunătoarea Catedrală a Sfântului Andrei (anul 1308) la actuala Primărie (construcție cu elemente arhitecturale venețiene și gotice/„Palazzo Comunale”), de la maiestuozitatea „Palazzo degli Scaligeri” la misterul mumiilor din cripta baptisteriului San Michele.

Venzone este un oraș fermecător în care istoria este palpabilă la tot pasul și în care efortul comunității de a-și reconstrui identitatea constituie o neîndoielnică poveste de succes. Așezarea care i-a dat pe muzicianul și compozitorul Leonardo Marzona sau pe Luigi Pozzi, profesorul lui Johann Sebastian Bach, nu avea cum să nu răspundă *prezent* la întâlnirea cu istoria, cu trecutul și prezentul unei umanități pe care suntem tentați poate să nu o percepem la justa sa importanță, din cauza tumultului unui „timp ce nu a mai avut răbdare”...

Parcurgând la pas acest burg istoric, printre turnuri și creneluri fortificate în atmosfera tainică de duminică, nu am considerat mai potrivit decât să reflectez la versurile unei poete friulane, Alida Pevere:

„Am traversat liniștea / „O ai passat il cidinor
În care sufletul meu / Dula che la me anime
Și-a găsit pacea” / E cjate pas.”

„Diabolică e numai prostia”

(urmare din pag. 5)

debordat mințile sclipitoare, dar după orice criterii moderne am avea în vedere majoritatea tiranilor a fost foarte bine educată.

Stalin, de exemplu, era în tinerețe printre cei mai buni, dacă nu cel mai bun elev din clasă, ceea ce i-a permis și intrarea la seminarul teologic de la Tiflis cu o bursă specială, recomandat de profesorii săi. S-a distins la învățătură și în seminar, chiar dacă, de la un anumit moment încolo, a devenit mai puțin competitiv. În tinerețe a scris și poezii, iar creațiile sale au fost suficient de apreciate în epocă și după, astfel încât să fie incluse în diverse antologii georgiene.

Lenin a fost probabil cel mai tipic reprezentant al inteligheției ruse, cu o minte îmbibată de teorii și de cărți revoluționare. Dar asta nu l-a făcut deloc mai puțin sângeros. Ba dimpotrivă. Tot anturajul său de revoluționari, în care se distingea Troțki, era compus aproape în exclusivitate din intelectuali. Și chiar dacă acești oameni ucideau sau trimiteau la moarte fără nici un fel de ezitări morale, asta nu-i făcea nicidecum mai puțin intelectuali. Doar că ideile contau mai mult decât indivizii.

La rândul lor, kmerii roșii din Cambodgia nu erau niște sălbatici ieșiți din junglă. Fuseseră educați la Sorbona, iar liderul lor, Khieu Samphan, avea să afirme la proces că „**în calitate de intelectual** (s.n.), nu mi-am dorit pentru țara mea altceva decât justiție socială.”

Apoi, Hitler poate că nu avea un c.v. formal de invidiat, însă nu era nici pe departe un prostănac. Avea o pasiune pentru arte, și-a dorit să urmeze un liceu clasic, picta acuarele, asculta Wagner, citea Nietzsche, Schopenhauer, Darwin etc. Cu alte cuvinte, avea preferințele culturale ale unui om educat în media vremii. Nu putem spune despre cineva care merge de 10 ori să vadă *Lohengrin* că este un prost, nu?

În fine, Fidel Castro a fost educat de iezuiți, Robert Mugabe, de asemenea, majoritatea directorilor CIA la fel și exemplele, se pot înmulți cu ușurință.

Nu doar că toți acești casapi, între care există diferențe semnificative, erau bine instruiți, dar orice istorie onestă a secolului XX trebuie să țină seama și de elogiile vocale aduse lor de o legiune nesfârșită de intelectuali.

În context o mențiune aparte îi revine lui Bertrand Russell deoarece a fost fără îndoială printre cei mai inteligenți și mai periculoși oameni ai veacului trecut. Deși nu a ajuns niciodată la putere efectiv – și trebuie să-i mulțumim lui Dumnezeu pentru asta – scrierile sale scot în evidență o minte dictatorială, înfricoșător de abilă. Pentru următorul Lenin, probabil că Russell va juca rolul lui Marx, iar în loc de „Capitalul” noua biblie a marelui inchizitor va fi „Impactul științei asupra societății”. Idei precum distrugerea Europei și transformarea vechiului continent într-un nou Haiti, folosirea hranei și a medicamentelor pentru a determina comportamentul uman, utilizarea educației în scopul de a condiționa definitiv individul se găsesc în această carte puțin cunoscută a lui Russell. „Îi revine unui viitor om de știință să precizeze aceste maxime și să descopere costul pe cap de copil al inculcării credinței că zăpada este neagră”, scria filosoful britanic.

Demonii secolului XIX aveau același pedigree intelectual. Simon Bolivar, revoluționarul care a distrus un continent întreg, dormea la cap cu Rousseau, și cunoștea la virgulă iluminismul francez. Buonarroti, patriarhul tuturor mișcărilor ocult-revoluționare, era considerat de contemporani ca un individ excepțional. Adam Weishaupt, fondatorul ordinului Iluminatilor, era profesor de drept la Universitatea din Ingolstadt. La noi, Mitică Filipescu, al doilea român cu doctorat din istoria țării, a pus bazele unei mișcări revoluționare secrete care își propunea să radă conducerea țării. Etc. Etc.

Din rândurile de mai sus nu rezultă irelevanța educației, ci dimpotrivă. Toate exemplele de mai sus demonstrează care este efectul unui anumit tip de educație, și anume cel modern, asupra oamenilor, în care accentul cade întotdeauna pe dobândirea unor abilități și competențe, separate de un conținut moral solid. „Educația fără religie va produce doar diavoli inteligenți”, spunea Wellington în secolul XIX. În veacul trecut, C.S. Lewis afirma cam același lucru, deși parcă pe un ton mai puțin ferm: „Educația fără valori, cât de folositoare ar fi ea, pare mai degrabă să facă din oameni diavoli mai inteligenți” Așadar, educația are un rol decisiv și cu cât ne îndepărtăm mai tare de paideia clasică, cu atât cresc șansele de apariție ale unor noi băi de sânge, consecință necesară a ideii că doar cunoașterea și nu virtutea primează în luminarea omului.

Cristian Cocea

Cronicile bătrânului sefist

Doi frați cu stea în frunte

Experimentul comunist din Rusia a marcat fundamental secolul al XX-lea, care a asistat, cu mirare și groază, la nașterea unui nou tip de imperiu. Un imperiu ideologic, cu rădăcini în sângerosul război civil bolșevic, în leninista dictatură a proletariatului, în paranoia victorioasă a lui Stalin. O structură euro-asiatică, având antene întinse spre Africa și America de Sud. Un rival global al Statelor Unite, capabil să se organizeze economic, tehnologic și militar, secretând o cultură proprie. Un Leviathan roșu, administrat birocratic, eșuat în final pe plajele Istoriei. Din cadavrul descompus, spălat de valurile schimbării, s-a născut Rusia secolului al XXI-lea, cu tot cu Putin, dar asta e o altă poveste. În cele ce urmează, hai să ne întoarcem, frați sefiști, la ceea ce credeau, sperau și simțeau scriitorii de literatură științifico-fantastică din URSS, urmărind povestea fraților Strugațki, figuri emblematice ale intelighenței sovietice!

Copilărie în timp de război

Arkadi și Boris Strugațki sunt vlăstarele unei familii de intelectuali. Tatăl, Nathan, de origine evreiască, a fost expert și critic de artă, iar mama, creștin-ortodoxă, a lucrat ca învățătoare. Arkadi, fiul cel mare, s-a născut la Batumi, Georgia, în 1925, dar familia a trăit la Leningrad, unde a văzut lumina zilei Boris, fiul cel mic, în 1933. Cel de-al Doilea Război Mondial îi desparte. În timpul blocadei Leningradului, Arkadi și Nathan încearcă să scape din oraș - doar copilul supraviețuiește. Boris și mama sa rămân să înfrunte calvarul până la sfârșit. Din 1943, Arkadi este "înfiat" de Armata Roșie - lucrează în construcții, urmează o școală de artilerie și, mai târziu, este admis la Institutul Militar de Limbi Străine din Moscova, pe care-l absolvă în 1949, ca specialist în engleză și japoneză. Boris termină liceul în 1950 și intră la Universitatea din Leningrad, unde studiază astronomia și fizica. Arkadi lucrează ca trainer militar până în 1955, când este demobilizat și se mută în capitală. În același timp, Boris își începe cariera de astronom și inginer de computere la Observatorul Pulkovo, din preajma Leningradului. Din 1958, cei doi hotărăsc să scrie împreună texte științifico-fantastice, observând că sferele lor de cunoștințe se completează. Uniunea Sovietică intrase în epoca Hrușciov, crimele lui Stalin fuseseră recunoscute, teroarea epurărilor se oprise și, odată cu reformele timide, aerul timpului devenise ceva mai respirabil. Demaraseră și primele programe spațiale (Hrușciov credea că războiul viitorului se va purta cu rachete), așa că oamenii de știință puteau să se miște mai în voie.

E greu să fii zeu

În acest climat, frații Strugațki publică primele lor romane. În general, sunt texte scurte, scrise detașat, chiar ironic. Desigur, cei doi n-au cum să iasă din cadrele ideologiei oficiale, dar viziunea lor pare mai rece decât aceea din utopiile clasice comuniste, gen **"Nebuloasa din Andromeda"**, plasate într-un viitor îndepărtat, în care eroi cu nume imposibile precum Erg Noor sau Niza Krit se luptă cu Cosmosul. În 1959, apare **"Țara Norilor Purpurii"**, prima carte dintr-o serie cunoscută drept "Universul Amiază". Este o descriere a secolului al XXII-lea, pornind tot de la premise marxiste, în care progresul tehnico-științific face ca omenirea să elimine foametea, inegalitățile sociale și munca manuală. Nu mai există structuri statale, nici instrumente de coerciție precum poliția, nici bani. Ca urmare a Teoriei Supreme a Educației, apare o nouă specie, Omul Instruit, al cărui scop în viață este creația, făcută cu pasiune și succes. În fiecare domeniu de activitate, structurile de conducere sunt meritocratice. Condusă cu înțelepciune de un Consiliu Mondial, omenirea se împrăștie în Spațiu. Acolo unde întâlnește alte specii inteligente, aflate pe o treaptă inferioară de dezvoltare, intră în acțiune Progresorii, binevoitori activiști-specialiști, care dau o mână de ajutor fraților mai mici întru rațiune. Cea mai bună dintre lumile posibile. De remarcat că viziunea utopică a unei lumi fără clase, în care tehnologia a înlocuit economia, este caracteristică și "Universului Star Trek", dezvoltat de Gene Roddenberry, în Statele Unite, odată cu lansarea, în anii '60, a seriei de televiziune omonime.

Pe măsură ce încrederea în utopia comunistă începe să scadă, lucrările fraților Strugațki capătă profunzime și devin din ce în ce mai sceptice. Din 1964, vine la putere Brejnev și se instituie un nou îngheț social, odată cu restrângerea drepturilor și libertăților omului. Sub povara războiului din Afganistan și supusă embargoului occidental, economia sovietică începe să gâfâie, birocrația se osifică, viața cetățeanului devine din ce în ce mai grea. Periferiile sunt ținute cu greu în frâu. Cursa înarmărilor scade bugetele cercetării civile, educației, sănătății. Comunicațiile globale atacă monopolul adevărului, deținut de propagandă. În 1964, frații Strugațki publică romanul **"E greu să fii zeu"**, în care un Progresor începe să aibă probleme. Pe planeta Arkanar, o lume de Ev Mediu, în care cei puternici conduc prin violență pe cei slabi, Anton, un istoric pământean infiltrat sub identitatea falsă a nobilului Don Rumata, încearcă să schimbe legea lui "Homo homini lupus". Dar cum? Binele se poate face cu mijloace violente? Dacă ar folosi armele viitorului, Anton ar declanșa o baie de sânge, ar întoarce lumea pe dos și nimic nu i-ar garanta că cei slabi, ajunși la putere, nu s-ar purta la fel de sângeros (aici, frații Strugațki descoperă Prima Directivă Star Trek, Legea non-intervenției, sau, mai probabil, își amintesc ororile Revoluției din Octombrie!). Atunci, poate prin exemplul personal, întreținând speranța într-o lume mai dreaptă? Paradoxal, efectul se dovedește contrar intenției. *"Mi-ați slăbit voința, don Rumata"*, îi spune un revoluționar băștinaș lui Anton. *"Înainte mă bizuiam doar pe mine, dar acum ați făcut în așa fel încât simt în spatele meu puterea voastră. Înainte mă luptam ca și cum ar fi fost ultima mea luptă. Acum am observat că mă păstrez pentru alte lupte, care vor fi pesemne hotărâtoare, deoarece veți participa și voi la ele... Plecați de aici, don Rumata, întoarceți-vă la voi la ceruri și nu mai veniți niciodată, ori ne dați fulgerele voastre sau măcar pasărea voastră de fier sau pur și simplu scoateți-vă doar spadele și conduceți-ne în luptă "*. De unde se vede cât de complicat e exportul de revoluție!

A doua invazie a marțienilor

În 1967, frații Strugațki publică romanul **"A doua invazie a marțienilor"**, în care scriitorii fac un nou pas în chestionarea dogmelor ideologiei comuniste. Oare este inevitabilă revolta poporului împotriva claselor politice exploatatoare? Acțiunea romanului se petrece într-un orășel de provincie de pe Pământ, într-o țară neprecizată, chiar dacă toate personajele poartă numele unor zei grecești. Apollon, un profesor pensionar, n-are alte griji decât pensia și colecția de timbre, chiar dacă zvonuri îngrijorătoare dau ca sigură o a doua invazie marțiană. Prima, știm de la H.G. Wells, îmbrăcase aspectul unui război total, cu distrugeri de orașe, lagăre pentru prizonieri și transformarea naturii, dar eșuase din cauză că marțienii erau vulnerabili la microbii pământești. De data aceasta, extratereștrii par a-și fi învățat lecția. Ei cuceresc centrele de putere cu minimum de violență, apoi nu se mai expun ci recrutează colaboratori umani care să le facă treburile. Peste noapte, ziarele locale încep să aducă dovezi în sprijinul ideii superiorității marțienilor. Apoi se dau asigurări că pensiile vor fi plătite la timp. Apollon se liniștește și respinge ideea unei rezistențe. Cei mai mulți prieteni îi dau dreptate, mai ales că toți doresc să-și continue viețile "de dinainte". Noul guvern le dă posibilitatea să câștige un ban în plus, organizând campanii de colectare a sucului gastric. Pământenii sunt învățați cum să mențină calitatea produsului, printr-o propagandă adecvată. Dacă oficialii locali se împotrivesc, atunci indivizi în costume strâmte apar la Primărie și-i elimină discret, "pentru corupție". Recoltele sunt strânse, apoi guvernul oferă fermierilor semințe albastre, dintr-o specie de cereale prezentată drept "extraordinară pentru digestie". Curând, lanuri de grâu extraterestru înconjoară orășelul lui Apollon și nimeni nu protestează - din semințele marțiene iese o vodcă acceptabilă, care se bea cu plăcere. Și uite așa, omenirea acceptă noul regim, fără împotrivire. Marțienii apasă pe pârghiile liniștii și stabilității, trag de maneta interesului personal și înlocuiesc teroarea cu propaganda, obținând totul. În locul violenței, folosesc schimbarea graduală. Din vasul cu apă încălzită treptat, broasca nu sare afară, pentru că se obișnuiește cu temperatura. Nici vorbă de revoluție spontană, "legică"! Într-o societate individualistă, în care oamenii se detestă, sub controlul serviciilor secrete și sub presiunea mass media, în lipsa unor agenți ai schimbării, puterea poate fi deținută și de marțieni.

Un miliard de ani până la sfârșitul lumii

Pe măsură că romanele fraților Strugațki devin mai critice și mai pesimiste, supravegherea editorială și cenzura se înăspresc, astfel încât cei doi publică în reviste fragmente de roman, urmând ca volumele să le apară în străinătate. Este cazul lucrării **"Melcul pe povârniș"**, publicată în Germania Federală în 1972, o amară ironie privind birocrația care împiedică cercetarea științifică. Cu o schimbare semnificativă de perspectivă, scriitorii continuă și ciclul "**Universului Amiază"** cu romanele **"Scarabeul în mușuroi"** (1980) și **"Valurile liniștesc vântul"** (1985), volume în care Progresorii se confruntă cu situații stranii ("epidemii" de miracole etc), găsesc artefacte bizare, asistă la experimente sociale pe care nu le înțeleg, ceea ce-i conduce la concluzia că omenirea este, ea însăși, în atenția unei super-civilizații a Pelerinilor. În concluzie, confruntarea cu necunoscutul capătă accente dramatice - umanitatea învață să-și accepte relativa insignifianță, într-un Cosmos mai străin decât ne imaginam. Optimismul gnoseologic marxist, încrederea în progresul nelimitat, demiurgia Omului Instruit se apropie de sfârșit. Tema revine și în romanul "Un miliard de ani până la sfârșitul lumii" (1976), în care niște matematicieni înțeleg cu oroare că Cineva îi împiedică să ajungă la o descoperire epocală, perturbându-le munca printr-o acumulare de mici întâmplări neplăcute, aparent haotice.

Picnic la marginea drumului

În 1972, frații Strugațki publică romanul **"Picnic la marginea drumului"**, o capodoperă apreciată unanim de critică și de cititori, care le deschide calea celebrității internaționale. Cartea este tradusă și publicată în 22 de țări, este ecranizată de Andrei Tarkovski și se înscrie în cursa pentru Premiul John W. Campbell. Din 1978, frații Strugațki devin membri de onoare ai Societății literare Mark Twain. În 1979, **"Picnic"** câștigă în Suedia Premiul **Jules Verne** și, peste doi ani, P**remiul Festivalului de literatură științifico-fantastică din Metz**. Romanul descrie ce se întâmplă pe Pământ, după o vizită extraterestră neobișnuită. Ceva sau Cineva a lovit planeta în șase locuri, explozii și lumini puternice au orbit oamenii din apropiere, iar Zonele de impact s-au transformat, conținând anomalii spațio-temporale mortale și artefacte de neînțeles. Ca atrași de un magnet, tot felul de aventurieri

(continuare în p. 27)

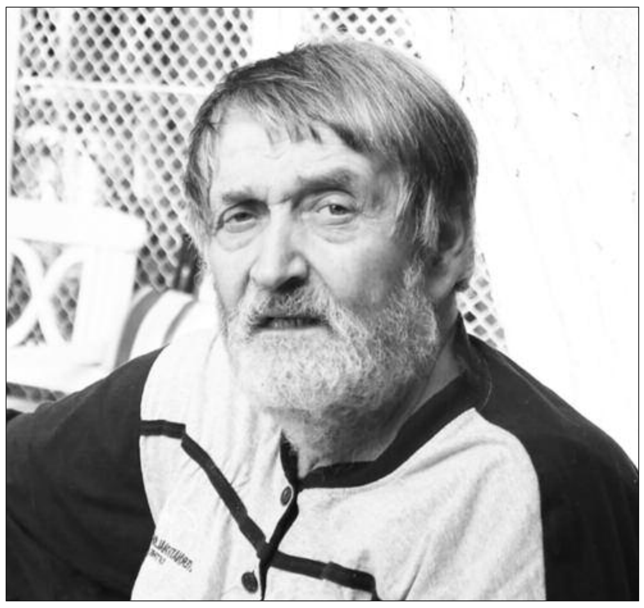
Pe măsură ce încrederea în utopia comunistă începe să scadă, lucrările fraților Strugațki capătă profunzime și devin din ce în ce mai sceptice. Din 1964, vine la putere Brejnev și se instituie un nou îngheț social, odată cu restrângerea drepturilor și libertăților omului. Sub povara războiului din Afganistan și supusă embargoului occidental, economia sovietică începe să gâfâie, birocrația se osifică, viața cetățeanului devine din ce în ce mai grea.

„Mă consider doar un cititor profesionist”

Jean DUMITRAŞCU
în dialog cu
Alex ȘTEFĂNESCU

Critica literară, în cea mai mare parte, a dezertat de la îndeplinirea obligațiilor ei. Avem critici literari foarte buni. De fapt, noi suntem foarte buni în poezie și în critica literară, mai puțin în proză și în teatru. Deci, excelăm în poezie și în critica literară, dar degeaba avem critici literari atât de buni, atât de subtili, atât de competenți dacă nu-și fac datoria de a citi cărțile care apar și de a scrie despre ele.

interviu

- D-le Alex Ştefănescu, e o întrebare celebră: la ce bun poeții, în vremuri sărace?!

- Da, întrebarea aceasta se poate pune, pentru că, în general, literatura nu mai prezintă interes pentru o mare parte a populației. Totuși, eu sunt optimist. Atâta timp cât există limba română va exista și o literatură derivată din limba română. Pentru că limba română, la fel ca orice altă limbă, poate fi folosită serios pentru schimburi de informații și poate fi folosită și... fantezist, pentru a face din ea literatură. Oamenii vor simți mereu nevoia să provoace emoții. Deși s-au spus cuvinte foarte elogioase despre mine în multe prilejuri, eu nu mă consider atât de important, ci mă consider un cititor! Dar un cititor profesionist. Şi în calitate de cititor profesionist pot să spun că poezia română de azi este o poezie de bună calitate. Nu toate poemele sunt la fel de valoroase, nu toți autorii sunt la fel de valoroși, dar toți merită luați în considerare. Niciunul nu este un impostor. Asta este foarte important, pentru că Dumnezeu nu distribuie talentul cu atât de mare larghețe încât toată lumea să aibă talent. Diferă forța lirică, diferă capacitatea de a-și reprezenta lumea, forța vizionară, dar niciunul nu este de ignorat!

- Credeți că literatura de astăzi mai are o funcție socială, ca să ne întoarcem la prima întrebare?

- Nu cred că mai are o funcție socială, din cauză că oamenii sunt absorbiți de altceva, de spectacolul existenței, care este captivant, așa cum apare la televizor, așa cum apare în viața de zi cu zi, de dorința, după părerea mea, sănătoasă, de îmbogățire, de participarea la competiția din viața de fiecare zi. România trebuie să se redreseze după ce a stat într-un fel de închisoare uriașă timp de aproape 50 de ani și trebuie să se dezmorțească, trebuie să-și regăsească vitalitatea, dar literatura va fi redescoperită. În momentul în care oamenilor nu le mai este foame și frig au nevoie și de literatură. Sunt cicluri mari în istoria literară a unei ţări. Călinescu spunea foarte frumos despre cei care citeau poezia lui Tudor Arghezi, că trebuie să fie... sătui ca să guste acea poezie în care apăreau tot felul de imagini care unui om flămând i se păreau dezgustătoare, dar care pot încânta prin ingeniozitate pe un om care nu mai are problema asta a potolirii foamei. Așa se întâmplă în orice societate. Când se ajunge la un anumit confort, apare și dorința de rafinament. Și în arhitectură, și în muzică, și în orice domeniu... La început faci case ca să te adăpostești de ploaie și vânt și, apoi, când problema este rezolvată, te gândești să faci o casă care să fie și frumoasă. Atunci când societatea se stabilizează, când oamenii încep să aibă condiții de viață decente, caută și altceva decât să-și achiziționeze obiecte, îmbrăcăminte, aparate de radio ş.a.m.d. Deci totul ține de stadiul în care se află societatea românească. Și este bine că într-un asemenea moment, în care literatura, temporar, este ignorată, scriitorii mențin flacăra vie, asigură o continuitate literaturii. Pentru că, la un moment dat, va fi nevoie de literatură și ar exista riscul ca să nu mai existe scriitori.

- Credeți că scriitorii de astăzi, contemporanii noștri, sunt pe măsura vremurilor pe care le trăim? Şi mă gândesc la faptul că viața a depășit literatura pe linie de imaginație!

- Ați atins un punct nevralgic, eu am și scris despre asta. Scriitorii români au foarte multe calități, dar, totuși, de-a lungul timpului, s-au făcut vinovați de ceva, și anume nu au povestit lumii întregi ce s-a petrecut în România. În România s-au întâmplat lucruri înfricoșătoare, românii au trăit o tragedie, pe care nimeni nu a povestit-o celor din alte țări, de exemplu, sau nu au povestit generațiilor următoare. De exemplu, dacă vreau să știu ce s-a întâmplat în Rusia în timpul lui Stalin, îl citesc pe Soljenițîn. Dacă vreau să știu ce s-a întâmplat în Cehia în timpul comunismului, îl citesc pe Vaclav Havel sau pe Milan Kundera. În Albania îl citesc pe Ismail Kadare ș.a.m.d. Dacă vreau să ofer unui străin o carte de vizită despre ce s-a întâmplat în România nu am! Există foarte multe cărți bune, dar nu există acea carte, sintetică și zguduitoare, care să spună lumii ce s-a întâmplat aici.

- Există doar mărturii individuale, în general...

- Da, mărturii individuale, scrise cu talent... Există alte cărți, dacă vreți, complet atemporale, tot felul de ficțiuni care dovedesc, totuși, o anumită insensibilitate față de ceea ce s-a întâmplat în România. În continuare, a trecut vremea comunismului, se întâmplă alte lucruri demne de interes. Ce se întâmplă cu ființa umană în aceste momente? Scriitorii ar trebui să fie atenți la asta, au o datorie. Eu știu că scriitorii nu mai suportă ideea de obligație, pentru că nu mai vor să audă cum auzeau în vremea comunismului că au anumite obligații. Da, dar eu nu sunt oficialitate. Eu sunt un cititor care îmi exprim dorința, din punctul de vedere individual, și consider că ei au datoria să povestească ce se întâmplă în momentul de față în România. Eu, de pildă, după Revoluție, am văzut o scenă pe care nu pot să o uit. Metroul a călcat un bărbat, care căzuse, din greșeală, în fața trenului, și Procuratura nu mai venea ca să cerceteze ce s-a întâmplat cu bărbatul respectiv, dar nici cei din conducerea Metroului nu luau hotărârea să oprească circulația metrourilor. Drept urmare, toți pasagerii care așteptau să ia metroul vedeau cum garniturile respective tăiau, sub ochii lor, încă o dată și încă o dată, trupul deja mort. Imaginea unei asemenea pângăriri a ființei umane este foarte greu de suportat. Și ea arată la ce grad de insensibilitate am ajuns cu toții. Or, lucrurile acestea trebuie povestite. În oameni trebuie create din nou emoții, și anume o emoție față de ființa umană. Ființa umană nu este un obiect care poate fi tratat cu atâta desconsiderare. Vedeți, eu am lăudat peste tot emisiunea „Surprize... Surprize” a Andreei Marin. Eu nu am fost un admirator din punct de vedere estetic al acestei emisiuni. Îmi dau seama că a fost o emisiune melodramatică, pentru oamenii cu mai puțină pregătire. Totuși, consider că a fost o emisiune foarte binefăcătoare, din cauză că le amintea oamenilor să fie sentimentali, să plângă din duioșie, să-și dea atenție unii altora. Să se strângă în brațe. Lucrurile acestea trebuie reînvățate de către români.

- Omul nu este doar o ficțiune...

- Da, și nu este doar un obiect.

- Care ar fi rolul criticii lierare în acest context?

- Știți ce se întâmplă? Critica literară, în cea mai mare parte, a dezertat de la îndeplinirea obligațiilor ei. Avem critici literari foarte buni. De fapt, noi suntem foarte buni în poezie și în critica literară, mai puțin în proză și în teatru. Deci, excelăm în poezie și în critica literară, dar degeaba avem critici literari atât de buni, atât de subtili, atât de competenți dacă nu-și fac datoria de a citi cărțile care apar și de a scrie despre ele. Din cauză că ei nu își fac datoria, s-a ajuns la o anumită confuzie de valori. Este exact cum într-o farmacie nu ar mai exista farmaciști și fiecare client care intră acolo își ia singur medicamentele din rafturi și poate face mari greșeli. Nu se poate livra literatură către public în absența unui specialist, iar specialistul este criticul literar. Altfel, există riscul ca un tânăr să ia, de exemplu, din librărie, o carte proastă, să aibă impresia că toate cărțile sunt proaste judecând după acea primă experiență nefericită, și să nu mai citească. Adică e un adevărat traumatism intelectual care îl poate face să nu mai citească niciodată literatură. Este foarte mare nevoie de critici literari, însă, v-am spus, foarte puțini mai sunt cei care își fac datoria...

- Dar sunt și alte probleme…Apar cărți în mod întâmplător, haotic, nu ajung în țară…

- Unele nici nu sunt remarcate de către critici, altele nu sunt trimise la reviste, altele nu fac parte dintr-o serie, altele nu au nici măcar sigla unei edituri pe ele! Este un amestec ca și la alte mărfuri, unde se amestecă produse de import cu diverse produse contrafăcute, și aici se amestecă tot felul de cărți, cu sau fără valoare.

- Totuși, e greu de crezut că și dvs. puteți citi tot ce apare! Presupun că aveți criterii de selecție…

- Nu, nu citesc tot ceea ce apare! Eu primesc la „Luceafărul de dimineață”, săptămânal, 50-60 de cărți! La redacție, la București, mă așteaptă teancuri de cărți. Nu pot să le citesc pe toate, dar să știți că le răsfoiesc pe toate. În legătură cu cărțile proaste, îmi fac foarte repede o idee. În legătură cu cărțile bune, ideea mi-o fac într-un mod mult mai laborios, am nevoie de timp, dar, din fericire pentru profesia mea, cărțile bune sunt puține la număr. Așa încât, atunci când primesc cărțile, foarte repede le dau deoparte pe cele care nu prezintă interes, iar pe cele care au o semnificație literară le citesc sau măcar le răsfoiesc, și, neputând să scriu despre toate, am, totuși, conștiința împăcată că scriu despre o carte care merită să i se de atenție.

- Volens-nolens, scriind „Istoria literaturii române contemporane”, ați fost obligat să citiți și cărțile proaste!

- Da! Am recitit cam tot ce s-a scris din 1941 și până în anul 2005, pentru că lucrarea mea se referă la această perioadă (1941-2000). În mod discret, de fapt, cu un orgoliu secret, vreau să continui…

- „Istoria literaturii” a lui Călinescu!

- Da, da, da… Perioada am delimitat-o cu anul apariției „Istoriei literaturii” lui Călinescu. Am citit și recitit sute și sute de cărți, foarte multe din ele proaste; de fapt, sunt intoxicat cu literatură proastă, și chiar asta vreau să vă mărturisesc, că deosebirea dintre un critic literar și un om obișnuit este că ultimul citește ce-i place, iar criticul literar citește foarte multă literatură fără valoare. Pentru că dacă ea nu prezintă un interes estetic, prezintă un interes istoric. De exemplu, sunt cărți proaste, ca „Mitrea Cocor” a lui Sadoveanu, care, la vremea respectivă, a suscitat foarte multe comentarii, a fost studiată în manualele școlare, și atunci trebuie să o iei în considerare, nu poți să faci abstracție de ea. De asemenea, unele cărți le citesc crezând că sunt bune și, descoperind, acum, că nu mai sunt bune, că nu mai rezistă acum, că au fost bune în vremea respectivă…

- Să se fi înșelat critica literară a timpului, nu neapărat cea supusă ideologic? De fapt, vreau să vă întreb altceva: timpul este cel mai bun judecător sau și critica poate impune pe vecie, de la început, pe cineva?!

- Timpul este cel mai bun judecător, dar criticul literar este un agent al timpului, adică timpul lucrează prin intermediul spiritului unui critic literar…

- În înțelesul spiritului obiectiv hegelian!

-Da! (râde). Nu este vorba doar de faptul că s-au înșelat criticii literari, dar în contextul de atunci tot ceea ce era mai colorat, mai îndrăzneț, se remarca, iar acum, când totul este îndrăzneț, când apar cărți de-a dreptul licențioase, agresive, îndrăznelile de atunci mi se par timidități în momentul de față.

- Ce șanse au scriitorii din Argeș să se afirme cu adevărat? Puțini fac parte din antologii, nu sunt comentați cum ne-am aștepta… Care e cauza?

- Aici sunt de părere cu ceea ce spunea dl. Călin Vlasie, și anume că nu mai putem crede în afirmarea solitară și este nevoie de instituții care să contribuie la afirmarea scriitorilor. Și, deja, un prim pas s-a făcut. Cred că scriitorii din Pitești se pot afirma afirmându-se mai întâi în Pitești, într-un mod instituționalizat, și apoi, afirmându-se aici, vor atrage și atenția întregii țări și, poate, și atenția străinătății.

Totul este să te afirmi acolo unde exiști. În ceea ce privește instituționalizarea - un cuvânt care poate să provoace repulsie unui scriitor - nu este vorba de o renunțare la intimitatea creației, care rămâne misterioasă și care rămâne o problemă strict individuală, o aventură numai și numai a ta, ci e vorba de modul cum valorifici textele după ce le-ai scris. Tu le scrii singur și nu poți fi influențat de nimic, nici de Primărie, nici de Centrul Cultural, nici de editură, dar, după ce ai scris textul, pentru lansarea lui în lume este nevoie și de Primărie, și de Centrul Cultural, și de Editură.

- Și de… talentul unui Marin Sorescu de a-ți promova propriile cărți!

- Da, bineînțeles, care a înțeles mai devreme, poate și din cauza călătoriilor numeroase în străinătate, că trebuie să fii un impresar al propriilor tale texte, nu să le lași la voia întâmplării.

- O ultimă întrebare, una pe care am pus-o și altor scriitori pe care i-am întâlnit - Ana Blandiana, Ștefan Augustin Doinaș, Alexandru Paleologu ș.a.m.d. Credeți că este bine ca intelectualii să se angajeze efectiv în viața politică?

- Da. Eu cred că da. Răspund atât de prompt pentru că de multă vreme m-am gândit la asta. Eu am oroare față de cei care se declară apolitici. Pentru mine a fi apolitic este la fel de dezgustător cu a fi amoral. Deci, când auzim că un om este amoral cu toții îl dezaprobăm, dar, în schimb, considerăm că e o laudă în a fi apolitic. A fi apolitic înseamnă a nu-ți păsa de modul cum este organizată societatea din care faci parte. Nu se poate să nu-ți pese! Nu se poate să fii egoist. De aceea am și candidat, fără succes, la Senat, în 2012. Poți, într-adevăr, ca scriitor, să fii cu gândul la stele și să nu mai observi modul în care e organizată societatea și atunci noi, oamenii responsabili, îți oferim un fel de dispensă, de scutire. De exemplu, în momentul în care Eminescu își compunea poemele vizionare, ar fi însemnat să-l incomodăm într-un mod neinspirat, cerându-i să se ocupe de viața politică. Dar iată că până și Eminescu, care avea, într-adevăr, spirit vizionar, era, în același timp, și un gazetar politic de prima mână.

- Un luptător…

- Era un luptător. Deci până și el nu a vrut să beneficieze de această „scutire”! Cu atât mai mult, mă deranjează când aud un poet minor, de mâna a 7-a, când se declară apolitic!

- Vă mulțumesc și vă doresc multă sănătate!

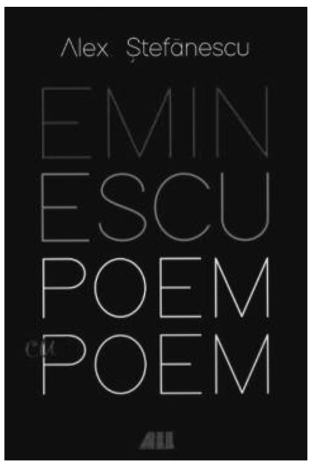
- Cu prietenie! Sunt grav bolnav…

Frica de moarte şi frica de a nu fi trăit în zadar

(urmare din p. 8)

asupra clipei prezente descalifică orice proiect existențial de lungă durată, pe care moartea l-ar putea curma în plină desfășurare. Dar cum, oare, să mă mai pot vreodată simți *împlinit*, odată ce pun între paranteze dimensiunea eminamente proiectivă a existenței umane? Înțelegerea proiectivă a fericirii umane slăbește serios forța argumentului epicurian: moartea rămâne ceva rău, câtă vreme întrerupe proiectele noastre în desfășurare, cele prin care conferim sens viețiilor noastre. Murind, rămânem „neterminați”.

Și totuși, această înțelegere eminamente proiectivă a fericirii umane nu trebuie să ne condamne la disperare. Din contră, ea reprezintă chiar fondul pornind de la care putem reuși să ne lecuim de dorința nesocotită de *nemurire*. Ne dăm seama că posibilitatea vieții veșnice ridică trei probleme insurmontabile, cel puțin atâta vreme cât o concepem pe modelul unei nemuriri *terestre*.

Mai întâi, există o problemă de ordin *moral*, implicând lipsa de măsură (*hybris*) sau *lăcomia* celui care ar vrea să trăiască veșnic, importanța exagerată acordată propriei persoane în detrimentul celorlalte, concretizată prin refuzul de a lăsa locul altora chiar și după o viață trăită din plin, în această lume cu resurse limitate.

În al doilea rând, nemurirea terestră ar antrena o infinită *plictiseală*. Există o piesă de teatru scrisă de Karel Čapek, *Rețeta Makropolus*, în care protagonista a luat elixirul vieții și a ajuns, la vremea desfășurării acțiunii din piesă, la venerabila vârstă de 342 de ani: viața ei nesfârșită a ajuns o stare continuă de plictiseală, indiferență și lipsă de afecțiune pentru orice, astfel încât refuză să mai ia o doză de elixir și alege să moară. Morala e că perspectiva experimentării la nesfârșit a acelorași lucruri, a epuizării tuturor tipurilor de experiențe posibile, se dovedește a fi cu adevărat insuportabilă, în condițiile în care știm că monotonia ucide orice plăcere sau bucurie de a trăi. Un grad de varietate, de noutate, precum și promisiunea rămasă deschisă de a fi fericit, mai degrabă decât faptul de a avea parte la nesfârșit de *aceleași* lucruri socotite bune, fac viața aceasta demnă de a fi trăită.

Dar cel mai puternic argument îndreptat împotriva dorinței de nemurire are de-a face cu *alienarea* noastră inevitabilă, odată ce am obține darul imortalității: poate că ar fi bine, dar nu ar fi bine *pentru noi*, pentru că pur și simplu nu am mai fi cei care suntem acum, dacă am deveni nemuritori. Altfel spus, finitudinea este definitorie pentru ființele umane, iar moartea constituie chiar nucleul finitudinii: „mare parte din valoarea omenească a experienței umane e inseparabilă de conștiința vulnerabilității, a caracterului efemer și muritor”, puncta Martha Nussbaum. În aceste condiții, „activitățile pe care le iubim și le prețuim nu ar mai fi ca atare disponibile unei ființe ilimitate asemănătoare zeilor”. Virtuțile etice fundamentale, precum curajul, moderația, dreptatea, generozitatea, și-ar pierde noima pentru ființe arătând ca noi, dar nemuritoare (precum zeii din Olimp). Sforțările noastre de a cunoaște, de a ne exprima în mod creativ, de a face lumea un loc mai bun, de a nu fi complet uitați după ce nu mai suntem: toate acestea ar părea fără sens. Pentru că viața (sau, cel puțin, viața omenească) are *sens*, adică rost și direcție, doar pentru că la un moment dat *se încheie*.

Textul de față integrează o serie de pasaje din cărțile mele *Viața bună: O introducere în etică* (Ed. Trei, 2021) și *Filosofia ca mod de viață: Sursele autenticității* (Ed. Trei, 2022).

interviu

Să mă prefac,
Provocat de ciuma veacului acestuia,
Într-un isihast,
Nu-i imposibil!
Să nu mă îngreţoşez de lepra de azi,
E cu putinţă!
(I.R.)

Te caut ca ghepardul, cu viaţa lui pe viaţă,
Şi nu-Ţi ştiu împrumutul din moartea Ta pe moarte.
Unde mă-ncurci cu-apusuri, mi-eşti şi mai dimineaţă,
Ţărânei încâlcite, tot Tu-mi eşti semn de carte.
(D.I.)

Lăsaţi femeile să-şi spele-n ploaie
măştile colorate de pe chipuri,
vulgare, incitante, cu tendinţă.
Lăsaţi-le să-şi lepede nu prunci, veşminte,
ci kilogramele de farduri,
nedisimulata obscenitate din preajmă-vă, bărbaţi.
(L.B.)

poesis

Ion Rusu

***

Să mă învinuiesc numai pe mine,
Căci sunt o rotiţă din angrenajul
mişcării de rotaţie a cercului vieţii,
turtită.
Să urăsc visceral patimile care mă prigonesc
neîncetat.
Să cobor cu picioarele pe pământ
Din aerienele gânduri
Asemenea unei aeronave.
Să nu mai prind posturi străine
Ca un radio defect,
Socotind omul firesc
ca o specie pe cale de dispariţie,
Ca un inadaptat la comandamentele sub presiune ale
istoriei,
Ci, ca pe o mână întinsă a divinităţii
În aşa-zisa epocă a evoluţiei
Cu straie de emancipare.
Să-mi aduc boii acasă,
la odihnă,
Asemenea tânărului rătăcit din Evanghelie,
În regim de urgenţă...
E urgent să nu mă mint pe mine
însumi
Cu măştile care pe dinafară emanau
artificial zâmbete,
Iar din umbriri ascundeau un mormânt văruit cu
ticăloşii...
Şi să devin un copac cu flori
În grădina cu maci a primăverii...

***

Să nu mai merg mult prea departe, după atâta departe,
Să călătoresc, aproape din aproape, după aproapele,
Ca să-mi număr paşii.
Să rămân aproape în fiece secundă
În regim de urgenţă...
Să fiu un observator astronomic
Ce urmăreşte cum stelele care compun
Castelul de nisip de la ţărmul gândurilor
Se surpă odată cu Plânsurile Sfântului Efrem Sirul.
Ordonanţă de urgenţă în regim de urgenţă:
– Să nu mai construiesc niciun castel din închipuiri,
Să-i nărui acoperişul, structura de rezistenţă,
Scările imaginare din granit,
Prin lepădările de sine.
Când? Acum când Observatorul s-a autoizolat...

***

Să mă prefac,
Provocat de ciuma veacului acestuia,
Într-un isihast,
Nu-i imposibil!
Să nu mă îngreţoşez de lepra de azi,
E cu putinţă!
S-ascult din balcon trilul sticleţilor,
Care, asemenea unor vornici,
Anunţă concertul pascal în crâng,
Fără spectatori! E probabil!
Să mă îmbolnăvesc de dorul după comuniuni
În temniţa-mi neaşteptată,
E foarte probabil să se întâmple,
ca-ntr-un imperiu meteoric.
Să stau mai mult la picioarele Domnului,
Ca Maria, în vremuri biblice,
Mai mult ca sigur!
Ca să mă rog
Să se nască o nouă şi frumoasă Ninive,
În mijlocul nostru,
Cu certitudine,
Prin pocăinţă!
Să urc treptele Sinaiului meu,
Să nu mai umplu văzduhul cu păsări de vorbe sterile,
Să preţuiesc mana de fiecare zi pe care o primesc de
sus,
în pustiul inimii mele,
Să fac loc fricilor celor bune în viaţa mea,
Să nu mă tem de „bau-baurile“
care mă blochează în decizii,
Tocmai în stare de urgenţă...

Dumitru Ichim

PUIUL DE ŞARPE

Râul copilăriei mele
era puiul de şarpe,
îmbrăcat în păreri de argint
şi solare inele.

Cât îi plăcea
de-a ascunsul cu mine!
Când părinţii nu ne vedeau
curgeam amândoi,
prin necositele ierbi,
pe furiş,
ay, ya, ya, ya
...necositele ierbi,
spre comorile lui!
Flăcări rotunde -
rubinele din smeuriş
şi câte agate,
cu noaptea în fagur!
Rugii de mure
spre noi se-nchinau
pân' la pământ
vistiernici!

''Iată,
îmi spunea puiul orfan,
acolo-n adânc de pădure
apusu-i dumbravă de cerbi
slujind Sfintei Vineri,
acelea-s palatele ei
cu balcoane suflate în aur,
dar grijă să ai că la poartă
de strajă e, fără de lanţ,
un balaur.''

Îl băgam în sân
şi-mi ieşea prin buzunare
poznaş şi râzând,
era ca vorba mamei de blând.
De-mi era sete
mi-arăta zămosul burete.
Şi ce caraghios...!
Râdeam amândoi,
până dincolo de soare,
când ''pălăria şarpelui''
şi-o punea pe-o ureche pe dos.

***

Cât o fi fost de târziu
când cu dor de pădure
către mine a curs înspre şcoală?

...în rest nu mai ştiu.
Printre-mpăiatele păsări,
şi alte
materiale didactice,
din acele zile,
ni l-au adus în clasă -
o foaie uscată despre reptile.

Dar eu plângeam şi la nimeni n-am zis
de râul oprit, de râul ucis..

PSALM LA REFĂCUT DE HAINĂ

Când haina era veche, scotea bunica firul
Şi-i depăna, nou, rostul, cât poartă ciocălăul.
Tu ce-ai să faci din umbra-mi ce Ţi-a-nnoptat papirul,
Că încă poartă aur ce nu-l coclise râul?

Asemeni cu lăcusta, peste mireasmă, saltu-i
Spre cea de fân din iesle, subţire ca un ler de
Străpuns spre frumuseţe... Mai bine dă-o altui,
Dar nu mă spune morii că sub blestemul verde

Te caut ca ghepardul, cu viaţa lui pe viaţă,
Şi nu-Ţi ştiu împrumutul din moartea Ta pe moarte.
Unde mă-ncurci cu-apusuri, mi-eşti şi mai dimineaţă,
Ţărânei încâlcite, tot Tu-mi eşti semn de carte.
De mă-nvecheşte bala înscrisă-n crisalidă,
Aripă din mac taie, la flutur dând hlamidă!

Lucia Bibarţ

Dinaintea îngheţului alb

Pe obrazul toamnei,
ca pe al femeii, s-au aşezat
trăiri mute.
Farduri intense
acoperă riduri lăuntrice.
Dorul sevei ce se scurge
ară răni roşiatice.
Pletele şerpuiesc ruginiu.
Sângeră carnea pe trupul clepsidrei,
răsuflarea târzie se sinucide duios.
Viaţa înnebuneşte pustiu.
Prins voluptos în cromatica
dinaintea îngeţului alb,
Timpul se dezbracă de clipă.

Licori blestemate!

Pocalul aştepta,
bălângănindu-se pe un picior.
Teribil de sete i se făcu!
În cetăţuia dacică,
alături,
două amfore îmbrăcate-n
ţesături uşoare, albe, de in,
păstrau protocolul.
Prin transparenţa lor,
Forme şi arome bahice incitau
roşu-incolor.
Golul tindea să se umple.
Gâlgâitul strugurilor se pierdea
curgând
printre mărgelele perlate ale prunelor.

-Licori blestemate ale nemuririi! -
filosofa pocalul.
Acum ştiu de ce Burebista
a scos din rădăcini toată viţa-de-vie...

Ca să planteze prunii!

Toate femeile din mine

Mă preschimb,
zilnic, într-o altă femeie.
Îmi golesc inima de conţinut
şi-o reumplu după caz.
Îmi potrivesc culoarea ochilor şi a pletelor
după marea în soare,
unduirile după vânt, iar parfumul
după ploile de vară.
Cu fiecare zi adaug
misterului din mine
tresăritoare umbre.
Din imaterialitatea cărora
se închipuie crisalidic,
- ca-ntr-un spectacol -
toate femeile din mine.

Uşuratică

Memoria mea
e mai vinovată decât pare!
Cândva
suplă, vioaie
Şi cu apetit de instruire
s-a lăsat greoi,
pe tânjeală -
ca o matroană la casa ei -.
Picior peste picior,
într-o prelungită pauză,
nu mai admite
să fie exploatată.
Memoria mea
mai trădătoare
decât bărbatu` meu!

Lăsaţi femeile...

Lăsaţi femeile să intre în cetate
cu pletele să măture cărarea,
să-nsămânţeze vise şi dorinţi
în brazda ţarinii fecunde.
Din rotunjimea pântecului-pâine
să crească aburind grăunţa
cu ochii de cicoare şi zâmbet de lumină.

Lăsaţi femeile să-şi spele-n ploaie
măştile colorate de pe chipuri,
vulgare, incitante, cu tendinţă.
Lăsaţi-le să-şi lepede nu prunci, veşminte,
ci kilogramele de farduri,
nedisimulata obscenitate din
preajmă-vă, bărbaţi.

Năpârlească anorexicele, de diete trupuri
şi-nmugurească forme neprofanate încă.
Strângeţi tarabele campaniei
90-60-90 şi a poftelor,
înlăcătuiţi corsetele siliconate
şi anunţaţi insolvenţa prefăcătoriei
şi-a minciunii.

Lăsaţi Femeile să intre în cetate!

Cumpăna

Crispare
zidită între
gând şi cuvânt
foarfecă
nedorite scurtări.
Rădăcini de complicitate-
iedera crispării-
îşi cresc
răsfirate tulpini
până-n ruga
amurgului cu lumina,
când şcolăriţa
îşi va păcăli guvernanta.

Ecce Homo biologicus!

(urmare din p. 7)

morții, tocmai ca opoziție față „atracția" nefastă a anorganicului din care provenim, ca proiecție a „amintirii" dureroase a „întunericului" preființial, prezentă în mineralele din corpul nostru, în „atomii" reuniți într-o formă văzătoare; acesta ar fi răspunsul la întrebarea de ce nu ne temem de neființa dinaintea nașterii noastre așa cum ne temem de neființa de după moartea noastră: ne temem de una și aceeași neființă, nu vrem să revenim la ea tocmai pentru că o „știm", avem o „cunoaștere" a ei la care își aduc contribuția, în această modalitate organică de agregare, atomii și moleculele din care suntem alcătuiți). O asemenea perspectivă asupra vieții ne apropie infinit – ca niciodată până acum – de celelalte animale și organisme care și ele, ca și noi, se află, fiecare în felul lui, implicate în această aspirație spre libertate. Modalitatea cea mai „simplă" pentru a satisface această „nevoie de libertate", spune Piazza, este homeostazia, adică acel „truc" pe care organismul îl descoperă: nu mai simțim dependențele de care atârnăm dacă ni le satisfacem într-un grad mulțumitor. Echilibrul ne face să ne simțim liberi, ne face să nu mai simțim că suntem permament dependenți de apă, de aer, de hrană.

Atâta doar că acest mecanism de reglare a nevoilor, recte de obținere a libertății, nu este atât de simplu, căci resursele sunt diferite pentru fiecare tip de nevoie amintită, astfel încât pentru a-l atinge este nevoie de activarea unor sisteme distincte: prestaza, endostaza și exostaza. Resursele cele mai răspândite și cu gradul cel mai mare de entropie (cum e aerul) nu necesită, în ce privește mamiferele terestre, acumulare sau depozitare și deci nici căutarea lor intenționată și conștientă, asfel încât se activează prestaza – acel sistem care preîntâmpină instalarea unui deficit de oxigen, aerul, fiind la discreție, inspirăm înainte de a-i simți lipsa, astfel că reflexul respirator este inconștient. Nu avem de ce să-l căutăm decât în condiții excepționale, în mod natural este o resursă interminabilă. Pe de altă parte acest gaz sau sumă de gaze are și entropia cea mai mare – de aceea unor ființe cu un grad de entropie redus, cu o formă de organizare foarte ridicat – nu le poate fi suficient pentru a exista: nu ne putem hrăni cu aer, ci doar cu forme cu un grad de organizare asemănător nouă, cu ființe vii. Endostaza se referă la acel sistem corespondent nevoilor pentru a căror satisfacere dispunem de resurse localizabile, bogate, dar nu ubicue pentru care de asemenea nu e nevoie să ne facem provizii, să le depozităm în propriul organism, dar nici nu e nevoie să preîntâmpinăm deficitul, ca în cazul respirației. Cel mai bun exemplu este apa. Omul se așază pe lângă lacuri, râuri, fluvii – de care pământul nu este tocmai lipsit, cu excepția deșerturilor – așadar nu va bea decât atunci când îi este sete. Acesta este sistemul endostatic – care ne cere satisfacerea nevoilor doar atunci când apar și numai pentru momentul în care apar. Un excedent ar fi extrem de supărător, dacă bem apă atunci când nu ne e sete avem o stare extrem de dezagreabilă. Sistemul endostatic este astfel reglat încât plăcerea să apară doar ca urmare a satisfacerii unei nevoi prezente și exact în limitele acelei nevoi. După cum am văzut, există și un alt tip de nevoie, respectiv de resursă care pune în funcțiune sistemul exostatic: nevoia de hrană. Hrana este o resursă foarte limitată și deci foarte căutată și, în consecință, apreciată la justa ei valoare – astfel încât o ființă precum omul o va anticipa, își va dedica mare parte din timp căutării ei și va „învăța" cum să o acumuleze, de la depozitarea sub forma grăsimii în propriul organism până la depozitarea în cămările individuale sau în „rezervele de stat". Pentru ca aceste lucruri să fie posibile trebuie însă să existe acest sistem hedonist *exostatic* care la rândul lui este compus din două tipuri de plăceri: plăcerea de a căuta, plăcerea care susține efortul căutării hranei și *plăcerea excesului*, plăcerea pe care ne-o furnizează *depășirea* nivelului de sațietate – inexistentă în cazul resurselor bogate, cum este apa, în cazul căreia funcționează sistemul endostatic – tocmai pentru că hrana este o resursă extrem de limitată. Ambele – și plăcerea căutării resurselor și plăcerea excesului – se bazează pe prevederea rarității acestor resurse și a unei permanent posibile penurii.

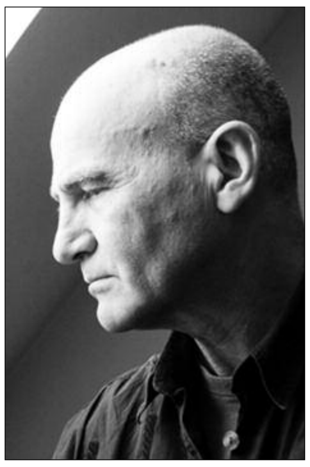
Cele două sisteme hedonice – endostatic și exostatic – stau la baza a două „moduri de viață" și, în consecință, a două filosofii ori viziuni politice sau ideologii care le justifică: primul urmărește *fericirea*, celălalt urmărește *plăcerea*. Fericirea este văzută ca o stare de echilibru, de conservare a energiei și menținerea la un nivel optim al satisfacerii nevoilor (exact ca în cazul apei). Un asemenea sistem întemeiază filosofiile și religiile ascetice, cele care promulgă legitimitatea austerității, reținerea de la orice plăcere excedentară (plăcerea sexuală fără scop reproductiv, lăcomia, acumularea de bunuri), moralitatea strictă, într-un cuvânt conservatorismul. De cealaltă parte, avem progresismul care exaltă valoarea libertății totale, imposibil de gândit altfel decât prin extinderea la nesfârșit a plajei de plăceri posibile, de aici și valorile subsecvente ale noutății și originalității. Nu doar societatea, ci și individul are aceste două sisteme – concurente – care se activează în funcție de context, moment etc. De pildă, în culturile cu resurse limitate se încurajează reținerea, cumpătarea, obținerea echilibrului, în vreme ce societățile cu resurse bogate – idealul este dat de îmbucurarea multisenzorială. Tot astfel individul în anumite circumstanțe ale vieții sale (și evident în funcție de mediul în care trăiește și de educația primită – transmisă chiar endogenetic) poate să activeze unul sau altul dintre sisteme, adoptând modul de viață specific unuia dintre ele: echilibrul sau excesul.

În încheiere, aș vrea să adaug o posibilă explicație a excesului – care am simțit că lipsește din această excepțională carte a lui Pier Vincenzzo Piazza: conștiința morții. Omul este, vrem nu vrem, ființa (cea mai) conștientă de moarte, s-a spus în atâtea rânduri acest lucru încât conștiința morții a fost aleasă ca trăsătură definitorie a lui. Oricum, conștiința morții nu poate fi minimalizată sau trecută cu vederea întrucât știm cum originile civilizației omenești se leagă de prezența acestei conștiințe. Or, sistemul exostatic despre care vorbește atât de bine Piazza poate fi responsabil, în asociere cu conștiința morții, de obsesia sau de idealul (chiar și în forma lui reprimată) prosperității, a abundenței, a experierii cât mai multor plăceri, a descoperirii cât mai multor bucurii în această viață. Altfel spus, mai mult sau mai puțin explicit, conceperea morții ca opus al vieții (ca lipsă totală a resurselor disponibile *acum*) poate induce, mai mult sau mai puțin conștient, un comportament excesiv, exostatic – ca și cum individul uman ar vrea să acumuleze, să depoziteze cât mai multe „grăsimi" din consumarea cât mai multor plăceri în această viață, „pregătindu-se" astfel pentru o lungă, nedeterminată, dramatică „perioadă" de absență a lor). Într-o povestire prezentă în ***Ieșirea din indiviziune***, „Provizii pentru o călătorie nesfârșită", am încercat să surprind și eu legătura dintre conștiința morții ca deprivare senzorială și un consumerism aparte, de tip livresc, intelectual. Înaintea mea însă, păstrând proporțiile, *Ecleziastul* sau Omar Kahayam invită, pe aceleași baze, în virtutea unei viitoare și sigure deprivări senzoriale, la un consumerism hedonist, ca să nu mai amintim de filmul lui Marco Ferreri, *La grande abbuffata*.

E și aceasta o modalitate de a avea *senzația* unei eliberări de sub imperiul celei mai mari fatalități, moartea, așadar de a obține suprema libertate prin suprimarea „nevoii" de a umple golul imens al morții, efort care, într-adevăr, se poate întinde, insațiabil, la nesfârșit, dar care poate fi împlinit – ca semn al unei vieți și, deopotrivă, morți fericite, prin atingerea acelei stări pe care autorii veterotestamentari au întruchipat-o în expresia: „și a murit sătul de zile."

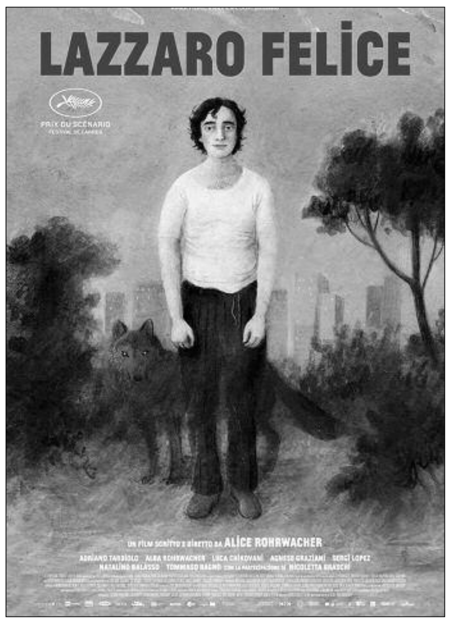
Alexandru Jurcan

Albatrosul mistic

A fost odată ca niciodată o marchiză pragmatică și ipocrită, retrasă într-un ținut izolat, cu brize de atemporal, unde și-a orânduit o plantație de tutun. O chema Alfonsina de Luna și nu pregeta să-i exploateze pe bieții țărani, care trăiau într-o promiscuitate atroce. Într-o singură cameră se înghesuiau vreo 26. Domeniul avea un nume... predestinat: *Inviolata*. Țăranii exploatați abuzau de tânărul Lazzaro, punându-l la diferite munci. Incredibil! Lazzaro e bunătatea întruchipată. Chipul său păstrează aceeași lumină calmă. Se va împrieteni cu Tancredi, fiul marchizei.

Nu, nu e o carte, suntem în miezul unui film care m-a tulburat de-a binelea. Mereu îmi zic că am acumulat destule informații, dar vorba vecinei: nu le putem ști pe toate. Nu auzisem de regizoarea Alice Rohrwacher, nici de acest film uluitor (premiu la Cannes pentru scenariu): *Lazzaro felice*. Francezii l-au numit *Heureux comme Lazzaro/Fericit precum...*

Lazzaro are un refugiu al său pe coama muntelui. Acolo îl duce pe excentricul Tancredi, care își urăște mama, plănuind o evadare în doi. Imediat l-am asociat cu Peter, personajul din filmul *The Power of the Dog* de Jane Campion (*Oscar* regie, 2022). Exuberanță hipnotică, demnă de Terence Stamp din *Teorema* lui Pasolini. Să fiu direct: văzând filmul, m-au copleșit asociațiile. Mi-am șoptit în barbă: iată, am văzut și eu câte ceva în viața asta! Am simțit că Lazzaro e precum albatrosul din poezia lui Baudelaire – aripile care-l împiedică să se confunde cu oamenii de rând. El e ca un arhanghel fără vârstă. Chipurile țăranilor veneau dinspre Fellini. N-am uitat nici de *Arborele cu saboți* de Olmi, nici de *Cărarea pierdută* a lui Fournier.

Munți golași, cu creste tăioase, ireale. Suntem deasupra lumii, deasupra timpului. Se aude lupul. Suntem într-o fabulă, într-un basm modern (Tancredi are telefon mobil). Țăranii imită vântul, într-o solidaritate ancestrală. Mitologie universală. Referințe biblice. Lazzaro e ca un sfânt. Ca Isus, care moare și reînvie. Iată-l căzând în prăpastie. Timpul se grăbește, oamenii îmbătrânesc. Lupul apare și-l resuscitează pe Lazzaro. Va urma o nouă „răstignire"? Suntem între realitate și vis. Tunelul timpului ce direcții mai are? Aflăm că domeniul marchizei a fost descoperit, oamenii au plecat la oraș, Lazzaro îl caută cu înfrigurare pe prietenul Tancredi. El are aceleași haine, același mers egal, aceeași tinerețe. Tinerețe fără bătrânețe... avem și noi basmele noastre, nu-i așa? Lazzaro nu s-a schimbat, dar Tancredi... matur - iată-l regăsit, grație cățelului Ercole – e buhăit, cu accente clovnești, sărac, dar mitoman. Copilul Pippo e vlăjgan în toată legea, iar Antonia și-a păstrat în ochi bunătatea funciară. Tancredi îi invită pe toți la dejun, la el acasă. Unde? Le lasă o adresă. Iată-i pe toți, cu tava de prăjituri în frunte, cu Lazzaro în față, căutând locuința. Intră în biserică să asculte orga, dar li se interzice. Și atunci, muzica iese din biserică, îi urmează pe ei, oropsiții vieții.

Nu vreau să mai povestesc nimic. Urmează secvențe care evadează din orice paradigme. Un basm mistic și ezoteric de excepție. Joacă impecabil Adriano Tardiolo (Lazzaro), la primul rol, ales dintre sute de candidați, alături de Luca Chikovani (Tancredi tânăr) – tot primul rol - și de sora regizoarei, actrița Alba Rohrwacher. O să ziceți: nimic nou sub soare. Contează, însă, sub ce auspicii, sub ce unghiuri plasezi artistic acumulările culturale. Cum zicea Hemingway: „stropul de noutate pe care fiecare îl punctează e foarte costisitor și e singura moștenire ce-o lasă după sine".

Nicolae Turcan

Filosofia incurabilă

■ Există demonstrații care ne îndepărtează de adevărul vieții, ca și cum ne-ar lipsi acea intuiție a binelui, firească unor semeni mai puțin pricepuți la silogisme. Ființe nefericite, nu știm decât să ne sfâșiem cu argumentele noastre și, asemenea unor sinucigași care, după ce au împins scaunul, sunt străfulgerați pentru ultima dată de spaima că nu mai au pe ce să se sprijine, ne mirăm de suferințele pe care ni le provocăm gândind obstinați în afara vieții.

■ „Numai eu pot fi afectat cu adevărat de mine însumi”, iată un enunț care, rostit de orgoliul *ego*-ului propriu este insuportabil, dar în gura unui filosof stoic devine sublim.

■ Nemăsurata noastră dorință de *a fi* nu e depășită decât, uneori, de dorința de *a nu fi*. Dar și aceasta din urmă o evidențiază tot pe cea dintâi.

■ A vorbi despre ființă, la modul cel mai general cu putință, este preocuparea de seamă a filosofilor dintotdeauna. Când teologia își împropriază acest discurs, Dumnezeu riscă să-și piardă viața în raționamentele omului, dacă se ignoră distincția fundamentală dintre adevărul ființei, care poate fi înțeles rațional, și adevărul ce trebuie înțeles cu viața proprie, în urma unei aventuri de pierdere și aflare, în care escaladăm relieful existențial al unei povești de iubire. Cei ce refuză viața și păstrează doar gândirea ființei ajung în cele din urmă tirani metafizici și rămân departe de adevărul vieții; cei care își ridică viața la măsura învățăturii, asceți și îndrăgostiți deopotrivă, înțelegând incomprehensibilitatea ființei divine, se opresc, uimiți, la tăcerea „cunoașterii prin necunoaștere” (Sfântul Dionisie Pseudo-Areopagitul).

Oricât de liberă ar fi gândirea, în măsura în care nu trece de la moarte la viață, indiferent cum înțelegem această transgresiune inversă morții înseși, ea nu valorează, pentru căutătorul lui Dumnezeu, mai nimic.

■ „A fi”, iată verbul în fața căruia filosofii exultă. Dar dacă infinitivul acesta miraculos nu ascunde niciun „Tu” și nicio teologie, de ce ne-ar mai trezi interesul? De ce nu ne-am preocupa, meditativ, cu „a nu fi” – umbra lui, care ne pune în cauză *în fiece clipă*?

■ Există filosofii mai apropiate sau mai îndepărtate de teologie; pe măsură ce se apropie de Revelație, ele sunt tot mai impregnate de credința ce schimbă direcția gândului înspre *imposibil*. Nu e de mirare că ateismul metodologic este mai filosofic decât credința argumentată. Și totuși: a reduce filosofia doar la ceea ce poate rațiunea gândi nu este oare o limită modernă, a cărei obligație nu i se mai impune omului care alege să creadă *și* să gândească deopotrivă?

■ Problema universalului în câmpul vieții: cum să subsumăm, de pildă, propria dragoste unui *universal* al iubirii, al cărui concept ar sta la dispoziția filosofiei? Este evident că, în esența ei, iubirea *generică* înseamnă nimic față de cea *personală*. Forța individualului asupra universalului este vizibilă și în cazul suferinței și vieții. În funcție de temperament și înclinații, apelăm fie la universalul care ne anihilează, fie la individualul care ne înrobește. Ne mulțumim astfel cu salvări iluzorii și refuzăm mântuirea Dumnezeului devenit Om.

■ Prostia, ca absență a inteligenței, nu este lipsită de un set de convingeri nereflectate, fiind, prin neputință, un caz particular de *certitudine*. Întrebarea atee ar fi aici: unde s-ar situa credința, și ea tot un fel de certitudine, în raport cu prostia? Certitudinea credinței, nefiind empirică, nici transcendentală, ci revelată, nu stă la dispoziția rațiunii decât într-un mod parțial și, de la un punct încolo, impropriu. De aceea, credința este dincolo de inteligență și prostie, articulându-se *la măsura omului* pe care-l salvează.

■ Religios spus, deconstrucția se aseamănă delațiunii: falsă spovedanie a păcatelor celuilalt, ea are avantajul de a ascunde meschinăriile proprii. (Aici mă văd nevoit să-mi fac *mea culpa*: dacă înțeleg astfel filosofia lui Derrida este pentru că sunt în căutarea unei deconstrucții a sinelui, în căutarea lui Dumnezeu.)

■ Finitudinea omului, pe măsură ce îl scutură cu fiori de spaimă în fața sfârșitului iminent, îl conduce deopotrivă către întrebările mari ale vieții. De mult nu mai cred că filosofia e doar pentru inițiați. A ne întreba de ce avem de-a face cu moartea, dragostea, suferința, Dumnezeu chiar – înseamnă a fi fost aruncați deja în filosofie, prin jocul sorții ori al biografiei. Desigur că răspunsurile cele mai reușite au în spate și cele mai inteligente minți filosofice; chiar dacă, aplicate vieții noastre, ele nu sunt neapărat și cele mai liniștitoare ori cele mai adevărate, nu e mai puțin adevărat că rămân reperele în raport cu care ne formulăm, gemând, *variantele*.

■ Ca energie a gândirii, sentimentul ajunge mai departe decât silogismele, deși orgoliul filosofic al celor din urmă îi impută celui dintâi lipsa de obiectivitate. Avem nevoie de o urmă de geniu sau de o incredibilă ratare ca să-l ignorăm cu obstinație și să ne dedicăm preocupărilor cu infinitul, cu metafizica obiectivistă, cu matematica transfiniților, în timp ce ne uităm atât viața și moartea, cât și faptul că ele așteaptă, pe negândite, *să se înlocuiască una pe cealaltă*.

■ Nu există luptă *nefilosofică* împotriva filosofiei: doar răfuieli purtate de opinii banale, unele dintre ele adevărate, împotriva unor gândiri mari. Nu ieși cu adevărat din filosofie nici măcar atunci când i-ai contestat toate reușitele. Ba cu cât o critici mai acurat, cu atât te afunzi mai mult în ea. De aceea, a critica filosofia de pe poziția activismului social este tot o atitudine filosofică, dar una *minoră* – probabil de sorginte cinică, mai înainte de a fi marxistă. Situațiile de viață ne obligă la nenumărate atitudini filosofice care, chiar nerecunoscute ca atare, nu se deosebesc de marea filosofie decât prin *insignifianța* lor.

■ Heidegger afirma că problema existenței nu se rezolvă decât prin faptul de a exista. Să fie problema iubirii mai complicată? Chiar când pare a se rezolva prin faptul de a iubi, riscurile ei sunt atât de mari încât numai iubirea de Dumnezeu o lămurește, desigur, tot ca fapt de a iubi, iar nu *doar* ca gândire asupra iubirii.

■ Filosofia se adresează celor care nu mai pot fi fericiți cu naivitate, celor doborâți de întrebările care vin de obicei *în intervalul* când seducțiile vieții se îndepărtează.

■ Oricât de inteligentă ar părea o filosofie, dacă nu cunoaște sacrificiul de sine și nu depășește autarhia *ego*-ului, atunci rămâne impracticabilă. O gândire fără dragoste poate fi o gândire mare, dar se formulează inevitabil despre o lume mică.

■ Dacă gândirea este despre această lume, indiferent de rigoare, ea spune prea puțin, dacă nu cumva *nimic*, despre destinul celui însetat de Dumnezeu. Cât vom mai pretinde că destinul animalului rațional este să conceptualizeze finita parte de lume pe care o stăpânește, fără să audă chemarea Dăruitorului lumii?

■ Filosofia m-a ajutat enorm, cu oglinzile ei complexe și adânci, să-mi pun gândurile într-o ordine acceptabilă. Altfel, de nespusul ar fi fost doar un strigăt, un vers ori un cântec. Mă bucur că, neavând suficient talent pentru acestea, nu am fost obligat să mă *înalț* până la ele.

■ Oricât de liberă ar fi gândirea, în măsura în care nu trece de la moarte la viață, indiferent cum înțelegem această transgresiune inversă morții înseși, ea nu valorează, pentru căutătorul lui Dumnezeu, mai nimic.

■ Să ne păstrăm paradoxurile este ultima noastră redută. Oare a le rezolva nu înseamnă a ne diminua nebuneasca, excepționala amplitudine de a fi?

■ Filosofia mi-a dat cuvintele și orizontul în care am putut recunoaște imposibilitatea unei înțelegeri mulțumitoare a condiției mele. Sunt împăcat totuși: nici primul, nici ultimul care se va fi bucurat de seducțiile ei, am transformat-o în sora mai mică a credinței și am pus-o să vorbească pe limba vieții.

■ Materialiștii – idealiști răsturnați care contemplă modelul perfect al unei lumi fără spirit divin – se întorc către istorie pentru a-și impune altora cu orice preț filosofia fără Dumnezeu. Activismul lor dezvăluie o dorință de absolut generatoare de idoli, dorință ce devine, din nefericire, *eficace*. Numai în numele materiei se poate vărsa o cantitate atât de însemnată din sângele ei; prin comparație, jertfa ascezei creștine își află sensul în lacrimi, nu în exterminare.

■ Despre filosoful fără talent: când vorbește, o face cu o prețiozitate inutilă, ca și cum ar scrie; iar când scrie, scrie mai plat decât vorbește.

■ Totalitățile noastre sunt lacunare, atunci când depășesc mulțimile finite; sau *imaginare* și atunci încep să semene cu Dumnezeu.

■ De când am decuplat înțelepciunea de științe, ne-am obișnuit să o judecăm în funcție de detașarea arătată față de lume. Însă aceasta este doar partea negativă, de refuz, și o rămânere prea îndelungată într-un asemenea moment dialectic ar privilegia pe toți aceia care, benevol sau nu, au abandonat lumea, prin practica *excesului*: alcoolici, drogați, ratați etc. Înțelepciunea are și o parte afirmativă, alta decât științele, care se întâlnește la Iov: „După aceea, Dumnezeu a zis omului: frica de Dumnezeu, aceasta este înțelepciunea, iar în depărtarea de cel rău stă priceperea” (Iov, 28, 28). Pasajul răstoarnă locurile comune asupra înțelepciunii și ceea ce părea definitoriu – disprețul și distanța față de lume – se dovedește doar un efect al unei experiențe mai originare. Dumnezeu și binele – iată *afirmațiile* înțelepciunii *credinței*, scopurile ei fundamentale în numele cărora lumea nu este doar abandonată, ci și transfigurată, îmbunătățită, recâștigată, salvată.

■ Dacă Dumnezeul nostru nu depășește limitele lumii noastre, e un idol; dacă o face, suntem pe calea înțelepciunii, nevoiți să acceptăm, cel puțin de la un punct încolo, statutul de *neștiutori*.

■ Uneori mă simt ca Zarathustra, personajul lui Nietzsche, convertit însă la creștinism. Desigur, nu trebuie să trecem prin supraom pentru a ajunge la credință, deși adesea o facem; dar de ce ne-am opri la supraom, când, în lumina teologiei, el este prea puțin, prea nedesăvârșit, „ceva ce trebuie depășit”? Conchid: chemarea lui Dumnezeu dezvăluie supraomul ca pe o treaptă modestă, *anterioară* omului.

■ Dacă puterea înțeleptului este să rămână de neatins acolo unde alții sunt mutilați de angoase, atunci cea a credinciosului este să-și sporească iubirea pentru Dumnezeu din toate angoasele, din toate suferințele, din toate respirațiile. În locul detașării stoice sau deodată cu ea, cel ce crede se bucură, mai întâi de toate, de *atașarea* față de Cel iubit.

■ Mai devreme sau mai târziu omul își pune acele întrebări majore pe care fie le rezolvă *religios*, fie le aruncă în uitare și, prefăcându-se că nici nu există, rămâne contaminat de boala lor incurabilă.

■ Redusă la esență, diferența dintre filosofie și teologie ar trece prin diferența dintre *răspunsurile* teologice și *întrebările* filosofice. Firește că distincția nu anulează capacitatea filosofiei de a oferi răspunsuri, nici pe cea interogativă a teologiei. Însă reflexul teologic în fața problemelor care apar este de a găsi în Scriptură și Tradiție un →

reflecții

POEMUL LUNII

Recomandat de MAGDA GRIGORE

Rabindranath Tagore

Eu sunt

Timpul călătoriei mele este lung;
calea pe care o am de străbătut este fără sfârșit.

Am ieșit pe aripile primei raze de lumină
și mi-am urmat drumul prin singurătățile lumilor,
lăsând urma mea pe atâtea stele.

Calea cea mai lungă mă apropie cel mai mult de tine
și modularea cea mai întortocheată este tocmai cea care duce
la perfecta simplitate a acordului.

Călătorul trebuie să bată la toate porțile înainte
de a ajunge la a sa. Trebuie să rătăcim prin toate lumile din afară
pentru a ajunge în sfârșit la templul cel mai lăuntric.

Lăsat-am ochii să rătăcească departe, înainte
de a-i închide și de a spune: Tu ești aici.

Această întrebare, această așteptare
se topește în lacrimile a o mie de fluvii și cufundă lumea
sub valul acestei certitudini: Eu sunt.

Doi frați cu stea în frunte

(urmare din p. 21)

roiesc în jurul Zonelor, Armata ridică ziduri, Știința construiește Institute de Cercetări, Profitul îi împinge pe călăuzele-stalkeri să își riște viața, făcând contrabandă cu obiecte extraterestre. În timp, cercetătorii recunosc că e imposibil să înțelegem cum funcționează artefactele respective dar învață să le folosească pentru scopuri omenești. *"Batem cuie cu microscoape"*, spune un personaj. Și o explicație greu de acceptat a vizitei se întrevede. *"Imaginează-ți o pădure, un drum de țară, o poieniță. Mașinile merg pe un drum de țară și ajung în poieniță, un grup de tineri ies afară cu sticle, coșuri cu mâncare, radiouri și aparate foto. Ei aprind focul, întind corturile, ascultă muzică. Dimineața, a doua zi, pleacă. Animalele, pasările, insectele, care toată noaptea au privit cu groază la tot ce s-a petrecut, ies din ascunzătorile lor. Și ce văd? Ulei scurs pe pământ, benzină vărsată, vechi bujii și filtre de ulei stricate aruncate în jurul lor... Cârpe, becuri arse și un breloc în formă de maimuță lăsat în urmă... Și, bineînțeles, mizerie ca de obicei - cotoare de mere, ambalaje de bomboane, rămășițele focului de tabăra, cutii, sticle, batista cuiva, briceagul cuiva, ziare rupte, monede, flori veștejite din alte poienițe...".* Prin aceste gunoaie cotrobăie stalkerul Red Schuhart, personajul principal, întâi legal, tânăr laborant al Institutului de Cultură Extraterestră din orășelul Marmont, Canada, apoi pe cont propriu, contrabandist faimos. La fiecare intrare, Zona îl pândește, îl influențează, îl schimbă. El îi fură secretele, Ea îl iradiază, îi destramă căsnicia, îi transformă fetița într-un mutant, îi clonează părintele mort. E o luptă inegală, pe care Red o acceptă doar în speranța găsirii unui artefact suprem. Dar n-o să povestesc deznodământul, lăsând cititorilor fiorul lecturii. Scris sec, fără obișnuitul verbiaj rusesc, romanul se parcurge cu sufletul la gură și astăzi, în epoca post-Cernobâl, condensând exemplar pesimismul fraților Strugațki. Doi frați cu stea în frunte, am zice, parafrazând o sintagmă dintr-un basm. Nu steaua roșie, comunistă, ci steaua talentului literar. Îmi aduc aminte și acum valurile de șoc pe care le-a făcut **Almanahul Anticipația 1985**, în care Valerian Stoicescu a publicat prima traducere în română a acestui text exploziv!

→ răspuns, în baza unei analogii – fie ea imperfectă; pe când filosoful, dimpotrivă, rămâne în spațiul întrebării, întreabă întrebarea, o verifică, poate să nu ofere niciun răspuns definitiv, ci doar variante și interpretări. Este o modestie aici, sinonimă disperării, atunci când problemele puse sunt vitale.

Transferând discuția înspre cartea lui Iov, cred că prietenii lui Iov sunt teologi – în măsura în care îi oferă răspunsuri despre dreptatea lui Dumnezeu – în vreme ce Iov însuși pare a fi devenit filosof, după ce propriile răspunsuri teologice au dat greș. Chinuit de suferință și de ceea ce îi apare ca nedreptate, Iov nu poate decât să întrebe, neacceptând răspunsurile teologice situate mult *sub nivelul* suferinței lui. El dinamitează cerul cu întrebări și cheamă la judecată; își recunoaște nimicnicia, dar nu se împacă defel cu iraționalitatea dezastrului; se simte nedreptățit, deși își acceptă soarta. Ceea ce uimește în final, din perspectiva distincției dintre filosofic și teologic, este că răspunsul lui Dumnezeu este dublu: pe de o parte, apariția Sa copleșitoare are efecte definitive asupra lui Iov, care înțelege că nimicnicia proprie este atât de mare, încât niciun fel de judecată nu se mai justifică; pe de altă parte, Dumnezeu îl chestionează la rândului lui pe Iov, devenind parcă un Dumnezeu filosof, iar Iov nu are răspunsuri – cum nu avusese nici înainte. Dar, de data aceasta, Iov nu mai are nici întrebări. Pentru căutătorul de Dumnezeu, destinul filosofiei este, pesemne, acela de a umple spațiul problematic dintre teologia cuvintelor și teologia vederii. Disputa se încheie *teologic*, dar nu cu teodiceea prietenilor lui Iov, ci cu teologia *vederii* și a unei experiențe ce lasă în urmă toate întrebările și răspunsurile.

Fragmente din volumul *Căutătorul și crucea sa*,
în curs de apariție la Editura Eikon, București, 2022

Ottilia Ardeleanu

Felii de lumină

Repetenta rebelă, de Simona Șerban

Între Dumnezeu "așezat pe ultima treaptă a blocului" și femeia care face covrigi "din răsăritul soarelui" se află sufletul expus și supus la încercări existențiale. Simona Șerban este repetenta rebelă, titlu cu care își încununează primul volum de poezie apărut anul acesta la editura *Limes*. Poezia sa este adumbrită, iluzionară, onirică pe alocuri și îndârjită pe de altă parte, mărturisitoare despre autoare și spiritul său. Apelează adesea la "Dumnezeul de serviciu", atunci când viața îi joacă feste. "Mi s-au lipit cuvintele de limbă" spune ea în faptul gândurilor care o încorsetează, cu nodul acela în gât datorat obsesiilor și blestemului iubirii și al morții, laturi tratate în registru grav.

Despre ratări, scufundări, disperări, angoase, frici relevă poezia Simonei Șerban ca și când lumea în care trăiește este o strâmtoare, un loc în care abia poți respira și libertatea de acțiune îi este îngrădită. "Lasă-mă/ să emigrez ca o umbră/ fără identitate" spune poeta ca și când s-ar ruga pentru o minune salvatoare.

Deseori, poezia sa vine ca un strigăt, ca un ecou care se întoarce în sine și nu-i dă pace: "nu-mi cenzura liniștea!" Pare că viața, din punctul său de vedere, se află pe avarie, își pierde încrederea pentru un viitor luminos, prezentul o sufocă, nu-și mai găsește locul unde se poate respira. Desigur, prezentul se află sub stigmatul pandemiei, astfel că poeta se manifestă și pe acest teren minat de boală și moarte, implicând chiar cuvintele lor în poezie și viață: "îmi aduc cuvintele în salon/ le îndes pe toate într-un poem/ să înghită oxigenul ce depășește cotele admise".

Poezia Simonei Șerban reliefează și degradarea umană: alcoolismul, plăcerile, necredința, indiferența, lipsa iubirii, însingurarea etc. Poeta asemuiește oamenii cu niște semafoare defecte, lipsite de lumină sau care nu mai funcționează deloc, cu chipuri lipsite de bucurie, de fericire. Este o răsfrângere a propriului eu peste mediul înconjurător și peste oamenii care trec orbește pe zebră fără a mai respecta culorile semaforului și deci fără a se mai respecta unii pe ceilalți. Probabil de aici și dorința acesteia de a împărți "felii de lumină/ trecătorilor"!

Își simte ființa ca pe un deșert. O singurătate în care oaza de oameni cumsecade este foarte departe și nu știe dacă va ajunge la ea. Starea de vulnerabilitate este avansată, poeta se închide în sine cu toate cuvintele cărora le dă o față poetică. Uneori, îi este teamă de "lumina cuvintelor", ca și cum ar fi închisă într-o lume severă, a întunericului și a coșmarului. Alteori, poeta găsește un întreg haos "în mărunțaiele cuvintelor", lucru născut chiar din sufletul său agitat, aflat în nesiguranța unor sentimente care nu o păsuiesc. Se autonumește "traficantă de iubire" tocmai pentru a se expune iubirii cu maximă generozitate.

Pentru Simona Șerban scrisul este "viața dintre degete". În scris se simte liberă, iubitoare, iubită, frenetică, înfloritoare și își roagă muza să o apere de umbrele rătăcitoare, de neliniști și poveri umilitoare. Așa cum ea însăși precizează, se convertește la poezie, singura în măsură să o facă să plutească precum îngerii care îi umplu inima. Dezolările, dezorientările îi aruncă o vreme poezia în aer, atunci, poeta se consideră "șomeră în literatură", însă asta e doar o senzație de moment, ca atunci când îți pierzi inspirația, iar problemele din cotidian se prăvălesc fără milă peste sine. Atunci, autoarea conștientizează că de fapt trebuie să zdrobească apăsările, "trebuie să duc plumbul cerului la Remat", își propune aceasta, încurajându-se.

Pentru Simona Șerban scrisul este "viața dintre degete". În scris se simte liberă, iubitoare, iubită, frenetică, înfloritoare și își roagă muza să o apere de umbrele rătăcitoare, de neliniști și poveri umilitoare. Așa cum ea însăși precizează, se convertește la poezie, singura în măsură să o facă să plutească precum îngerii care îi umplu inima.

În poezia Simonei Șerban întâlnești ba moartea "cu jartieră neagră", ba moartea "ca o apă ieșită din matcă", moartea în diverse alte ipostaze, un teren sumbru, preaplinul existenței cu pieirile ei asimptomatice. Peste toate acestea, poeta amintește de lumea computerizată, virtual, de care se agață pentru că vrea să țină pasul cu tehnologia și implicațiile ei.

Simona Șerban este poeta care nu știe să iubească decât "naiv și tandru", astfel că poezia sa, în pofida tematicii spre moarte, singurătate și disperare, este traversată de un profund lirism care îți lasă mai mereu un nod în gât.

Volumul nu înclină spre feminism, ci mai degrabă spre amarul trăibil cu speranțe induse, poeta se declară femeia "funcțională", "supereroină", dar "tăbăcită de durere"!

"Scala de asemănare dintre/ vulcanul etna și ființa asta/ pe nume simona/ mă urmărește constant/ sunt ca două nuci/ cu miezul ascuns/ în coaja unui chip/ care își reface treptat/ consistența". Asemenea o găsesc și eu pe această poetă: explozivă, vulcanică, un tsunami de sentimente!

Mihai Barbu

Când ai avut **o viață de roman, subiect de dramă,** ***vei scrie, negreșit...***

Din traista lui Moș Crăciun sau *Dintr-un cuib de rândunică*, cele mai frumoase versuri pentru copii și Gâze năzdrăvane

Am fost de mai multe ori în faimoasa bibliotecă din Craiova care poartă numele generoșilor soți Alexandru și Aristia Aman, dar de fiecare dată nu mi-am găsit timp să intru și în clădirea din stânga, care adăpostește Casa memorială *Elena Farago*. Se pare că pe lângă actori grăbiți există și scriitori de aceiași factură... Prin testamentul soților Aman, Primăria Craiovei primea imobile, tablouri, cărți și obiecte de artă pentru înființarea unui așezământ de cultură. Așa au luat ființă o bibliotecă județeană, un muzeu și o galerie de artă. În septembrie 1921, poeta Elena Farago a fost numită la conducerea fundației pe care a servit-o cu devotament și abnegație vreme de trei decenii. În tot acest timp, poeta a locuit în imobilul destinat, prin testament, personalului aflat în serviciul bibliotecii și muzeului. Azi e singura casă memorială a orașului. (Dacă nu punem la socoteală și camera destinată poetului Traian Demetrescu-Tradem din cadrul Casei de cultură care-i poartă numele...)

Cred că farmecul acestui reportaj nostalgic va consta în încercarea de a reînvia parfumul unei epoci apuse, în care oamenii își mai găseau timp să-și scrie, amestecând sentimente profunde cu întâmplări cotidiene. Iar scrisorile lor, peste timp, sunt mărturii palpabile că, dincolo de ele, au existat oameni vii, civilizați și care, nu e puțin lucru, țineau unii la alții.

reportaj

Când nu te poți opune destinului...

Potrivit lui Caragiale, Elena Farago a avut ***o viață de roman, subiect de dramă.*** Avea dreptate. Elena Farago s-a născut la Bârlad în ziua de 29 martie 1878 și a fost al doilea copil (din cei șapte) al soților Francisc și Anastasia Paximade, născută Tomaide. O familie de greci lovită din plin de un destin nemilos. Elenei i-au murit un frate, două surori, mama (pe când avea 12 ani) și tatăl, în 1895. La 17 ani, Elena era orfană de ambii părinți. Copiii apucă să meargă care încotro. Elena cu Gheorghe, fratele mai mic, se îndreaptă spre Brăila, unde îi aștepta un unchi din partea mamei. Sora mai mică, Virginia, ajunge la Galați, iar Ernest, fratele mai mare, rămâne în București, la studii. Poeta e o fire bolnăvicioasă, se internează la Spitalul Colțea din București și rămâne, o vreme, alături de fratele ei care s-a stabilit în Capitală. Norocul îi surâde și se angajează în casa familiei Gheorghe Panu, ziarist și om politic de notorietate. Cum grecul la grec trage, Elena devine guvernanta copiilor lui Caragiale. În casa lui Caragiale îi cunoaște pe Alexandru Vlahuță și pe George Ranetti. Tânăra frecventează Cercul socialiștilor și acolo îl cunoaște pe Francisc Farago, un economist de mare perspectivă, cu care se și căsătorește. Soțul e numit director al sucursalei Constanța a Băncii Generale Române. Suntem în anul 1900 și familia Farago se mută pe malul mării, iar doi ani mai târziu ajunge pe malul Dunării, la Brăila. Din 1907, cei doi soți se mută la Craiova și adoptă un băiat, pe Mihnea, de care poeta se va simți atașată toată viața. Afecțiunea este reciprocă. După șase ani, familia e binecuvântată cu o fetiță pe care o alintă Coca și o botează Ana Virginia. Ei sunt cei care o inspiră pe poetă când scrie poezii pentru cei mici. Debutează cu un reportaj, în 1898, pe care îl semnează Fatma, iar prima poezie îi apare în 1902 în *România muncitoare*. La îndemnul lui Nicolae Iorga publică primul volum de poezii intitulat simplu *Versuri* la Editura *Luceafărul* din Budapesta. Așa a început povestea unor neîntrerupte succese literare.

Interior uman cu natură moartă...

Muzeul *Elena Farago* e, de fapt, o încăpere în care au încăput masa unde scria, o mașină de scris marca *Smith Premier Typewriter*, un bust, un portret în ulei, o vază cu flori de coada șoricelului, ușor fanate, câteva scaune, un dulăpior cu *Viața românească*, cărți ale autoarei și alte câteva volume, foarte impozante, tablouri pe pereți, câteva facsimile, o scrisoare, în franțuzește, de la laureata Premiului Nobel, Selma Lagerlof (prin care îi mulțumește adolescentei Elena pentru fotografie și îi urează succes în cariera literară) și o carte de impresii. Partea cea mai interesantă, din punct de vedere uman, din această casă se află pe hol, unde cineva a avut ideea fericită de a pune alături copiile unor scrisori adresate poetei cu un text perfect lizibil, scris cu caractere tipografice. Am reușit să fotografiez doar o parte din ele, presat de ora apropiată a închiderii. Amabilitatea doamnei Mădălina Băileșteanu ne-a ajutat să fim și operativi și eficienți. Cred că farmecul acestui reportaj nostalgic va consta în încercarea de a reînvia parfumul unei epoci apuse, în care oamenii își mai găseau timp să-și scrie, amestecând sentimente profunde cu întâmplări cotidiene. Iar scrisorile lor, peste timp, sunt mărturii palpabile că, dincolo de ele, au existat oameni vii, civilizați și care, nu e puțin lucru, țineau unii la alții. Îi vom aduce în fața dumneavoastră într-o ordine aleatorie. I-au scris poetei Regele, prin directorul fundației sale regale, Geo Bogza, Liviu Rebreanu, Mihnea Farago, A. Toma, Al. P. Telega. Iar acest puzzle e, la urma urmei, chiar portretul Fatmei...

Majestatea Sa, Regele, a binevoit...

Stimată Doamnă, Din înaltul Ordin al Majestății Sale Regelui, am onoarea a vă aduce la cunoștință că Majestatea Sa Regele a binevoit să aprobe ca Premiul Național de literatură, în valoare de lei 100.000 lei (una sută mii) ce se distribuie anual de către Fundația noastră, să vă fie acordat în anul acesta d-voastră, pentru ansamblul operei D-voastră poetice. Prezentându-vă felicitările noastre, urmează să vă încunoștințăm în scurt timp despre modalitatea plății acestei sume. Primiți, vă rugăm, Stimată Doamnă, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni. DIRECTOR, București, 12 martie 1937/ Doamnei Elena Farago, Craiova, Muzeul Aman.

Geo Bogza, nepot și cititor, adânc, foarte adânc...

Îndepărtată Doamnă și nobilă mătușe, *Îmi îngădui să vă scriu și să vă felicit pentru ziua numelui dv. Elena cu atât mai sârguincios și mai emoționant cu cât e un nume pe care îl poartă și mama mea. Vă doresc îndepărtată Doamnă și nobilă mătușe, cu ocazia acestei zile, ani mulți, în întregime acoperiți de liniște și pace. Vă doresc din tot sufletul meu, marile și seninele bucurii pe care Dumnezeu le dă uneori oamenilor. Vă doresc să vă bucurați de tot ce veți vedea și auzi de acum înainte, despre omenire, despre Domnia Voastră înșiși, despre fica Domniei Voastre și despre tot ce vă e aproape și scump pe lumea aceasta. Îngăduiți-mi, Doamnă, ca de la departarea la care mă aflu să mă înclin în fața Domniei Voastre adânc, foarte adânc, în semn de categorică admirație și profundă afecțiune. Al Domniei Voastre nepot și cititor,* ***Geo Bogza*** *(1940, de Sfânta Elena).*

Liviu Rebreanu, cu vechea admirație...

Scumpă și stimată Doamnă Farago, *M-au mișcat adânc pritenețiile D-tale urări. Știu cât ești de bună, de sinceră și de entuziastă - sunt calitățile unui suflet tot atât de mare pe cât îți este talentul poetic. De aceea am prețuit și te-am admirat totdeauna. Ai fost prima poetă română pe care am cunoscut-o, ai rămas și vei rămâne mereu prima în literatura noastră. Cum să nu-mi fie dragi azi bunele cuvinte cu care mă cinstești? Îți sărut mâna cu vechea admirație,* ***Liviu Rebreanu*** / 3 decembrie 1933, București.

A.Toma, viitorul poet proletcultist, îi scrie o misivă poetei de Ziua regalității. După ce a luat parte la paradă...

Bună și dragă amică, *Am primit poștala ce-mi trimiseși odată cu revista. Cele din poștala asta cred că nu pot conta decât ca exercițiu. Dar și așa e mai bine decât să lași timpul neocupat, de ce să cerem musai un rezultat corect de la fiece minut dedicat meșteșugului? - indirect, da. De ce nu mi-ai mai scris de sănătatea surioarei? Ce mai ști? S-a mai îndreptat? Trimite-i, te rog, doriri de bine din partea mea. Traducerea aceia din Muset îmi pare tare frumoasă, dar numai în cele două pasagii mai mari care încep amândouă cu Eram singuri. Pe cât îmi amintesc, traducerea e cam tare liberă, dar e bine dacă libertatea asta l-a ajutat să-i dea atâta natural și melodie în românește. Ce zici, dacă tot ai volumul la D-ta, nu ți-ar fi drag să-ți alegi ceva frumos și să traduci. E o disciplină artistică minunată. Și Goethe și Heine au tradus din Byron, din Voltaire și alții. Poți traduce tot așa de liber, să poată pune preocuparea supremă în emoție și melodicitate... Și dacă e vorba de astea, să poftească junele din revistă să se măsoare cu talenturile Fatmei. Ținând seama de deosebirea de concentrare a celor două limbi, e foarte recomandabil a porni de la început traducerea printr-un vers mai larg, cu câteva silabe mai mult decât originalul ales (îți și place d-tale versul mai larg-ondulat), rămânând se-nțelege în nuanța aceluiași ritm, sprinten sau elegiac sau altfel. Și traducătorul din revistă a făcut așa, mi se pare. Originalul e în 12 și 13 silabe iar traducerea e în 16 și 15. Controlează: e în volumul de la D-ta. Scrie-i lui Puiu să mai treacă pe la mine, n-a mai fost de când îți scrisesem că regretă că nu va scrie... E o lună de atunci? Rămâi sănătoasă cu soțiorul! Am fost la paradă. Ce mai face săraca bicicletă?* ***A. Toma*** / București, 10 Mai 1904.

Al. P. Telega: prea pute a... azot de lilieci, altfel...

Scumpă doamnă, poetă și prietenă, *vara trecută , dacă nu-ți scriam de pe meleagurile astea, e din pricină că nu găsisem titlul scrisorii, mereu gândite. De astă dată, cred că pentru stilul epistolar, cu mici variații, se poate utiliza acesta. Dar, lucru ciudat, acum când am titlul, s-ar părea că nu am... cuprinsul! Să-ți scriu numai ce compun, cum mă sfătuiseși la plecare, ar fi prea puțin; și altceva ce? Impresii de la munte? Poate. Te-ar mai răcori, dacă e cumva pe acolo prea cald. Una, între toate, socot că merită să-ți comunic. Iat-o: numai din vârful muntelui, de pe marginea prăpastiei, poți avea noțiunea exactă a lucrurilor și ființelor. De acolo de sus vezi cât de mici sunt toate și toți, și-ncepi să-ți simți duhul, împărtășind ceva din măreția Firii. Te-ai răcorit? Aș mai putea să-ți servesc și altele, sunt însă milos ca întotdeauna. Totuși, țin să-ți mai spun că eu cred c-o să sfârșesc în vreun schit, dar nu într-unul de felul celui văzut eri în peștera unde legenda spune că s-au păstrat moaștele sfântului Ioan Decapolitul. Prea pute a... azot de lilieci și ai, la tot pasul, prilejul să aluneci în fundul văgăunii, că o să-ți împărtășești, de-a binelea, duhul din veșnicie. Mie mi-ar plăcea așa, să gust curgerea clipelor, într-o confortabilă visare, la vreun schit, de pildă, cu romantice măicuțe, care să-mi aprinză seara dorul, privind de după fereastra chiliei, la licărirea stelelor sfioase. Scumpă doamnă, era ca după o doză de filosofie muntenească să vie și partea, ca să zic așa, poetică și atunci, iarăși cred, ar fi clipa să te întreb de sănătate. Era să zic din nou cred că n-a variat sănătatea prea mult și că s-a menținut în stare bună. Și ca să nu mă încurc într-un alt cred, spune prietenilor multă sănătate, te rog, și că numai datoria de cavalerism m-a îndemnat să-i las mai pe urmă cu trimiterea impresiilor, iar D-ta primește cele mai respectuoase salutări de la* ***Al. P. Telega*** / 14 iulie 1923, comuna Costești, Bistrița.

Mihnea: o mamă, dulce mamă...

Scumpa mea mama, *mi-e atât de dor de tine că parcă simt un rău fizic. Parcă mi se pare că vorbesc cu tine. Parcă te văd încontinuu în fața mea. Uneori starea asta mă înspăimântă, mă gândesc că poate îți e rău și te gândești la mine cu disperare. Trebuie să fac tot posibilul să vin la tine. În octombrie se fac 11 luni de când am fost angajat și îmi pot lua concediu. Așa că voi aranja. Sunt tot în pericol pe aici. Pătrașcu lipsește mereu și nu s-a stabilit încă dacă rămâne director. Spațiul locativ îmi dă mereu târcoale... nu-mi găsește nimic, așa încât va rămâne aci și eu nu am posibilitatea de a-mi aduce o femeie... M-am întâlnit cu... E foarte supărat și el că nu-și găsește serviciu. Cred că ai primit benzonatul. Voi cumpăra acum mai mult ca să-l trimit prin d-ra Iorda. Îmi pare bine de madame Soreanu. Și eu îl văd din când în când pe Călin, care stă la o soră a lui, pe strada mea. A îmbătrânit teribil... Salutări din partea mea Anei. Te sărut cu drag,* **Mihnea** / 27 septembrie 1952 / către Elena Farago, str. Cogălniceanu, nr. 9, Craiova.

Post Scriptum cu organe alese (de popor)

Oamenii politici n-au scăpat ocazia ca să consemneze în Cartea de impresii a muzeului trecerea lor și prin aceste locuri. În ziua de 9 decembrie 2010, președintele Ion Iliescu a lăsat un mesaj grăbit, dovadă desele abrevieri onomastice, ca o felicitare de sărbători: ***Casa Elenei Farago - fostă directoare a fundației A. și A. Aman - a devenit o instituție emblematică a Craiovei. Felicitări Bibliotecii Județene pentru cultivarea acestor tradiții de cultură ale acestei urbe românești.*** **Ion Iliescu.** Peste doi ani, pe 9 mai 2012, Corneliu Vadim Tudor scria și el în cartea de onoare a Muzeului *Elena Farago* referindu-se, desigur, la dumnealui: ***Etern îndrăgostit de Craiova! E orașul cu cea mai mare tradiție istorică (și cu cele mai frumoase femei!) E orașul unde mi-am susținut doctoratul în istorie. Eu însumi sunt oltean! Vă iubesc și vă felicit!*** **Corneliu Vadim Tudor.**

P.S. 2. Alături de textele celor doi corifei ai politicii românești, textul părintelui **Florian Stănescu** din comuna Gighera, județul Gorj, este sincer și la obiect: ***Poeta m-a primit cu nelipsita-i cafeluță și așa i-am cunoscut și pe copiii săi, Mihnea Farago, care trăiește azi în București, și pe Coca Farago, decedată în 1974, exact după 20 de ani în urma mamei.***

SFÂRȘIT

Mariana Şenilă-Vasiliu

Câte ceva despre artiști și temperamentele lor

În vara lui 1987, o situație personală m-a ținut pentru aproape trei luni în București. Sub tipsia fierbinte a soarelui, fără o picătură de ploaie, copacilor li se uscau și le cădeau frunzele; cu un asfalt devenit fluid pe care circulau autobuze și tramvaie-cuptor, totul era un chin. Timp de câteva săptămâni, drumul meu zilnic trecea pe o stradă aflată undeva între Muzeul de Istorie a Partidului, azi Muzeul Țăranului Român, și Institutul de Oncologie. Prin ușa larg deschisă a unui mic atelier vedeam cotidian aceeași scenă: un personaj stătea în picioare pictând la un șevalet. Ce anume picta n-am văzut, însă din gesturile egal mecanice se putea deduce că nu se implica emoțional, că nu trăia momentul. Insul își făcea meseria ca un funcționar, metodic și după un rețetar, picta ca să vândă... Scena amintea de înțepeneala muzeelor de ceară, era rece și impersonală. Cam ce își imaginează necunoscătorul despre meseria de pictor.

Mai acum vreo trei-patru ani, pe canalul TV Digi World a fost prezentat un serial, altminteri excelent, intitulat „Mari Pictori". Cum pandemia Covid 19 ne ținea închiși în casă, cum n-am mai putut pleca nicăieri în străinătate să-mi fac numărul obișnuit de vizitare a muzeelor, cum subiectul mă atrăgea în cel mai înalt grad, am urmărit serialul nu o dată, ci de două ori. Admirabil realizat, serialul artistic avea un singur, dar imens cusur: ideea realizatorului ca un ins oarecare să imite gestul artistului „sur le vif". Mai nenorocită idee și mai nefericit imitator nici că se putea. Indiferent despre ce pictor era vorba, acela întindea vopseaua în limitele conturului cu același gest teatral inert precum „pictorul" văzut de mine pe acea stradă bucureșteană. Nicio tresărire, pic de energie, lipsă totală de vitalitate, ca și cum ar fi curățat cartofi. Or, marii pictori sunt complet diferiți ca temperament și stil de lucru, ca gust când aștern culoarea pe pânză. După Grigorescu, puteai pune culoarea și cu călcâiul cizmei dacă asta dă rezultatul dorit. După câteva demonstrații de acest gen, mi-a fost greu să mai privesc așa ceva, am preferat să întorc capul și să privesc peretele alb din față până se termina „demonstrația" aceea care compromitea totul, și pe pictorul cel mare, și pe realizator, și pe nenorocitul care se juca „de-a" pictatul. Tentativa generoasă de a pune publicul TV în contact cu creația artistică a unor artiști cu adevărat mari eșuase tocmai din cauza ăstui cusur care se voise... pedagogic. Ambele situații, și cea a „pictorului" văzut de mine, și demonstrația modului de a picta din „Mari Pictori" erau false. Nu asta înseamnă un artist. Spirit acid, Nicolae Tonitza incrimina, în articolul „Despre inspirație", jalnica imagine pe care necunoscătorul acestui domeniu și-o închipuie despre pictor: „(...) o halcă ruptă din divinitate, un fel de bășică umplută cu duhul sfânt, care n-are alt țel în viață decât să se dezumfle pe îndelete, împărtășind omenirea cu un fel de parfum voluptuos și extraterestru. Acest eșapament miraculos a fost botezat de către cei care n-au bănuit niciodată durerea creațiunii *inspirație*".

Perpetua curiozitate omenească a acoperit întreaga lume, fie ea minerală, animală sau botanică, cerească sau pământeană - nu-i zi lăsată de la Dumnezeu să nu se descopere lucruri și fenomene noi. Într-un singur loc ea nu a răzbit în cunoașterea omului, care, vorba unui biolog, este tot atât de inaccesibilă precum adâncurile oceanelor. Încercări s-au făcut, dar cu cât ele s-au înmulțit, tot pe atât cunoașterea omului a rămas de nepătruns. Creierul și inima sunt încă marile enigme de care se izbește cunoașterea. Catalogările fizionomice, studiile anatomice, căutarea de corespondente în lumea animală, încercarea de aplicare a schemei matematice, indiferent care din acestea a încercat să se definească ființa umană s-a împotmolit în detalii, întregul rămânând neatins. Nici măcar canonul estetic grec, atât de des invocat, nu a reușit să definească barem noțiunea de perfecțiune anatomică. Exemplară în acest sens este experiența acelui sculptor antic grec care, dorind să sculpteze un trup feminin perfect, a fost nevoit să recurgă nu la un singur model, ci la mai multe, luând de la fiecare ceea ce ar fi corespuns noțiunii de frumusețe ideală. Dar omul este un întreg condus de creier și sentimente personale. Până la urmă, din nevoia de a simplifica chestiunea catalogării ființelor umane s-a recurs la acea împărțire, abstractă și idealizată, în patru tipuri: sanguin, flegmatic, limfatic și melancolic, ale căror corespodențe sunt cele patru elemente: apa, aerul, focul și pământul, dar și patru animale: leul, mielul, maimuța și porcul. Dar ca și în cazul perfecțiunii anatomice, nu există temperamente în stare pură, marea majoritate a oamenilor fiind din acest punct de vedere rezultatul unor infinite amestecuri.

Dacă grila caracterelor și temperamentelor este arareori aplicabilă lumii, să-i spunem normale, în ce îi privește pe artiști ea este cu atât mult mai puțin probabilă. Dintru bun început ei intră în viață cu niște dotări speciale, talentul și sensibilitatea estetică, daruri despre care nu prea se știe de unde vin, care le marchează întreaga existență. Mă refer, desigur, la artiștii adevărați care își sacrifică viața unui singur țel, iar nu la orice ins dotat cu niscaiva abilități care îi permit să imite gestul creator. La un adevărat pictor sau sculptor, obișnuita existență, cea biologică și socială, trece în plan secund față de chemarea artistică a tot acaparatoare. Vezi cazurile lui Michelangelo sau Van Gogh, al lui Lautrec sau al Fridei Kahlo și încă mulți alții care au trecut prin iadul vieții pământești, dar care au fost salvați prin arta lor. Nu s-au chinuit doar ei, i-au chinuit și pe cei apropiați lor. Sau Rembrandt, care după o perioadă de succes a pierdut totul, singurul lucru care i-a rămas a fost pictura. Ignorat, uitat aproape două sute de ani, a reînviat tot datorită artei sale. Oamenii și ei, au rezistat loviturilor sorții, care ar fi doborât orice ins „normal", doar prin creația lor. Ajunși la limita suportabilității, câțiva dintre aceștia s-au autosuspendat așa cum au făcut-o Van Gogh sau Nicolas de Stäel.

Dacă temperamentele lor sunt diferite de cele comun-umane, ei sunt diferiți chiar între ei prin felul în care înțelegeau și practicau arta. Și pentru că a venit vorba de „practicarea" picturii, de exemplu, sub nicio formă nu pot înțelege nenorocita idee a realizatorului serialului „Mari Pictori" de a pune în scenă chestiunea cu „pictatul pe viu", mai ales cu un figurant lipsit de vitalitate și discernământ, un vopsitor oarecare incapabil să diferențieze uraganul cromatic al lui Van Gogh de felul rece, metodic și matematic calculat al pânzelor lui Seurat. Ori între pictura liric-urgentă a lui Monet și modul cuminte de a dezmierda pânza al lui Pizzaro. Sau pictura nervoasă a lui Toulouse Lautrec de îndelung și muncita manieră de a gândi fiecare pată de culoare a lui Cezanne. Fiecare dintre aceștia relua în felul său gestul creației, fiecăruia îi curgea altfel sângele prin vene, alert sau tensionat. Fiecare dintre ei se luptă în alt mod cu răgazul de timp dintre inspirație și așternutul culorii pe pânză: în fuga trecerii luminii celeste, așa cum procedează Van Gogh sau Monet, ori în ritm egal, cu bătăi de metronom cum era în cazul lui Seurat.

În film, în loc de aceste caracteristici personale, aceeași mână fără vlagă, fără nerv întindea leneș vopseaua în limitele unui contur, indiferent de pictorii pomeniți. Se cunoaște faptul că în perioada scurtă cât a stat la Arles, Van Gogh picta uneori până la trei pânze pe zi. Urmărind ductul grăbit al tușelor de culoare îți poți da seama de presiunea sub care lucra, de urgența interioară, de energia care îl consumă fizic și psihic. Nu poți privi cu detașare un tablou de Van Gogh așa cum ai privi, să zicem, o pânză semnată de Signac, el te ia, te confiscă emoțional și artistic, te face martor al momentului, te face să trăiești clipa creației. Frenezia tușelor și amestecurilor de culoare pun în mișcare energia universală: seva urcă în trunchiurile chiparoșilor, pune în mișcare stelele și sorii pe bolta cerească, face să explodeze mugurii florilor de măr și învolburează lanurile de grâu precum valurile mării sau iau foc, dă viață până și pietrelor. Sub puternicul impuls creator, Van Gogh pictează ca în transă, șevaletul abia se ține pe picioare, pânza se zgâlțâie ca bolnavă de friguri, golite de vopsea, tuburile de culoare sunt azvârlite nervos. Vlăguit de efort, artistul abia se mai ține pe picioare în timp ce duce spre casă a treia pânză din ziua aceea. Se potrivește, oare, acest instantaneu cu apatica imagine sugerată „sur le vif" din film?

La antipod, după o sută de ședințe de poză, Cezanne îi declara lui Vollard că e mulțumit de felul în care a pictat pieptii de la cămașă. Sic! Considerat, ca și Van Gogh, „lipsit de talent", Cezanne a răzbit în pictură tot asemenea lui Van Gogh, prin tenacitate, prin voință și încăpățânare, tot calități care l-au făcut să depășească „lipsa de talent"... Artistic, el s-a autoconstruit. Dacă fizionomiștii se pot înșela de multe ori în judecățile lor bazate pe construcția anatomică, există în schimb trei lucruri ce trădează adevăratul temperament și caracter al unui om: scrisul, desenul și preferința cromatică. Or, deformările înspre stânga ale obiectelor pictate de Cezanne, tocmai asta trădează, încăpățânarea în sensul ei pozitiv. Voința de a-și urma calea, cu toate ricanările criticii, ba chiar și ale prietenilor - Van Gogh, n-a trecut și el prin nenorocitul calvar al neîncrederii în calitățile sale artistice - l-au făcut nu doar să răzbească în această meserie, plină de victime, ci să și triumfe. Dacă la pictorul olandez primează hipersensibilitatea și emoția, Cezanne picta rațional, la el totul era gândit și metodic executat. Aranjatul unei naturi statice era tot atât de meticulos ca și la Pallady, motiv pentru care folosea uneori flori artificiale ce nu se fanează. Consoartei, căreia îi face portretul, îi cere să stea „ca un măr", iar peisajele erau gândite în volume geometrice, con, cilindru, sferă. Ordinea domină în toate pânzele de maturitate. Iar când asta nu i se părea de ajuns la un tablou, relua tema de mai multe ori așa cum s-a întâmplat cu Muntele Saint-Victoire. Puteau, oare, toate astea fi surprinse, în film, prin aberanta demonstrație a pictării „pe viu"? Categoric nu. „Lipitura" regizorală s-a dovedit până la urmă și neinspirată și prost realizată.

Omenirea este complexă și nu se calează doar pe cele patru tipuri propuse de fizionomiști, ceea ce, la urma urmelor face însăși farmecul ei. Cea artistică e încă și mai complicată și mai cu seamă plină de enigme, altele decât despre care s-a vorbit în acest caz. Tipologiile artistice nu se conformează adeseori nici măcar parțial descrierilor propuse de fizionomiști. S-au văzut sangvini a căror pictură este melancolică și limfatici cu temperamente de flegmatici, duri cu culoare aripă de fluture și melancolici cu desen aspru și culoare contrastantă. Și toate astea pentru că, în artă, nu poate fi confundată aparența cu sensibilitatea ori forța interioară a artiștilor. Trăind în lumea artelor, la vederea infinitelor moduri de a face pictură, nu pot decât să-i mulțumesc Creatorului că nu s-a lăsat tentat de uniformizare și a dat frâu liber la talent și inspirație (inclusiv transpirație!) spre bucuria spiritului uman.

Dacă grila caracterelor și temperamentelor este arareori aplicabilă lumii, să-i spunem normale, în ce îi privește pe artiști ea este cu atât mult mai puțin probabilă. Dintru bun început ei intră în viață cu niște dotări speciale, talentul și sensibilitatea estetică, daruri despre care nu prea se știe de unde vin, care le marchează întreaga existență.

Știri de la Centrul Cultural Pitești

Centrul Cultural Pitești a organizat noi evenimente cultural-educative și de dezvoltare personală, publicate pe pagina oficială de Facebook a instituției și pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

■ Spectacolul de balet și gimnastică ritmică sub genericul „Rhythm&Gym”, coordonat de antrenoarea Nicoleta Andrei, eveniment susținut de copii care urmează cursul de balet și gimnastică ritmică la Centrul Cultural Pitești.

■ Prelegerea cu tema „Principiul antropic. Aspecte ale filosofiei, științei și teologiei”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Cultură și Credință în Societatea Contemporană”, coordonat de conf. univ. dr. Marius Andreescu, de la Facultatea de Drept a Universității Pitești.

■ Dezbaterea cu tema „Sănătate și Fericire prin Qi gong (lucrul cu energia)” în cadrul proiectului de dezvoltare personală sub genericul „Arta Devenirii”, coordonat de scriitoarea Silvia Grigore, având-o invitată pe Ioana Ionescu, medic, psiholog și trainer în cadrul Federației Naționale de Qi Gong din România.

„Colocviile Municipiului Pitești” - Cristian Iftode

„Ferestre Culturale” - Alexandru Mironov

■ Prelegerea cu tema „Ziua Limbii Române. Iscusirile și iscusințele limbii române în poezia lui Mihai Eminescu”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Teme culturale în emoții raționale”, coordonat de scriitorul, eminescologul, profesorul de limba și literatura română Lucian Costache.

■ O nouă ediție a proiectului „Suflet pe rime și nuanțe”, coordonat de poeta și artistul plastic Loreta Din, cu tema „Două vise”.

■ Prelegerea cu tema “De ce suntem creștini?”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Biografii de excepție”, susținut de istoricul, muzeograful, scriitorul Octavian Dărmănescu.

■ Dialogul cu tema „Generația de aur a teatrului românesc - Ion Focșa”, în cadrul proiectului „Evocări”, coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu, avându-l invitat pe actorul Puiu Mărgescu.

■ Prelegerea cu tema „Omul culorii și culoarea omului...”, în cadrul proiectului de dezvoltare personală sub genericul “Fețele omului”, susținut de psihologul clinician Radu Vasile Șerban, din cadrul Direcției de Sănătate Publică Argeș.

■ Prelegerea cu tema “Negru: o culoare istorică”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Istorie și istorii cu Marin Toma”, susținut de redactorul-șef al revistei - document <Restituiri Pitești>, dr. în istorie Marin Toma.

■ Prelegerea cu tema „M. Blecher”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Literatura Română Necanonică”, susținut de scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Iudita Dodu Ieremia.

■ Dezbaterea cu tema „Afecțiuni oculare asociate vârstei”, în cadrul proiectului de dezvoltare personală sub genericul „Viața merge înainte”, coordonat de poeta ing. Simona Vasilescu, având-o invitată pe medicul oftalmolog Irina Țurcanu.

■ Dezbaterea cu tema „Reforma în învățământul marocan”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Ferestre Culturale”, coordonat de jurnalistul palestinian Ahmed Jaber, avându-l invitat pe scriitorul, jurnalistul, prof. univ. dr. Alexandru Mironov.

■ Dezbaterea cu tema “Frica de moarte și frica de a nu fi trăit în zadar”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul “Colocviile Municipiului Pitești”, coordonat de redactorul-șef al revistei de cultură <Argeș>, filosoful și scriitorul dr. Leonid Dragomir, avându-l invitat pe scriitorul și filosoful Cristian Iftode.

■ Campionatul Național de Salsa, Bachata și Carribean Show 2022, coordonat de coregraful Alfred Schieb, eveniment organizat de Ministerul Sportului, Federația Română de Dans Sportiv, Primăria Municipiului Pitești, Consiliul Local Pitești, Centrul Cultural Pitești, Clubul <Total Dance> Pitești, Clubul <Aristocratique Dance> Pitești.

■ Prelegerea cu tema „Vedanta, între tradiție și știință”, susținută de gurul Swami Svatmananda, originar din India, stabilit în Statele Unite ale Americii, eveniment organizat în colaborare cu Asociația „Calea Excelenței” și „Vedanta Learning Center”.

■ Prelegerea cu tema „Cum va fi manipularea în viitor?”, în cadrul proiectului sub genericul „Vaccin împotriva virusului manipulării”, susținut de sociologul, scriitorul și publicistul George Smeoreanu.

■ Dezbaterea cu tema „Tradiție și identitate”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Adolescenți și mentori”, coordonat de scriitoarea, criticul literar și profesoara de limba și literatura română Magda Grigore, avându-i invitați pe conf. univ. dr. Sorin Mazilescu de la Facultatea de Științe ale Educației din cadrul Universității Pitești, cercetător etnolog, pe prof. dr. Delia Dumitrică și pe studenta Oana Geanina Gâlcă Matei de la Facultatea de Științe ale Educației, Filiala Câmpulung Muscel.

■ Dialogul cu tema „Victimele comunismului”, în cadrul proiectului cultural-educativ „Evocări”, coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu, avându-l invitat pe prof. univ. dr. ing. Ilie Popa, președintele Fundației Culturale „Memoria” - Filiala Argeș.

■ Spectacolul de muzică folk-hop, cu titlul „Noaptea este ziua mea”, susținut de M.C. Grăilă, pe numele real Octavian Dărmănescu, istoric, muzeograf, scriitor, cantautor.

■ Spectacol-lectură, în cadrul proiectului cultural-educativ „Confluențe literare”, coordonat de poeta și profesoara de limba și literatura română Allora Albulescu.

■ Dezbaterea cu tema „Importanța Simpozionului PERT”, în cadrul proiectului sub genericul „Clubul literar-artistic Mona Vâlceanu”, coordonat de editorul, scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Mona Vâlceanu.

„Vedanta, între tradiție și știință” - Swami Svatmananda

Campionatul Național de Salsa, Bachata și Carribean Show 2022

actualitate

Rubrică realizată de **CARMEN ELENA SALUB**

Bun de tipar

Când Eminescu juca tenis

■ HAOS GENERAL, HAOS PERSONAL. Ioana Scoruș, psihoterapeut, notează cu tristețe în “Viața Românească” (nr. 7-8/2022) unele concluzii, în urma analizării traumelor adolescenților din România: *“Așadar, unde să-și ascundă părinții copiii de tăvălugul care îi așteaptă? Nu știu. Spun de ceva vreme, școala copiilor este o afacere personală, o veghere atentă, căci nimic nu mai e din ceea ce a fost și nimic nu va mai fi. Degradarea umilitoare a întregului învățământ românesc, spulberarea minimelor standarde de performanță la toate nivelurile, intruziunea politicului în școală, a politicii progresiste, căci la ea mă refer, chiar dacă majorității de pe la noi nu îi este încă foarte clar despre ce este vorba, nivelul de pregătire al cadrelor didactice, toate acestea fac din școala românească mai degrabă un loc de evitat, decât unul care să-ți formeze copilul. Părinții tineri, deja prinși în tăvălug, nu sesizează pericolul, din nefericire de neocolit. Haosul generalizat al României ultimilor mulți ani este un mediu perfect pentru menținerea haosului personal. Oamenii se luptă pentru câștigarea existenței, cum să mai aibă timp să și observe corect ce anume se întâmplă? Așa că mergem cu toții mai departe, neștiutori sau neputincioși sau pur și simplu ne- și dez-informați și doar ne minunăm de cât de nebună a devenit lumea de azi. Și niciunul nu facem nimic”*.

■ AMERICA OGARULUI CENUȘIU. În revista orădeană “Familia”, Dan-Liviu Boeriu glosează pe marginea legendarului volum **“America ogarului cenușiu”**, recent retipărit la editura Spandugino, considerând că reportajele lui Romulus Rusan se citesc cu interes și astăzi, pentru că îmbină perfect analiza socială de calitate cu referințele culturale. În urmă cu 50 de ani, cartea a fost “o gură de oxigen” pentru românii intoxicați cu propagandă ceaușistă, prezentând o societate la care abia puteam visa. Acum, după ce ne-am luat cu toții doza de americanism și am ajuns să trăim în capitalism, cea mai perfectă dintre lumi, observațiile autorului devin și mai interesante. De exemplu, despre mercantilismul lui Homo Americanus: *“La muzeu, fiecare explicație de natură artistică a ghidului este precedată de o referire la valoarea bănească a obiectului. De cum intri într-un edificiu, se precizează că a costat la vremea sa, să spunem, 2,5 milioane de dolari. Apoi, tabloul cutare a fost cumpărat la o licitație cu atâția dolari, dar - furat, revândut și pus din nou la licitație - prețul său a crescut de trei ori (...) Americanul mijlociu se teme să meargă singur la muzeu și are o viziune atât de materialistă asupra artei pentru că s-a obișnuit să considere că aceasta, ca tot ce este în jurul său, face parte din larga noțiune de confort”*.

■ ROMÂNIA, STAT ISTERIC NEOLIBERAL. Un amplu dosar consacrat arhitecturii, componentă a civilizației locuirii, este publicat în numărul 627 al revistei “Cultura”, din care am reținut o idee a lui Cătălin Berescu, vicepreședinte al Ordinului Arhitecților din România, filiala București. *“Privatizarea a produs proprietari și a fost o privatizare masivă bizară. Ea a schimbat grav, după mine, chiar greșit și iremediabil structura proprietății în România. Mă refer aici la distrugerea fondului de locuințe publice. Orice țară, mai ales țările dezvoltate și pur capitaliste, are un fond de locuințe publice destul de consistent, de minim 15%. Al nostru este de 1,5% (...) România este un stat isteric neoliberal. Privatizarea totală a fondului construit este o greșeală strategică (...) Ne distrugem calitatea vieții prin suburbanizare, prin degradarea fondului construit din marile ansambluri de locuințe, care nu mai au nici o politică specifică de întreținere (...) Avem pe de-o parte o manieră aproape americană, de ocupat integral teritorii și de extins pe distanțe lungi, și o altă manieră balcanică, producând zonele cele mai ridicole ca dezvoltare urbanistică (...) Populațiile defavorizate nu sunt integrate în viața orașelor. Ajungem la ce vorbeam mai devreme, că trebuie să ai un fond de locuințe publice, care să includă locuințe sociale, locuințe de urgență, locuințe protejate, ieftine, pentru tineri, cu subsidii”*.

■ CTP LA SERVICIU. În “România literară”, nr. 36/2022, Cristian Pătrășconiu se luptă să-i smulgă niște răspunsuri lui C.T. Popescu, având ca pretext apariția volumului **“Dumnezeu nu e mort. Interceptări. Note informative”**. Răspunsurile sunt pe măsura întrebărilor: “- *V-ar fi plăcut să jucați tenis cu un scriitor? - Cu Mihai Eminescu. Este singurul scriitor român care îndrăgea cultura fizică, alăturând-o culturii. Juca fotbal, înota foarte bine, ridica greutăți. Tenisul a fost inventat în Anglia, în 1873. Nu a ajuns în România la timp, ca să-l practice Eminescu. Cred că i-ar fi plăcut mult această îmbinare a mișcării cu mintea”*. Parcă-l văd pe Eminescu, transpirat, alergând să prindă un rever dușmănos al lui CTP, în timp ce Caragiale, pe tușă, soarbe plictisit dintr-o halbă cu guler.

■ MONARHUL, JUMĂTATEA MEA MAI BUNĂ. Emoționat până la lacrimi de moartea Reginei Marii Britanii, Andrei Cornea explică în “Dilema veche” (nr. 962) de ce monarhul constituțional este un simbol: *“Cred că, în general, o regină sau un rege constituționali sînt simbolul a ceea ce noi, milioanele de oameni obișnuiți din toată lumea, nici nu sîntem, nici nu putem să fim. Este simbolul alternativei la noi înșine. De exemplu: sîntem individualiști și obsedați de afirmare personală. Regele sau Regina trebuie să renunțe la afirmarea personală. Sîntem convinși că avem aproape numai drepturi pe care ni le afirmăm zgomotos și ne facem că uităm de datorii. Monarhul are numeroase îndatoriri și aproape că n-are drepturi. Noi facem mereu altceva cu viețile noastre. Monarhul nu face nimic din ce vrea cu viața lui sau a ei. Noi sîntem schimbători, el e dator să fie constant. Sîntem smintiți de bunăvoie, el e dator să fie înțelept. Sîntem partizani, el e dator să fie imparțial. Nominal, el posedă o avere imensă, de care practic nu poate dispune; noi dispunem în chip real de mai puținul sau mai multul pe care îl avem. În general, el e simbolul rigorii de care noi, modernii, am vrut să ne eliberăm și chiar ne-am eliberat, dar a cărei nostalgie uneori o mai purtăm inconștient. Și atunci, să spunem că el/ea, monarhul constituțional, este simbolul părții noastre absente, a ceea ce noi nu sîntem, dar poate dorim inconștient să fim, a ceea ce credem că am fost și nu mai putem fi”*. A explicat mai simplu Andra în piesa “Jumătatea mea mai bună”...

■ COMISIA S-A LĂMURIT! În numărul din septembrie al “Scrisului românesc”, Emilian Ștefârță scrie despre inaugurarea Centrului “Constantin Brâncuși” din Craiova, o arătare bizară de sticlă amplasată lângă Palatul Jean Mihail, clădire monumentală, exemplu de academism francez. *“Nu cred că acest edificiu este și el un reflex mimetic de adecvare culturală a României raportată la cultura occidentală. Înclin să îl apreciez drept un produs românesc așezat în raport de contiguitate cu unul alogen, alăturare care va naște cu siguranță un dialog viguros al formelor și expresiei plastice și arhitectonice, rămâne de văzut câtă consensualitate ori dizarmonie va genera. Luciditatea ne îndeamnă la circumspecție, discernământul la precauție, conștienți fiind de plusurile și minusurile de care dispunem, ne propunem ca rezultatul să nu fie o sumă nulă (...) Că va genera păreri contrare, de la superlativ la dezolant, de la sublim la deprimant, este sigur, după cum este sigur că va crea suficientă emoție pentru a risipi și orice umbră de nepăsare ori pasivitate. Contăm pe acest lucru și vom dori să îl valorificăm din punct de vedere cultural cât mai mult de aici înainte”*. Ca să cităm din clasici: “E limpede, comisia s-a năucit, ăăă, s-a lămurit!”

ARGUS

Adrian Vasiliu

Muzică și muzichie

Forțele muzicale ucrainene

La momentul la care scriu aceste rânduri, invazia rusă din Ucraina, începută în februarie 2022, nu s-a terminat, în ciuda unor succese neașteptate ale armatei statului invadat. Este un război fără precedent în acest mileniu, purtat pe toate fronturile, inclusiv pe cel al imaginii. Iar aici contează, printre alții, și artiștii din Ucraina, deveniți, imediat, ambasadori ai țării lor și vectori importanți în lupta, la fel de importantă ca cea de pe front, de a menține vie atenția restului lumii față de tragedia care continuă de mai bine de jumătate de an în imediata apropiere a României. În acest context, contactele mele cu muzica ucraineană au crescut de la aproape zero, mai precis doar urmărirea la televizor a performanțelor vecinilor noștri de la Eurovision din anii trecuți, la mult mai mult, adică inclusiv concerte și festivaluri, acolo unde am plătit pentru a-i vedea cântând pe artiștii lor. A fost, mai întâi, Ziua Europei, la Bruxelles, unde-am participat la mai multe evenimente muzicale, în cadrul cărora diverși artiști mai mult sau mai puțin cunoscuți din Ucraina au prestat în fața a mii de compatrioți refugiați în fața războiului, dar și oameni de alte nații care simpatizează cu cauza dreaptă a acestui popor invadat pe nedrept. Așa am descoperit-o pe Khrystyna Soloviy, care-a cântat cu pasiune o versiune actualizată a celebrei piese Bella Ciao, din care-am reținut mai ales referințele militare de genul Javelin sau Bayraktar. Tot în acea zi am văzut-o, live, în fața Parlamentului European, pe Kateryna Pavlenko de la Go_A, trupă care făcuse deja senzație la ediția din 2021 a Euroviziunii, când s-a clasat pe locul 5. Peste câteva zile doar, Kalush Orchestra, cu un fost membru al Go_A în componență, avea să ajungă și mai sus în respectiva competiție, câștigând-o prin votul decisiv al telespectatorilor. N-a fost cea mai bună piesă din concurs, dar a fost cea mai pasionantă, pe fondul războiului din Ucraina, acolo unde, de altfel, băieții de la Kalush Orchestra s-au întors imediat după concurs, vânzându-și imediat trofeul pentru a contribui la uriașul efort financiar de apărare a propriei țări. A urmat apoi perioada festivalurilor, cu care ocazie, la Graspop, cel mai titrat festival de heavy-metal din Belgia, i-am văzut pe cei de la Jinjer. Au avut un sunet prost calitativ, dar au compensat cu pasiune și cu tehnică, lăsând o impresie puternică zecilor de mii de spectatori. Iar zilele trecute am mers și mai departe, participând la un concert Go_A, la Leuven, într-o sală plină de steaguri albastru-galbene. Și acolo, ca și în alte părți, am contribuit și eu, cumpărând bilet, la cauza ucraineană, primind, în schimb, muzică proaspătă, pasionantă, angajată chiar, și o atmosferă inedită, în sensul bun al cuvântului.

După aceste contacte cu forțele muzicale ucrainene, respectul meu pentru această națiune a crescut considerabil, ceea ce înseamnă că voi continua să urmăresc, pe lângă evoluțiile politice și militare, și zona artistică, unde există un potențial fantastic.

Nota redacției:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații, ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. Din acest motiv, vă rugăm să trimiteți materiale originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc. Revista **Argeș** primește doar texte în format electronic, cu diacritice, corectate (format *rtf, Times New Roman, 12 pct., la un rând).

Fiecare autor care semnează în revista **ARGEȘ** răspunde moral și juridic de conținutul afirmațiilor sale. Materialele aduse în redacție nu se înapoiază.

Număr ilustrat cu lucrări de CIPRIAN COSMA

(IOAN MARCHIȘ)

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT!
Vă puteți abona pentru anul 2022-2023, costul abonamentului fiind de 50 lei/an. Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEȘ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Pitești**
- Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului**
Redactor-șef: **LEONID DRAGOMIR** (leoniddragomir@yahoo.com)
Secretar de redacție: **SIMONA FUSARU** (fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com/)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MARIANA ȘENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU, JEAN DUMITRAȘCU** (jeandumitrascu@yahoo.com)

Redacția: Pitești, Casa Cărții, Centrul Cultural Pitești
tel./fax: 0248/219976
e-mail: revista.arges@gmail.com
https://www.facebook.com/Revista-Arges
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro
Revista poate fi citită, în format electronic, la adresa: https://centrul-cultural-pitesti.ro/revista-arges-prezentare/
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iași

litere

Krzysztof Kokot

Krzysztof Kokot - aventura sa poetică a început în 2004. După ce a obținut premiul întâi la concursurile naționale de poezie, poemele sale au fost publicate în presa națională, reviste ale farmaciștilor și almanahuri. Creațiile sale includ volume de poezie: *Give me talent*/Dăruiește-mi talent (2007), *Without a prescription*/Fără rețetă (2010), *Dmuchawce*/Păpădii (2011), *Haiku Time* (2012), *Around Haiku*/În jurul haikuului/ Pe marginea haikuului (2017), *Krzok*/Tufăriș (2019), apariții în reviste internaționale și antologii de haiku, precum și premii și distincții în competițiile internaționale de haiku (în principal japoneze).

Este inițiatorul și coordonatorul Concursului Internațional de Haiku din Polonia din 2011. Organizează concursurile de haiku „European Quarterly Kukai" (începând din 2013) și „European Kukai" (din 2018 până în prezent) împreună cu Robert Kania. Între 2011 și 2015, a inițiat editarea de antologii de haiku ale unor autori polonezi contemporani: *Haiku* (2011), *Blue Grass*/Iarbă albastră (2012), *Let's Play Crickets*/Să ne jucăm de-a greierii (2013), *Seasons in Polish Haiku/* Anotimpurile în haikuul polonez (2015). Participant la a doua Conferință Internațională de Haiku de la Cracovia (2015).

Face parte din consiliul de redacție al revistei Asociației Poloneze de Haiku „Papierowy Żuraw" („Cocor de hârtie"). Membru de onoare al Asociației Poloneze de Haiku. Scrie scenarii de teatru de succes, inclusiv în limba sileziană.

ciocănit în ușă
pe o parte și
pe cealaltă
semnul
întrebării

*

return from space—
how many stars to add
on the cognac bottle

întoarcerea din spațiu –
câte stele de adăugat
pe sticla de coniac

*

cannon shot –
at the philharmonic hall
pianos fell silent

bătaia tunurilor –
în sala de concert
pianele amuțesc

*

thaw –
on thin brittle ice feelings
come back

dezgheț –
pe pojghița fragilă revin
sentimentele

*

old post office-
I still haven't sent a letter
to you

vechiul oficiu poștal –
nu ți-am trimis încă
nici o scrisoare

*

mom and dad-
in the evening sky
Venus and Mars

mama și tata –
pe cerul înserat
Venus și Marte

*

bunch of wild flowers –
a gentle breeze flips the pages
of summer romance

buchet de flori sălbatice –
o adiere lină răsfiră filele
poveștii de-o vară

*

arabic bazaar-
colors – scents – crowds
a dizziness

bazar arab –
culori – miresme – îmbulzeli
o buimăceală

*

birds fly off -
the last time
for the photo

păsările își iau zborul –
ultima ocazie
pentru fotografii

*

the winter forest –
silence - woodpecker - silence
woodpecker – silence

pădurea iarna –
liniște – ciocănitoare – liniște
ciocănitoare – liniște

*

knock on the door
from this and other side
question mark

ciocănit în ușă
pe o parte și pe cealaltă
semnul întrebării

Ion Cuzuioc

S-a născut la 16 septembrie 1949 în familia intelectualilor Valentina și Pavel Cuzuioc din comuna Ţareuca, judeţul Orhei, Republica Moldova.

A absolvit Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie ,,N. Testemiţanu" din Chișinău. A editat peste 50 de cărţi de proză (romane, nuvele, poveşti şi povestiri pentru copii, schiţe umoristice), versuri, poeme de sorginte niponă, epigrame, aforisme, piese de teatru, publicistică. Este autorul Hexalogiei „Sakura" (Poeme Haiku, Senryu, Haibun, Gogyohka, Tanka, Kyoka, Ricoșeuri Haiku, Senryu)

Poemele de sorginte niponă (Haiku, Senryu și Gogyohka) semnate de Ion Cuzuioc au fost traduse în limbile japoneză, engleză, franceză, rusă, muntenegreană, macedoniană și ivrit, fiind publicate în diverse antologii, culegeri și reviste de profil de peste hotare. Ion Cuzuioc s-a învrednicit cu peste 200 de premii și mențiuni la Concursurile Săptămânale și Lunare de Haiku, Senryu și Gogyohka organizate de către Romanian Haiku, Lyrical flashes, Dincolo de retină, Gogyohka România, Gogyohka SUA etc.

Scriitorul român basarabean, Ion Cuzuioc, care a participat la Concursurile Internaționale Literare „Literatopia 2020" și „Planetopia 2021" din Macedonia s-a învrednicit de Premiile I la secția Haiku. Și la Concursul Internațional de Haiku organizat de Jurnal Israelian și Editura SAGA din Tel Aviv, Israel, Ion Cuzuioc a obținut Premiul I.

He was born on September 16, 1949 in the family of intellectuals Valentina and Pavel Cuzuioc from Ţareuca commune, Orhei county, Republic of Moldova. He graduated from the „N. Testemițanu" State University of Medicine and Pharmacy in Chisinau.

He edited over 50 books of prose (novels, short stories, stories and stories for children, humorous sketches), lyrical verses, poems of Japanese origin, epigrams, aphorisms, plays, press materials. He is the author of *Sakura* Hexalogy – haiku, senryu, haibun, gogyohka, tanka, kyoka, allusive imitations (haiku and senryu).

The poems of Japanese origin (Haiku, Senryu and Gogyohka) signed by Ion Cuzuioc have been translated into Japanese, English, French, Russian, Montenegrin, Macedonian and Hebrew, being published in various anthologies, collections and journals abroad.

Ion Cuzuioc has won over 200 awards and honourable mentions at the Weekly and Monthly Haiku, Senryu and Gogyohka Competitions organized by Autori de haiku din România, Lyrical flashes, Dincolo de retină, Gogyohka Romania, Gogyohka USA etc.

The Bessarabian Romanian writer, Ion Cuzuioc, who participated in the "Literatopia 2020" and "Planetopia 2021" International Literary Competitions in Macedonia, won the First Prizes in the Haiku section. As well, he was awarded the First Prize of the International Haiku Contest organised by *Israeli Journal* and Publishing House SAGA in Tel Aviv, Israel.

feerie –
soarele
săltăreț în
arteziană

*

drumul spre azil –
bunicii petrecuți de
umbra soarelui

the way to nursing home
grandparents seen off
by the sun shadow

*

seceta verii –
prea scurt lanțul de la
fântână

summer drought –
too short the bucket chain of
the well

*

desculț prin iarbă –
sub tălpile bunului
o copilărie

barefoot on the grass –
under grandpa's soles
a childhood

*

alt curcubeu –
dintr-un copac în altul
o veveriță

another rainbow –
from one tree to another
a squirrel

*

zorii dimineții –
roua cu mirosul
reginei nopții

break of dawn –
dew with the fragrance
of jasmine tobacco

*

feerie –
soarele săltăreț în
arteziană

enchantment –
the sun bouncing in
the fountain

*

luna lui cuptor –
combina pe câmpie
culege aur

furnace month –
the combine in the field
harvests gold

*

răsărit în amurg –
bunicul și nepotul
numără pe degete

dawn at dusk –
grandpa and grandson
counting on fingers

*

picturală –
printre valuri
ițită luna

painting-like –
among waves
the risen moon

*

în prag de nuntă –
buna scotocește prin
cufărul din pod

wedding eve –
grandma combs through
the attic chest

haiku

Traduceri de MONA IORDAN

Pagină realizată de FLORIN GOLBAN